శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణచరణసేవాసమాసాదితసరసకవితా చాతురీధురీణుండగు-

శ్రీ జయదేవకవివర్యునిచే-

రచియింపంబడిన-

గీతగోవిందకావ్యమను పేరుగల-

అష్టపదియనుగ్రంధము.

ఇది.

ప్రతిపాదితశ్రీకృష్ణలీలావిశేషంబగుటంజేసి

ప్రతిపదటీకాసహితంబుగ

పండితపరిష్కృతంబుగావించి.

సరస్వతి- తిరువేంగడాచార్యులవారిచేతను-

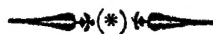
పిల్లారిసెట్టి- రాఘవయ్యనాయనివారిచేతను-

స్వకీయములైన.

సరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందును.

శ్రీభారతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందును-

ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

౧౮౭౭సం

MADRAS.

శ్రీరస్తు.

గీతగోవిందేమహాకావ్యే - ప్రథమస్సర్గప్రారంభః.

శ్లో॥ మేఘైర్మేదురమంబరంవనభువః శ్యామాస్తమాలద్రుమై । ర్నక్తం భీరురయంత్వమేవతదిమంరాధే గృహంప్రాపయ । ఇత్థంనందనిదేశతశ్చలిత యోః ప్రత్యధ్వకుంజద్రుమం । రాధామాధవయోర్జయంతియమునా కూలేర హఃకేళయః ॥ ౧ ॥ వాగ్దేవతాచరితచిత్రితచిత్తసద్మాపద్మావతీచరణ చార ణచక్రవర్తీ । శ్రీవాసుదేవరతికేళికథాసమేత మేతంకరోతి జయదేవకవిఃప్ర బంధం ॥ ౨ ॥ యదిహరిస్మరణేసరసంమనోయదివిలాస కథాసుకుతూహలం।

టీక॥ హేరాధే-ఓరాధా- అంబరం-ఆకాశము- మేఘైః-మేఘములచేత-మేదు రం - దట్టమైయున్నది- వనభువః- వనభూములు- తమాలద్రుమైః- కానుగుచెట్లచేత- శ్యామాః-నల్లనైయున్నవి-అయం-ఈశ్రీకృష్ణుడు - నక్తం-రాత్రియందు-భీరుః-భయపడు వాడు- తత్ - ఆకారణమువలన-త్వమేవ- నీవే- ఇమం-ఈకృష్ణుని-గృహం-గృహమును- ప్రాపయ-పొందించుము- ఇత్థం-ఈప్రకారముగా - నందనిదేశతః - నంద-నందునియొ క్క-నిదేశతః-ఆజ్ఞవలన-చలితయోః-పోవుచున్న-రాధామాధవయోః-రాధాశ్రీకృష్ణు లకు-ప్రత్యధ్వకుంజద్రుమం-ప్రత్యధ్వ-ప్రతిమార్గమందుగల - కుంజ-పొదరిండ్లయందును- ద్రుమం-వృక్షములక్రిందను-రహఃకేళయః - రహః-ఏకాంతమందు-కేళయః-క్రీడలు-య మునాకూలే - యమునానదీతీరమందు - జయంతి - సర్వోత్కర్షములుగా నున్నవి॥ ౧॥టీ॥ వాగ్దేవతాచరితచిత్రితచిత్తసద్మా-వాగ్దేవతా- సరస్వతీదేవియొక్క-చరిత-చరి త్రములచేత-చిత్రిత-అలంకరింపబడిన-చిత్త - హృదయమనెడి-సద్మా - గృహముగలిగినట్టి న్ని - పద్మావతీచరణచారణచక్రవర్తీ - పద్మావతీ - పద్మావతియనెడి ప్రియురాలియొ క్క-చరణ-పాదములయొక్క-చారణ-నాట్యమాడించుటయందు-చక్రవర్తీ-సమర్థుడై న-జయదేవకవిః-జయదేవుడనెడుకవీశ్వరుండు-శ్రీవాసుదేవరతికేళికథాసమేతం-శ్రీవా సుదేవ-శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క-రతికేళి- సురతక్రీడలయొక్క-కథా - కథలతోడ-సమే తం-కూడియున్న-ఏతంప్రబంధం-ఈప్రబంధమును-కరోతి-చేయుచున్నాడు॥౨॥టీ॥ హ రిస్మరణే-శ్రీకృష్ణస్మరణయందు-మనః-మనస్సు-సరసంయది-భక్తిరసముతో గూడినదాయె నా-విలాసకథాసు-శృంగారకథలయందు- కుతూహలంయది - సంతోషమైనదా-యెనా

మధురకోమలకాంతపదావళింశృణుతదాజయదేవసరస్వతీం ॥ ౪॥ వాచఃపల్లవయత్యుమాపతి ధరస్సందర్భశుద్ధింగిరాం । జానీతేజయదేవఏవశరణః శ్లాఘ్యో దురూహద్రుతే । శృంగారోత్తరసత్ప్రమేయరచనైరాచార్య గోవర్ధనః స్పర్ధీకోపినవిశ్రుతః శ్రుతిధరోదోయీకవిక్ష్మాపతిః॥శ్లో॥నితంబినీచుంబితవక్త్రబింబః శుకద్యుతిఃకుండలవాన్ ప్రశస్తః । సంగతశాలామవిశత్ప్రదోషేమాలాధరోమాళవరాగరాజః॥

తదా - అప్పుడు - మధురకోమలకాంతపదావళిం-మధుర-శ్రావ్యములైన-కోమల-మృదువులైన-కాంత-రమణీయములైన-పద - పదములయొక్క-ఆవళిం - పఙ్క్తిగలిగిన-జయదేవసరస్వతీం - జయదేవ-జయదేవకవియొక్క-సరస్వతీం- గానరూపమైనవాక్కును-శృణు - వినుము॥౪॥టీ॥ఉమాపతిధరః-ఉమాపతిధరుడనెడికవీశ్వరుడు-వాచఃవాక్కులను-పల్లవయతి-మృదువులుగాబలుకుచున్నాడు-శరణః - శరణమిశ్రుడనుకవీశ్వరుడు-దురూహద్రుతె-దురూహ-ఊహింపశక్యమైన - ద్రుతె - శీఘ్రోచ్చారణవిషయమై-శ్లాఘ్యఃకొనియాడదగినవాడు (అనగాఆశుకవియనుట)ఆచార్యగోవర్ధనః - ఈజయదేవకవికిగురువైనగోవర్ధనాచార్యుడు - శృంగారోత్తరసత్ప్రమేయరచనైః - శృంగార-శృంగారరసమే - ఉత్తర - ప్రధానముగాగలిగిన - సత్ - విద్వాంసులచేత-ప్రమేయ-తెలియదగిన- రచనైః - కల్పనలచేత - శ్లాఘ్యః - కొనియాడదగినవాడు - దోయీకవిక్ష్మాపతిః - దోయీనామకకవిశ్రేష్ఠుడు- శ్రుతిధరః - వినినమాత్రముచేతనేగ్రహించెడివాడు- జయదేవఏవ - జయదేవకవీశ్వరుడే-సందర్భశుద్ధిం-సందర్భ - రచనావిశేషములయొక్క-శుద్ధిం - సర్వగుణసంపత్తిని - జానీతె-ఎఱుగును-అస్య- ఈజయదేవకవికి-స్పర్ధీ- శత్రువైనవాడు-కోపి- ఒకానొకడైనను -నవిశ్రుతః-ప్రసిద్ధుడైనవాడుకాడు॥౫॥ టీక ॥ నితంబినీచుంబితవక్త్రబింబః ॥ నితంబినీ - పద్మినీజాతిస్త్రీచేత - చుంబిత - ఆస్వాదింపబడిన- వక్త్రబింబః-అధరబింబముగలిగినట్టియు - శుకద్యుతిః-శుక-చిలుకయొక్క-ద్యుతిః-కాంతివంటికాంతిగలిగినట్టియు - కుండలవాన్- కర్ణకుండలధరుడైనట్టియు-ప్రశస్తః-ప్రసిద్ధుడైనట్టియు-మాలాధరః- మౌక్తికహారమునుధరించినట్టి - మాళవరాగరాజః- మాళవరాగమనెడిరాజు- ప్రదోషే-ప్రదోషకాలమందు- సంగీతశాలాం-సంగీతసభను-అవిశత్-ప్రవేశించెను-(అనునీశ్లోకోక్తప్రకారముగాసకలరాగములకునుమాళవరాగమురాజైనందువలనను పురుషరాగమైనందువలనను-మాళవరాగేణగీయతే-అనిఅష్టపదులకుమొదటనేప్రయోగింపబడియె॥)

అష్టపదీప్రారంభః, శ్రీభగవద్దశావతారవర్ణనం.

౧॥ మాళవరాగేణగీయతే॥ ప్రళయపయోధిజలే - ధృతవానసివేదం - విహితవహిత్రచరిత్రమఖేదం - కేశవాధృతమీనశరీర - జయజగదీశహరే॥౨॥ క్షితిరతివిపులతరే-తవతిష్ఠతిపృష్ఠే- ధరణీధరణకిణచక్రగరిష్ఠే - కేశవాధృతకచ్ఛపరూప-జయజగదీశహరే ॥ ౩ ॥ వసతిదశనశిఖరే-ధరణీతవలగ్నా- శశినికళంకకళేవనిమగ్నా - కేశవాధృతసూకరరూప - జయజగదీశహరే ॥ ౪ ॥ తవకరకమలవరే - నఖమద్భుతశృంగం-దళితహిరణ్యకశిపుతనుభృంగం- కేశవాధృతనరహరిరూప - జయజగదీశహరే ॥ ౫ ॥ ఛలయసివిక్రమణే - బలిమద్భుతవామ

మొదటియష్టపదీటీక.

౧॥ టీ॥ ధృతమీనశరీర॥ ధృత-ధరింపబడిన-మీన-మత్స్యముయొక్క - శరీర-దేహము వంటిదేహముగలిగిన-హేకేశవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ-ప్రళయపయోధిజలే-ప్రళయ- మహాప్రళయమునందు-పయోధి-సముద్రముయొక్క- జలే-ఉదకమునందు - విహితవహిత్రచరిత్రం-విహిత-చేయబడిన-వహిత్ర-ఓడయొక్క- చరిత్రం-చారిత్రముగలిగిన-వేదం-వేదమును-అఖేదం-ఆయాసములేనట్టుగా-ధృతవాన్- ధరించినవాడవు-అసి-అవుచున్నావు- జగదీశ-జగత్-జగత్తుకు-ఈశ - స్వామివైనట్టి-హేహరే-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ - జయ-సర్వోత్కృష్టుడవుగమ్ము॥౨॥ టీ॥ ధృతకచ్ఛపరూప॥ ధృత-ధరింపబడిన-కచ్ఛప- తాబేటియొక్క-రూప-ఆకారమువంటిఆకారముగలిగిన-హేకేశవ- ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ-క్షితిః-భూమి అతివిపులతరే-మిక్కిలివిశాలమైనట్టిన్ని- ధరణీధరణచక్రగరిష్ఠే- ధరణీధరణ-మందరపర్వతమువలననైన-కిణ-కాయలనెడి-చక్ర-చక్రాకారములచేత-గరిష్ఠే- కఠినమైనట్టి-తవ-నీయొక్క-పృష్ఠే-వీపునందు-తిష్ఠతి-ఉంచున్నది ॥౩॥ టీ॥ ధృతసూకరరూప-ధృత-ధరింపబడిన-సూకరవరాహముయొక్క- రూప-ఆకారమువంటి-ఆకారముగల-హేకేశవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ- తవ-నీయొక్క-దశనశిఖరే-దంతాగ్రమునందు-లగ్నా - అంటిన-ధరణీ- భూమి-శశిని-చంద్రునియందు- నిమ్నగా-మునిగిన- కళంకకళేవ-కళంకకళవలెనే- వసతి-ఉంచున్నది ॥ ౪ ॥ టీ ॥ ధృతనరహరిరూప - ధృత- ధరింపబడిన - నరహరిరూప- నరసింహస్వరూపముగలిగిన- హేకేశవ- ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ- తవనీయొక్క-కరకమలవరే- శ్రేష్ఠమైనకమలమువంటి హస్తమునందు-అద్భుతశృంగం - అద్భుత-ఆశ్చర్యకరమైన - శృంగం - అగ్రభాగముగలిగినట్టిన్ని - దళితహిరణ్యకశిపుతనుభృంగం- దళిత - పగల్చబడిన - హిరణ్యకశిపు - హిరణ్యకశిపునియొక్క - తను - శరీరమనెడి- భృంగం - తుమ్మెదకలిగినట్టి - నఖం - గోరు - తిష్ఠతి ఉంచున్నది॥

న - పదనఖనీరజనితజనపావన - కేశవాధృతవామనరూప - జయజగదీశహరే॥
౬॥క్షత్రియరుధిరమయే - జగదపగతపాపం-స్నపయసిశమితభవతాపం- కేశ
వాధృతభార్గవరూప-జయజగదీశహరే॥ ౭॥ వితరసిదిక్షురణే-దిక్పతికమనీయం-
దశముఖమౌళిబలింరమణీయం - కేశవాధృతరఘుపతిరూప-జయజగదీశహరే॥
౮॥వహసివపుషివిశదే-వసనంజలదాభం- హలహతిభీతిమిళితయమునాభం-కేశ
వాధృతహలధరరూప-జయజగదీశహరే॥ ౯ ॥నిందసియజ్ఞవిధే-రహహశ్రుతి

౫॥ టీ॥ అద్భుతవామనా॥ అద్భుత- ఆశ్చర్యకరుడవైనట్టిన్ని - వామనా-దైత్యనివారకుండ
వైనట్టిన్ని-పదనఖనీరజనితజనపావన॥ పద- పాదములయొక్క-నఖ-గోళ్లయొక్క-నీర-
ఉదకమువలన-జనిత-పుట్టింపబడిన - జనపావన-లోకపవిత్రముగలిగినట్టిన్ని - ధృతవా
మనరూప॥ ధృత-ధరింపబడిన-వామనరూప -వామనాకారముగలిగినట్టి- హేకేశవ-ఓశ్రీ
కృష్ణస్వామీ- విక్రమణే-త్రివిక్రమావతారమందు-బలిం-బలిచక్రవర్తిని- చలయసి-చలిం
పజేయుచున్నావు॥౬॥ టీక॥ ధృతభృగుపతిరూప॥ ధృత - ధరింపబడిన-భృగుపతిరూప-
పరశురామాకృతికలిగిన- హేకేశవ- ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ- క్షత్రియరుధిరమయయే - క్షత్రి
య-రాజులయొక్క-రుధిరమయే-రక్తమయమైన-పయసి - ఉదకమునందు - అపగతపా
పం॥ అపగత-పోగొట్టబడిన-పాపం-దుష్కృతములుగలిగినట్టిన్ని- శమితభవతాపం॥ శ
మిత-శాంతిబొందింపబడిన-భవ-సంసారముయొక్క-తాపం- తాపత్రయముగలిగినట్టి-
జగత్-లోకమును-స్నపయసి-స్నానముచేయింపుచున్నావు॥ ౭॥ టీ॥ ధృతరఘుపతిరూప॥
ధృత-ధరింపబడిన-రఘుపతిరూపశ్రీరామస్వరూపముగలిగిన - హేకేశవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వా
మీ-రణేయుద్ధమందు-దిక్షు-దశదిక్కులయందు-దిక్పతికమనీయం॥ దిక్పతి- ఇంద్రాదులచే
తను-కమనీయం-కోరదగినట్టిన్ని-రమణీయం-ఒప్పుచున్నట్టి-దశముఖమౌళిబలిం॥ దశము
ఖ-రావణాసురునియొక్క-మౌళి-శిరస్సులనెడి-బలిం-పూజను-వితరసి-ఇచ్చుచున్నావు॥
౮॥ టీ॥ ధృతహలధరరూప ॥ ధృత- ధరింపబడిన హలధరరూప- బలరామస్వరూపముగ
లిగిన- హేకేశవ- ఓశ్రీకృష్ణస్వామి- విశదే- తెల్లనైన- వపుషి-శరీరమందు-జలదాభం-
జలద- మేఘముయొక్క- అభం- కాంతివంటికాంతిగలిగినట్టిన్ని- హలహతిభీతిమిళితయ
మునాభం॥ హలహతి- నాగేటిదెబ్బవల్లనైన- భీతి- భయముతోడ- మిళిత- కూడిన- య
మునా-యమునానదియొక్క- అభం- కాంతివంటికాంతిగలిగిన- వసనం- వస్త్రమును-
వహసి- వహింపుచున్నావు॥ ౯॥ టీ॥ ధృతబుద్ధశరీర॥ ధృత-ధరింపబడిన- బుద్ధశరీర- సు
గతదేహముగలిగినట్టిన్ని- సదయహృదయ॥ సదయ- దయతోగూడినహృదయ-చిత్తము

జాతం-సదయహృదయదర్శితపశుఘాతం- కేశవాధృతబుద్ధశరీర-జయజగదీశహరే|| ౧౦|| మ్లేచ్ఛనివహనిధనే-కలయసికరవాలం-ధూమకేతుమివకిమపికరాళం-కేశవాధృతకల్కిశరీర-జయజగదీశహరే||౧౧|| శ్రీజయదేవకవే-రిదముదితముదారం-శృణుశుభదం-సుఖదంభవసారం- కేశవాధృతదశవిధరూప-జయజగదీశహరే|| ౬|| శ్లో|| వేదానుద్ధరతేజగంతిహరతేభూగోళముద్బిభ్రతేదైత్యందారయతేబలించలయతేక్షత్రక్షయంకుర్వతే।పౌలస్త్యంజయతేహలంకలయతేకారుణ్యమాతన్వతే।మ్లేచ్ఛాన్మూర్ఛయతేదశాకృతికృతేకృష్ణాయతుభ్యంనమః||

గలిగినట్టి- హేకేశవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ- శ్రుతిజాతం - వేదసమూహమును-యజ్ఞవిధేః-యాగకర్మములవలన-దర్శితపశుఘాతం|| దర్శిత-చూపింపబడిన-పశుఘాతం-పశుహింసగలిగినదాన్నిగాను-అహహ-కటకటాయనిన్ని-నిందసి-నిందింపుచున్నావు||౧౦ || టీ|| ధృతకల్కిశరీర|| ధృత-ధరింపబడిన-కల్కిశరీర-కలికదేహముగలిగిన-హేకేశవ- ఓకృష్ణస్వామి-మ్లేచ్ఛనివహనిధనే|| మ్లేచ్ఛ-యవనులయొక్క-నివహ-సమూహముయొక్క-నిధనే-నాశనమునందు-కరాళం-భయంకరమైన - ధూమకేతుమివ - అగ్నివలెనున్న-కరవాలం-ఖడ్గమును-కిమపి-ఒకానొకప్రకారముగా - కలయసి - పట్టుచున్నావు || ౧౧|| టీక || ధృతదశవితరూప|| ధృత-ధరింపబడిన-దశవిధ-పదివిధములైన-రూప-స్వరూపముగలిగిన-హేకేశవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ-ఉదారం- గంభీరమైనట్టిన్ని-శుభదం-మంగళప్రదమైనట్టిన్ని-సుఖదం-సుఖప్రదమైనట్టిన్ని-భవసారం|| భవ - సంసారమునందు-సారం-సారభూతమైనట్టి- శ్రీజయదేవకవేః - శ్రీజయదేవకవియొక్క- ఇదం - ఈ- ఉదితం-చెప్పబడినగీతమును- శృణు- వినుము ||౬|| టీ || వేదాన్- శ్రుతులను- ఉద్ధరతే-ఉద్ధరించినట్టిన్ని - జగంతి- లోకములను- హరతే- హరించినట్టిన్ని- భూగోళం - భూగోళమును ఉద్బిభ్రతే- భరించినట్టిన్ని- దైత్యం- రాక్షసుని- దారయతే - సంహరించినట్టిన్ని - బలిం- బలిచక్రవర్తిగాని- చలయతే- చలింపజేసినట్టిన్ని-క్షత్రక్షయం- రాజనాశమును-కుర్వతే- చేసినట్టిన్ని- పౌలస్త్యం- రావణాసురుని- జయతే- జయించినట్టిన్ని- హలం-నాగేటిని-కలయతే- పట్టినట్టిన్ని- కారుణ్యం- దయను- ఆతన్వతే-విస్తరింపజేసినట్టిన్ని-మ్లేచ్ఛాన్- యవనులను- మూర్ఛయతే-స్మారకముదప్పింపజేసినట్టిన్ని-దశాకృతికృతే- ఇత్తెఅంగునపదియాకారములగల్పించినట్టిన్ని - కృష్ణాయ - కృష్ణావతారమునుబొందియున్నట్టి-తుభ్యం- నీకొఱకు- నమః- నమస్కారము||

౧ ॥ ఘూర్జరీరాగేణగీయతే ॥ శ్రితకమలాకుచమండల - ధృతకుండలకలితలలిత వనమాలిన్ ॥ పల్లవి ॥ జయజయదేవహరే - హరే - హరేకృష్ణజయజయ దేవహరే ॥ ౨ ॥ దినమణిమండలమండన - భవఖండన - మునిజనమానసహంస-జయజయదేవహరే॥ ౩॥ కాళీయవిషధరభంజన-జనరంజన-యదుకులనళినదినేశ॥జయజయదేవహరే ॥ ౪ ॥ మధుమురనరకవినాశన-గరుడాసన-సురకులకేళినిదాన॥జయజయదేవహరే॥౫॥అమలకమలదళలోచన-భవమోచన-త్రిభువనభవననిధాన॥ జయజయదేవహ॥ ౬॥ జనకసుతాకుచభూషణ-జితదూషణ-స

రెండవయష్టపదీటీక.

౧॥టీ॥శ్రితకమలాకుచమండల- శ్రిత- ఆశ్రయింపబడిన- కమలా- లక్ష్మీదేవియొక్క-కుచమండల- స్తనమండలముగలిగినట్టిన్ని-ధృతకుండల-ధరింపబడినకుండలములు గలిగినట్టిన్ని- కలితలలితవనమాలిన్- కలిత- స్వీకరింపబడిన- లలిత- సుందరమైన- వనమాలిన్- వనమాలికగలినట్టిన్ని- దేవ- ప్రకాశస్వరూపుడవైనట్టి- హేహరే- ఓశ్రీకృష్ణస్వామి- జయజయ సర్వోత్కృష్ణుడవైవర్తించుమా॥౨॥టీ॥దినమణిమండలమండన- దినమణి- సూర్యునియొక్క-మండల- బింబమువంటి- మండన- అలంకారముగలిగినట్టిన్ని- భవఖండన- భవ- సంసారఖేదమును- ఖండనభేదించినట్టిన్ని- మునిజనమానసహంస- మునిజన- ఋషిజనములయొక్క- మానస- మనస్సులనెడి- సరస్సులయందు- హంస- హంసవైనట్టిన్ని- దేవ- ప్రకాశస్వరూపుడవైనట్టి- హేహరే॥౩॥టీ॥కాళీయవిషధరభంజన- కాళీయ- కాళీయుడనెడి- విషధరసర్పమును- భంజన- మర్దించినట్టిన్ని- జనరంజన- జన- జనులకు- రంజన- సంతోషపెట్టునట్టిన్ని- యదుకులనళినదినేశ- యదుకుల- యాదవవంశమనెడి- నళిన-కమలమునకు- దినేశ-సూర్యునివలెనున్నట్టిన్ని- దేవ-హేహరే॥౪॥టీ॥ మధుమురనరకవినాశన - మధుమురనరకాసురులనశింపచేసినట్టిన్ని - గరుడాసన- గరుత్మంతుడేఆసనముగాగలిగినటిన్ని-సురకులకేళినిదాన- సురకుల-దేవకులముయొక్క- కేళి- క్రీడలకు- నిదాన- ఆదికారణభూతుడవైనట్టిన్ని- దేవ- హరే-జయజయ॥౫॥టీ॥అమలకమలదళలోచన- అమల- స్వచ్ఛమైన- కమలదళ- తామరరేకులవంటి- లోచన- కన్నులుగలిగినట్టిన్ని- భవమోచన-భవ-జన్మమరణాదిరూపసంసారమువల్లనుంచి-మోచన- విడిపించునట్టిన్ని- త్రిభువనభవననిదాన- త్రిభువన- ముల్లోకములయొక్క- భవన- ఉత్పత్తికి- నిదాన- ఆశ్రయుడవైనట్టిన్ని- దేవ-హరే- జయజయ॥౬॥టీ॥జనకసుతాకుచభూషణ- జనకసుతా-సీతాదేవియొక్క- కుచ- స్తనములకు-భూషణ- ఆభరణమైనట్టిన్ని-జితదూషణ-జిత-జయింపబడిన-దూషణ- దూషణుడనురాక్షసుడుగలిగినట్టిన్ని-

మరశమితదశకంఠ॥జయ ॥ ౭ ॥ అభినవజలధరసుందర - ధృతమందర శ్రీముఖ చంద్రచకోర ॥ జయ ॥ ౮ ॥ శ్రీజయదేవకవేరిదం - కురుతేముద - ముజ్జ్వల మంగళగీతం ॥ జయజయదేవహరే ॥ శ్లో ॥ పద్మాపయోధరతటీపరిరంభలగ్న కాశ్మీరముద్రితమురోమధుసూదనస్య। వ్యక్తానురాగమివ ఖేలదనంగఖేదస్వేదాంబుపూరమనుపూరయతుశ్రియంవః ॥ ౭ ॥ శ్లో॥వసంతేవాసంతీకుసుమసుకుమారైరవయవైర్భ్రమంతీంకాంతారే బహువిహితకృష్ణానుసరణాం। అమందంక

సమరశమితదశకంఠ- సమర- యుద్ధమునందు- శమిత- అణచబడినదశకంఠ- రావణాసురుడుగలిగినట్టిస్ని- దేవ- హరే- జయజయ॥౭॥టీ॥అభినవజలధరసుందర- అభినవ- నూతనమైన- జలధర- మేఘమువలె- సుందర-సుందరుడవైనట్టిస్ని- ధృతమందర-ధృత- ధరింపబడిన- మందర- మందరపర్వతముగలిగినట్టిస్ని- శ్రీముఖచంద్రచకోర- శ్రీ- లక్ష్మీదేవియొక్క- ముఖచంద్ర- ముఖమనెడిచంద్రునకు- చకోర- చకోరపక్షివలెనున్నట్టిస్ని- దేవ- హరే- జయజయ॥౮॥టీ॥శ్రీజయదేవకవేః- శ్రీమజ్జయదేవకవియొక్క- ఇదం-ఈ- ఉజ్జ్వలమంగళగీతం-ఉజ్జ్వల-ప్రకాశింపుచున్నట్టిస్ని- మంగళ-శుభప్రదమైనట్టిస్ని-గీతం- గానము- ముదం-సంతోషమును-కురుతే-చేయుచున్నది-దేవ-హరే- జయజయ॥౯॥టీ॥ పద్మాపయోధరతటీపరిరంభలగ్నకాశ్మీరముద్రితం-పద్మా-లక్ష్మీదేవియొక్క-ప్రయోధర- స్తనములనెడు- తటీ-ప్రక్కచరియలయొక్క- పరిరంభ- ఆలింగనముచేత- లగ్న- అంటిన- కాశ్మీర-కుంకుమచేత- ముద్రితం- చిహ్నితమైనదిగనుకనే- వ్యక్తారాగమివ-వక్త-ప్రకాశమునుబొందిన- అనురాగమివ- అనురాగముగలిగినదో- యనునట్లున్నట్టిస్ని- ఖేలదనంగఖేదస్వేదాంబుపూరం-ఖేలత్- క్రీడింపుచున్న - అనగ- మన్మథునివలనగలిగిన- ఖేద-శ్రమచేతనైన- స్వేదాంబు- స్వేదోదకముయొక్క- పూరం-ప్రవాహముగటిగినట్టి- మధుసూదనస్య- శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క-ఉరః-వక్షస్తలము-వః-మీకు-శ్రియంసంపదను- అనుపూరయతు నిండింపజేయుగాక॥౧౦॥టీ॥వసంతే- వసంతఋతువునందు- వలద్బాధాం.వలత్- వృద్ధిబొందుచున్న-బాధాం.మన్మథపీడగలిగినట్టిస్ని-వాసంతీ.కుసుమసుకుమారైః.వాసంతీకుసుమ-బండి-గురిగింజపువ్వువలె-సుకుమారైః - కోమలములైనఅవయవైః-అంగలముచేత-కాంతారే- చొరగూడనియడవియందు-భ్రమంతీం- తిరుగుచున్నట్టిస్ని-అమందం-అధికమవునట్లుగా-కందర్పజ్వరజనితచింతాకులతయా-కందర్పజ్వర-మన్మథతాపముచేత-జనిత-పుట్టింపబడిన-చింతా-విచారముచేత- ఆకులతయామనోవ్యాకులముగలుగుటచేత -బహువిహితకృష్ణానుసరణాంబహు- అనేకప్రకారములుగాను- విహిత- చేయబడిన- కృష్ణ- శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క- అనుసరణాం- వెదకుటగలిగినట్టి- రా

దర్పజ్వరనితచింతాకులతయా।వలద్బాధాంరాధాంసరసమిదమూచేసహచరీ.

తృతీయాష్టపదీ ప్రారంభః.

వసంతరాగేణగీయతే ॥ విహరతిహరిరిహసరసవసంతే - నృత్యతియువతిజనేన సమం - సఖివిరహిజనస్యదురంతే - విహరతిహరిరిహసరసవసంతే॥ ౧॥ లలిత లవంగలతాపరిశీలనకోమలమలయసమీరే - మధుకరనికరకరంబితకోకిలకూజిత కుంజకుటీరే ॥ విహరతి ॥ ౨ ॥ ఉన్మదమదనమనోరథపథికవధూజనజనితవిలాపే - అళికులసంకులకుసుమసమూహనిరాకుల వకుళకలాపే ॥ విహరతి ॥ ౩॥ మదనమహీపతికనకదండరుచికేసరకుసుమవికాసే - మిళితశిలీముఖపాటలపటల

ధాం- రాధనుగూర్చి- ఇదం- ఈవక్ష్యమాణప్రకారముగా - సహచరీ-చెలికత్తె- సరసం- అనురాగయుక్తమగునట్లు- ఊచె- పలికెను॥

మూడవయష్టపదీటీక.

టీక॥ హేసఖీ- ఓరాధా-విరహిజనస్య-వియోగిజనమునకు-దురంతె-తరింపనశక్యమైన-ఇహ- ఈ-సరసవసంతే- సరస-రసములతోగూడినట్టి-వసంతే- వసంతఋతువునందు- హరిః- శ్రీకృష్ణస్వామి- విహరతి- క్రీడింపుచున్నాడు- యువతిజనేనసమం- స్త్రీసమూహముతోగూడ-నృత్యతి-నాట్యముచేయుచున్నాడు॥ ౧॥ టీ॥ లలిత*సమీరే- లలిత-సుందరమైన-లవంగలతా- లవంగపుతీగెలయొక్క- పరిశీలన- స్పృశించుటచేత- కోమల- శీతలమైన- మలయసమీరే- మలయమారుతముగలిగినట్టిన్ని మధుకర*కుటీరే- మధుకర-తుమ్మెదలయొక్క- నికర- సమూహముతోడ- కరంబిత- కూడుకొనియున్న- కోకిల- కోవిలలయొక్క- కూజిత- ధ్వనిగలిగిన- కుంజ- పొదలనెడి- కుటీరే- గృహముగలిగినట్టి- ఇహసరసవసంతే-హరిః-విహరతి- యువతిజనేనసమం-నృత్యతి॥ ౨॥ టీ॥ ఉన్మద*విలాపే- ఉత్- అధికమైన- మద-గర్వముగలిగిన- మదన-మన్మథునిచేతనైన- మనోరథ- కోరికెలుగలిగిన- పథిక- పయనముబోయినవారియొక్క- వధూజన- స్త్రీజనముచేత- జనిత- పుట్టింపబడిన- విలాపే- దుఃఖముగలిగినట్టిన్ని-అళి*కలాపే-అళికుల- తుమ్మెదగుంపులచేత- సంకుల - వ్యాపింపబడియున్న - కుసుమసమూహ - పుష్పసముదాయముచేత - నిరాకుల- కుల- వ్యాకులమైయున్న- వకుళ- పొగడపుచెట్లయొక్క-కలాపే- సమూహముగలిగినట్టిన్ని- సరసవసంతే- విహరతి॥ ౩॥ టీ॥ మదన*వికాసే-మదన- మన్మథుడనెడి-మహీపతి- రాజుయొక్క- కనకదండ- స్వర్ణదండముగల ఛత్రముయొక్క- రుచి- కాంతివంటి కాంతిగలిగిన- కేసరకుసుమ-నాగకేసరపుష్పములయొక్క - వికాసే- వికసనముగలిగిన

కృతస్మరతూణవిలాసే ॥ విహరతి ॥ ౪ ॥ మృగమదసౌరభరభసవశంవదనవదళమాలతమాలే - యువజనహృదయవిదారణమనసిజనఖరుచికింశుకజాలే ॥ విహరతి ॥ ౫ ॥ విగళితలజ్జితజగదవలోకనతరుణకరుణకృతహాసే - విరహినికృంతనకుంతముఖాకృతికేతకదంతురితాశే ॥ విహరతి ॥ ౬ ॥ మాధవికాపరిమళమిళితే నవమల్లికయాతిసుగంధౌ - మునిమనసామపి మోహనకారిణి తరుణాకారణబంధౌ ॥ విహరతి ॥ ౭ ॥ స్ఫురదతిముక్తలతాపరిరంభణముకుళితపులకితచూతే- బృందావనవిపినేపరిసరపరిగతయమునాజలపూతే ॥ విహరతి ॥ ౮ ॥ శ్రీజయ

ట్టిన్ని-మిళిత*విలాసే- మిళిత-కూడుకొనియున్న-శిలీముఖ- తుమ్మెదలనెడి బాణములుగలిగిన- పాటలకలిగొట్టు చెట్లయొక్క- పటల- సమూహముచేత- కృత- చేయబడిన- స్మర- మన్మథునియొక్క- తూణ అంబులపొదులయొక్క- విలాసే- విలాసముగలిగినట్టి- సరసవసంతే-॥ ౪ ॥ టీ॥ మృగమద*తమాలే-మృగమద-కస్తూరియొక్క-సౌరభ.పరిమళయొక్క-రభస- వేగమునకు- వశంవద-స్వాధీనమైన-నవదళ- చిగురుటాకులయొక్క- మాలపఙ్క్తులుగలిగిన- తమాలే- కానుగుచెట్టుగలిగినట్టిన్ని- యువజన- యౌవనవంతులయొక్క- హృదయ.వక్షస్థలమును- విదారణ- పగల్చునట్టి- మనసిజ.మన్మథునియొక్క- నఖ-గోళ్లయొక్క- రుచి- కాంతివంటి- కాంతిగలిగిన- కింశుక- మోదుగపువ్వుయొక్క- జాలే- సమూహముగలిగినట్టి-సరసవసంతే-విహరతి॥ ౫ ॥ టీ॥ విగళి*తహాసే-విగళిత- పోగొట్టబడిన- లజ్జిత- సిగ్గుగలిగిన- జగత్- లోకముయొక్క- అవలోకన- చూచుటవలన- తరుణ- నూతనమైన- కరుణ- కరుణపుష్పములచేత- కృత- చేయబడిన- హాసే- చిరునవ్వుగలిగినట్టిన్ని- విరహి*దంతురితాశే- విరహి- వియోగిజనులయొక్క- నికృంతన- ఛేదించుటయందు-కుంత-ఈటెయొక్క.ముఖ-కొనయొక్క- ఆకృతి- ఆకారమువంటిఆకారముగలిగిన- కేతకి- మొగలిపుష్పములచేత.దంతురిత- వ్యాపింపబడిన-ఆశే- దిక్కులుగలిగినట్టి- సరసవసంతే- విహరతి ॥ ౬ ॥ టీ॥ మాధవికాపరిమళమిళితే- మాధవికా- పుష్పించినబండిగురింజతీగెయొక్క- పరిమళ- వాసనలతోడ- మిళితే- కూడుకొన్నట్టిన్ని- నవమల్లికయా- క్రొత్తమొల్లలచేత- అతిసుగంధౌ- మిక్కిలిపరిమళింపుచున్నట్టిన్ని- మునిమనసామపి- ఋషులమనస్సులకును- మోహనకారిణి- వలపుబుట్టించునట్టిన్ని - తరుణాకారణబంధౌ- తరుణ- వయోవంతులకు- అకారణబంధౌ- నిష్కారణబంధువైనట్టి- సరసవసంతే విహరతి॥ ౭ ॥ టీ॥ స్ఫురత్*చూతే- స్ఫురత్- పుష్పించియున్న- అతిముక్తలతా-బండిగురిగింజతీగెలయొక్క- పరిరంభణ-అల్లుటచేత-ముకుళిత- ముకుళించుటయనెడి పులకిత.రోమాంచముగలిగిన- చూతే- మామిడిచెట్లుగలిగినవసంతఋతువునందు- పరిసరపూతే*పరిసర- సమీపమునందు- పరిగత- ప్రవహింపుచున్న- యమునా- యమునాన

దేవఫణితమిదముదయతిహరిచరణస్మృతిసారం - సరసవసంతసమయవనవర్ణ సమనుగతమదనవికారం ॥ విహరతి ॥ ౮ ॥ శ్లో॥దరవిదళితమల్లీవల్లిచంచత్పరాగప్రకటిత పటవాసైర్వాసయన్ కాననాని । ఇహహిదహతిచేతః కేతకీగంధబంధుః ప్రసరదసమబాణప్రాణవద్గంధవాహః॥ ౯ ॥ ఉన్మీలన్మధుగంధలుబ్ధమధుపవ్యాధూతచూతాంకురక్రీడత్కోకిలకాకలీకలకలైరుద్గీర్ణకర్ణజ్వరాః। నీయంతే పథికైః కథంకథమపిధ్యానావధానక్షణప్రాప్తప్రాణసమాసమాగమరసోల్లా

దియొక్క- జల- ఉదకముచేత- పూతే- పరిశుద్ధమైన- బృందావనవిపినే- బృందావనమను నడవియందు- హరిఃవిహరతి॥౮॥ టీ॥ సరస - శృంగారరసయుక్తమైన - వసంతసమయ- వసంతకాలముయొక్క- వనవర్ణనం- వనవర్ణనముగలిగినట్టిన్ని- హరిచరణస్మృతిసారం- శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క- చరణ- పాదములయొక్క- స్మృతి- ధ్యానమునందు- సారం- శ్రేష్ఠమైనట్టిన్ని- అనుగతమదనవికారం- అనుగత- అనుసరింపబడినట్టి- మదనవికారం- నఖక్షతాదిమన్మథవికారములుగలిగినట్టిన్ని - శ్రీజయదేవకవిఫణితం - జయదేవకవిచేత చెప్పబడినట్టి- ఇదం- ఈగీతము- ఉదయతి- ప్రకాశింపుచున్నది- విరహిజనస్య. విరహిజనమునకు-దురంతే-తరింపగూడినట్టి-ఇహ-ఈ-సరసవసంతే-నవరసాలంకారయుక్తమైన- వసంతఋతువునందు- హరిః- శ్రీకృష్ణదేవుడు- విహరతి- క్రీడింపుచున్నాడు-హేసఖీ. ఓరాధా- యువతిజనేన- సమం- తరుణీజనముతోగూడను- నృత్యతి- నాట్యముచేయుచున్నాడు॥౯॥ టీ॥ కేతకీ- మొగిలిపువ్వులయొక్క- గంధ- పరిమళమునకు- బంధు- బంధువైనట్టిన్ని- దర- ఇంచుకంత- విదళిత- వికసించిన- మల్లీవల్లీ- మల్లె- తీగెలయొక్క- చంచత్- ఒప్పుచున్న- పరాగ- పుప్పొడిచేతను- ప్రకటిత- ప్రకాశింపబడిన- పటవాసైః- పరిమళద్రవ్యములచేనుత-కాననాని-వనములను- వాసయన్- పరిమళింపజేయుచున్నట్టిన్ని- ప్రసరత్- అనుగతుడైన-అసమబాణ- మన్మథునియొక్క-ప్రాణవత్-ప్రాణముతోసమానముగానున్నట్టి- గంధవాహః- మలయమారుతము- ఇహ- ఈవసంతకాలమందు- చేతః- మనస్సును- దహతి- దహింపుచున్నది॥౧౦॥ టీ॥ పథికైః- పాంథులచేత-ఉన్మీలత్- పుట్టుచున్నట్టి- మధు- మకరందముయొక్క- గంధ- పరిమళమందు- లుబ్ధ-ఆసక్తిగలిగిన- మధుప- తుమ్మెదలచేతను- వ్యాధూత. కదలించబడిన- చూతాంకుర.మామిడిచిగుళ్లయందు- క్రీడత్- క్రీడింపుచున్న- కోకిల- కోవెలలయొక్క- కాకలీ- మధురధ్వనియొక్క- కలకలైః- కోలాహలములచేతను- ఉద్గీర్ణకర్ణజ్వరాః- ఉద్గీర్ణ- బయలువెళ్లుచున్నట్టి- కర్ణ-చెవులయొక్క- జ్వరాః- తాపముగలిగినట్టి-అమీ-ఈ-వాసరాః-వసంతకాలదినములు- ధ్యానావధానక్షణప్రాప్తప్రాణసమాసమాగమరసోల్లాసైః. ధ్యాన-

స్మైరమీవాసరాః॥౧౦॥అనేకనారీపరిరంభసంభ్రమస్ఫురన్ మనోహారివిలాసలాలసం।మురారిమారాదుపదర్శయంత్యసౌ సఖీసమక్షం పునరాహ రాధికాం॥

చతుర్థాష్టపదీప్రారంభః.

రామక్రియారాగేణగీయతే ॥ ౧ ॥ చందనచర్చితనీలకళేబరపీతవసనవనమాలీ - కేళీచలన్మణికుండలమండితగండయుగస్మితశాలీ ॥ ప ॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికరే-విలాసినివిలసితకేళిపరే- హరిరిహముగ్ధవధూనికరే ॥ ౨ ॥ పీనపయోధరభారభరేణహరింపరిరభ్యసరాగం - గోపవధూరనుగాయతి కాచిదుదంచితపంచమరాగం ॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికేరే॥ ౩ ॥ కాపివిలాసవిలోల

ధ్యానముయొక్క- అవధాన- నేర్పుచేత- క్షణ- క్షణమాత్రము.ప్రాప్త-పొందబడినట్టి-ప్రాణసమా- ప్రియురాండ్రయొక్క-సమాగమరస-సంభోగరసముచేతనైన- ఉల్లాసైః-సంతోషములచేత-కథంకథమపి- అధికప్రయాసముచేతను- నీయంతె- గడపబడుచున్నవి॥౧౧॥టీ॥అసౌసఖీ- ఈచెలికత్తె- ఆరాత్- సమీపమునందు- సమక్షం- ఎదుటను- అనేక- అనేకమూలైన-నారీ-స్త్రీలయొక్క- పరిరంభ- ఆలింగనమందలి- సంభ్రమ- త్వరచేతను- స్ఫురత్- ప్రకాశింపుచున్నట్టిన్ని మురారిం- శ్రీకృష్ణస్వామిని- ఉపదర్శయంతి- చూపించుచున్నదై- రాధికాంరాధనుగూర్చి- పునః-మరల- ఆహ- పలికెను॥

నాలవయష్టపదిటీక.

౧॥టీ॥చందన- శ్రీగంధముచేతను- చర్చితపూయబడినట్టిన్ని- నీల- నల్లనైనట్టికళేబర- శరీరమందు- పీత- పచ్చనైన- వసన.వస్త్రముగలిగినట్టిన్ని- వనమాలీ- వనమాలగలిగినట్టిన్ని- కేళీ- క్రీడలచేతను- చలత్ -కదలుచున్న- మణికుండల- రత్నకుండలముచేతను- మండిత-అలంకరింపడినట్టి- గండ- గండస్థలములయొక్క-యుగ-యుగ్మముగలిగినట్టిన్ని.స్మిత-చిరునవ్వుచేతను-శాలీ-ఒప్పుచున్నట్టి- హరిః-శ్రీకృష్ణస్వామి- ఇహ-ఈవసంతఋతువునందు-హేవిలాసిని-శృంగారభావజనితలీలలుగలయోరాధ-కేళిపరే-కేళి-క్రీడయేపరే-ఉత్కృష్టముగగలిగిన-ముగ్ధవధూనికరే-ముగ్ధ-నవోఢలైన-వధూ-స్త్రీలయొక్క-నికరె-సమూహమందు-విలసతి-విహరింపుచున్నాడు॥౨॥టీక॥ కాచిత్-ఒకానొక-గోపవధూః-గొల్లపడుచు-ఉదంచిత-ప్రకాశింపజేయబడిన-పంచమరాగం-పంచమస్వరముగలిగిన - హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని - పీనపయోధరభారభరేణ- పీన-బలిసిన-పయోధర-స్తనములయొక్క-భార-భారముయొక్క - భరేణ-అధిక్యముచేత-సరాగము

విలోచనఖేలన జనితమనోజం - ధ్యాయతిముగ్ధవధూరధికం - మధుసూదనవదనసరోజం ॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికరే ॥ ౪ ॥ కాపికపోలతలేమిళితా లపితుం కిమపిశ్రుతిమూలె - చారుచుచుంబనితంబవతీదయితంపులకై రనుకూలే ॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికరే ॥ ౫ ॥ కేళికలాకుతుకేనచకాచిదముం యమునావనకూలే - మంజుళవంజుళకుంజగతంవిచకర్ష కరేణదుకూలే ॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికరే ॥ ౬ ॥ కరతలతాళతరళవలయావళీకలితకలస్వనవంశే - రాసరసేనృత్యపరాహరిణాయువతిప్రశశంసే ॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికరే ॥ ౭ ॥ శ్లిష్యతికామపించుబతికామపి-రమయతికామపిరామాం- పశ్యతిసస్మితచారుపరామపరా

అనురాగముతోగూడుకొన్నట్లుగా-పరిరభ్య- కౌగిలించుకొనిఅనుగాయతికూడ పాడుచున్నది॥౩॥టీ॥ కాపి-ఒకానొక-ముగ్ధవధూః-గొల్లపడుచు-విలాస॥ మనోజం-విలాసలీలచేత-విలోల-చంచలములైన-విలోచన-కన్నులయొక్క-ఖేలన- క్రీడలచేత-జనిత-పుట్టింపబడిన-మనోజం-మన్మథవికారముగలిగిన-మధుసూదనవదనసరోజం- కృష్ణునిముఖకమలమును-అధికం-మిక్కిలి-ధ్యాయతి-స్మరించుచున్నది॥౪॥టీ॥కాపి-ఒకానొక- నితంబినీ-గొల్లపడుచు-శ్రుతిమూలే-కర్ణమూలమందు-కిమపి-ఒకానొకపలుకును-ఆలపితుం-పలకరించుటకొరకు-పులకైః-రోమాంచములచేత-అనుకూలే-దట్టమైన-కపోలతలే-గండస్థలమునందు-మిళితా-లీనమైనదై-దయితం-ప్రియుని-చారు- సుందరమగునట్లు-చుచుంబ-ముద్దుపెట్టుకొనెను॥౫॥టీ॥ కాచిత్-ఒకానొకస్త్రీ-కేళికళాకుతుకేన- కేళికళా-మన్మథక్రీడలయందు-కుతుకేన-సంతోషముచేత-యమునావనకూలే- కాళిందీజలతీరమునందు-మంజుళవంజుళకుంజగతం-మంజుళ-సుందరమైన-వంజుళ-వకుళవృక్షముయొక్క- కుంజపొదను-గతంః పొందియున్న-అముం-ఈశ్రీకృష్ణస్వామిని-కరేణ-హస్తముచేతను- దుకూలే-పట్టువలువయందు-విచకర్ష-లాగెను॥౬॥టీ ॥ కరతల-హస్తప్రదేశములయొక్క-తాళ-తాళములచేత-తరళ - చంచలములైన-వలయ - కంకణములయొక్క - ఆవళి-పఙ్క్తులచేత-కలిత-విశేషింపబడిన - కలస్వన - మధురధ్వనులుగల - వంశే-పిల్లంగ్రోలుగలిగిన - రాసరసే - రాస - (రాసక్రీడయనగ నడుమనొకపురుషుడును- ఈవలావలనొక్కొకస్త్రీయు నీలాగున స్త్రీలుపురుషులు - మండలాకారముగనృత్యముచేయుట)రాసక్రీడలయందుగల - రసే-మధురరసమందు- నృత్యపరా - నాట్యాసక్తురాలైన-కాచిత్ - ఒకానొకయువతీ - యౌవనవతియైన - శ్రీహరిణా - శ్రీకృష్ణస్వామిచేత-ప్రశంశసే - నుతింపబడెను ॥ ౭ ॥ టీక ॥ హరిః - శ్రీకృష్ణస్వామి - కామపి - ఒకానొకస్త్రీని-శ్లిష్యతి- కౌగిలించుకొనుచున్నాడు- కామపి - మఱియొకస్త్రీని- చుంబతి-

మనుగచ్ఛతివామాం ॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికరే ॥ ౮ ॥ శ్రీజయదేవఫణితమి దమద్భుతకేశవకేళిరహస్యం-బృందావనవిపినేచరితంవితనోతుశుభానియశస్యం॥ హరిరిహముగ్ధవధూనికరే ॥ ౧౧ ॥ శ్లో ॥ విశ్వేషామనురంజనేనజనయన్నా నందమిందీవరశ్రేణీశ్యామలకోమలైరుపనయన్నంగైరనంగోత్సవం । స్వచ్ఛం దం వ్రజసుందరీభిరభితః ప్రత్యంగమాలింగితః శృంగారస్సఖిమూర్తిమానివమ ధౌముగ్ధోహరిః క్రీడతి ॥ ౧౨ ॥ అద్యోత్సంగవసద్భుజంగ కబళక్లేశాది వేశా చలంప్రాలేయ ప్లవనేచ్ఛయానుసరతిశ్రీఖండశైలానిలః । కించిత్స్నిగ్ధరసాల

ముద్దుబెట్టుకొనుచున్నాడు-కామపిరామాం- మఱియొక స్త్రీని-రమయతి-రమించుచు న్నాడు-పరాం-మఱియొకస్త్రీని - సస్మితచారు-సస్మిత - చిరునవ్వుతోకూడునట్లుగాను న్న-చారు-సుందరమగునట్లుగానున్న-పశ్యతి- వీక్షించుచున్నాడు-వామాం-సౌందర్య వతియైన-అపరాం-మఱియొకస్త్రీని - అనుగచ్ఛతి-వెంబడించిపోవుచున్నాడు॥౮॥ టీక॥ బృందావనవిపినే-బృందావనమనెడియడవియందు - చరితం-ఆచరించబడినట్టిన్ని-యశ స్యం-కీర్తికరమైనట్టిన్ని - అద్భుతం-ఆశ్చర్యకరమైన - కేశవకేళి-శ్రీకృష్ణక్రీడలయొ క్క-రహస్యం-రహస్యముగలిగినట్టిన్ని-శ్రీజయదేవఫణితం - శ్రీజయకవిచేజెప్పబడినట్టి- ఇదం-ఈప్రబంధము-శుభాని-శుభములను-వితనోతు-విస్తరింపజేయుగాక॥౧౧॥ టీ॥ హే సఖి-ఓ రాధ-అనురంజనేన-సంతోషపెట్టుటచేత - విశ్వేషాం-సమస్తజనులకు-ఆనందం- హర్షమును-జనయన్-పుట్టించుచున్నట్టిన్ని-ఇందీవరశ్రేణీశ్యామలకోమలైః-ఇందీవర- నల్లకలువలయొక్క-శ్రేణీ-పఙ్క్తులవలెనే-శ్యామల-నల్లనైనట్టిన్ని-కోమలైః- మృదువులై నట్టిన్ని-అంగైః-అవయవములచేతను-అనంగోత్సవం - మన్మథోత్సవమును-ఉపనయన్- పొందించుచున్నట్టిన్ని-స్వచ్ఛందం - స్వాపేక్షితమవునట్టుగాను-వ్రజసుందరీభిః-గోపికా స్త్రీలచేతను-అభితః-అంతటను-ప్రత్యంగం-ప్రత్యవయవమునందున్ను-ఆలింగితః-ఆలింగ నముచేయబడినట్టిన్ని-మూర్తిమాన్-శరీరముతోగూడిన-శృంగారఇవస్థితః- శృంగార రసమువలెనున్నట్టిన్ని-ముగ్ధః-మనోహరుడైనట్టి-హరిః-శ్రీకృష్ణస్వామి-మధౌ- వసంతకా లమందుక్రీడతి-క్రీడించుచున్నాడు॥౧౨॥ టీ॥ హేసఖి-ఓరాధ-అద్య- ఈవసంతకాలమం దు-శ్రీఖండశైలానిలః-మలయమారుతము-ఉత్సంగ-సమీపమందు-వసత్-ఉన్నట్టి-భుజగ- సర్పములయొక్క-కబళ-గ్రసనమువలనగలిగిన-క్లేశాదివ - బాధలవలననవలెనె-ప్రాలే యప్లవనేచ్ఛయా-ప్రాలేయ-మంచుయందు-ప్లవన-అవగాహనముచేయవలెననెడి-ఇచ్ఛ యా-ఆశచేతను-ఈశాచలం-హిమవత్పర్వతమునుగూర్చి- అనుసరతి-పోవుచున్నది-కించి

మ్రాళిముకుళాన్యాలోక్యహర్షోదయా దున్మీలంతికుహూః కుహూరితికలోత్తా
లాఃపికానాంగిరః॥ *

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌ గీతగోవిందేమహాకావ్యేప్రథమస్సర్గః.

౧౩ ॥ శ్లో॥విహరతివనేరాధాసాధారణప్రణయేహరౌ।విగళితనిజోత్కర్షాదీర్ష్యావశేనగతాన్యతః । క్వచిదపిలతాకుంజేకుంజన్మధువ్రతమండలీముఖరశిఖరేలీనాదీనాప్యువాచరహస్సఖీం॥

పంచమాష్టపదీ ప్రారంభః.

దేశాక్షరీరాగేణగీయతే ॥ ౧ ॥ సంచలదధరసుధా - మధురధ్వనిముఖరిత
మోహనవంశం - చలితదృగంచలచంచల మౌళికపోల విలోలవతంసం ॥ ప॥

త్స్నిగ్ధరసాలమహాంముకుళాని- కించిత్- ఇంచుకంత- స్నిగ్ధ- కోమలములైన- రసాల-
మామిడిచెట్లయొుక- మౌళి- అగ్రభాగములయందలి- ముకుళాని- మొగ్గలను- ఆలోక్య-
చూచి- హర్షోదయాత్- సంతోషావిర్భావమువలన- కలోత్తాలాః- మధురస్ఫుటములై
న- కుహూఃకుహూరితి- కుహూకుహూఅనెడి- పికానాం- కోకిలయొుక్క- గిరః-వా
క్కులు- ఉన్మీలంతి- వృద్ధిబొందుచున్నవి॥ *

ఇట్లుశ్రీగీతగోవిందాఖ్యమహాకావ్యటీకయందుప్రథమసర్గము సమాప్తంబాయెను.

౧౩॥ టీ॥ హరౌ- శ్రీకృష్ణస్వామి- సాధారణప్రణయే- సాధారణ- సర్వసాధారణమైన-
ప్రణయే- స్నేహముగలవాడై- వనే- వనమందు- విహరతిసతి- క్రీడించుచుండగా- విగ
ళితనిజోత్కర్షాత్-విగళిత-పోయిన- నిజ- స్వకీయమైన-ఉత్కర్షాత్- అతిశయమువలన
ను- ఈర్ష్యావశేన- ఈర్ష్యా- పరోత్కర్షనుసహించలేకపోవుటకు- వశేన- అధీన
మౌటచేతను- అన్యతః- మఱియొకదిక్కును- గతా-పొందినదై-గుంజత్ *శిఖరే- గుంజ
త్- ఝుంకరించుచున్న-మధువ్రతమండలీ- తుమ్మెదగుంపులచేత-ముఖర- శబ్దించుచున్న-
శిఖరే- కొనలుగలిగిన-లతాకుంజే- పొదరింటియందు- క్వచిత్-ఒకానొకచోట్కు,లీనా-
అణిగినట్టిన్ని- దీనాపి సుఃఖితురాలైనట్టి- రాధా- రాధిక- రహః- ఏకాంతమందు- స
ఖీం- చెలికత్తెను- గూర్చి- ఉవాచ- పలికెను॥

అయిదవ అష్టపది టీక.

౧॥ టీ॥ హేసఖి ఓచెలి-రాసే-రాసక్రీడాస్థలమందు-విహితవిలాసం-చేయబడినలీలలుగలిగి
నట్టిన్ని-కృతపరిహాసం-చేయబడినపరిహాసముగలిగినట్టి-హరిం- శ్రీకృష్ణస్వామిని-మమ-నా
యొుక్క-మనః- మనస్సు-ఇహ- ఈపొందరింటియందు- స్మరతి- స్మరించుచున్నది- సంచ
లత్-చలించుచున్న- అధరసుధా- అధరామృతమునందు. మధుర- శ్రావ్యమైన - ధ్వని-
శబ్దముచేత- ముఖరిత, మ్రోయుచున్నట్టిన్ని- మోహన- వలకి నట్టి- వంశం-పిల్లంగ్రో

రాసేహరిమిహావిహిత విలాసంస్మ రతిమనోమమ కృతపరిహాసం- రాసేహరిమిహావిహితవిలాసం ॥ ౨ ॥ చంద్రక చారుమయూర శిఖండమండల వలయిత కేశం - ప్రచురపురందర ధనురనురంజితమేదురముదిరసువేషం ॥ రాసేహరిమిహావిహితవిలాసం ॥ 3॥ గోపకదంబనితంబవతీముఖచుంబనలంబితలోభం-బంధుజీవమధురాధరపల్లవ కలితదరస్మిత శోభం ॥ రాసేహరిమిహ ॥ ౪ ॥ విపులపులకభుజపల్లవవలయితవల్లవయువతిసహస్రం - కరచరణోరసిమణిగణభూషణకిరణవిభిన్నతమిస్రం॥ రాసేహరిమిహ ॥ ౫ ॥మణిమయ మకరమనోహర కుండల మండిత గండముదారం - పీతవసనమను గతముని మనుజసురాసురవరపరి

విగలిగినట్టిన్ని- చలిత- కదలుచున్న- దృక్- చూపులయొక్క- అంచల.కొనలుగలిగినట్టిన్ని- చంచల,కదులుచున్న- మౌళి- కిరీటముగలిగినట్టిన్ని- కపోల- గండస్థలములయందు- విలోల- చలింపుచున్న- వతంస- కర్ణభూషణములుగలిగినట్టి-హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని- మమ-నాయొక్క- మనః- మనస్సు.ఇహ- ఈపొదరింటియందు- స్మరతి- స్మరింపుచున్నది॥౨॥టీ॥ చంద్రక- మేచకములచేత- చారు- ఒప్పుచున్న- మయూర- నెమళ్లయొక్క- శిఖండక- పింఛములయొక్క- మండల- సమూహముచేత- వలయిత- చుట్టబడిన- కేశం- వెండ్రుకలుగలిగినట్టిన్ని- ప్రచుర- నిస్తామయిన- పురందరధనుః- ఇంద్రధనస్సులచేత- అనురంజిత- అలంకరింపబడినట్టిన్ని- మేదుర- నల్లనైనట్టి- ముదిర- మేఘమువంటి- సువేషం- మంచివేషముగలిగినట్టి- హరిం- శ్రీకృష్ణస్వామిని- మమ- నాయొక్క-మనః- మనస్సు- స్మరతి- స్మరింపుచున్నది॥3॥టీ॥గోపకదంబ-గొల్లగుంపులయొక్క- నితంబవతీ- స్త్రీలయొక్క- ముఖచుంబన- మోముముద్దులయందు.లంబిత- ప్రాప్తమైన- లోభం- అనురాగముగలిగినట్టిన్ని- బంధుజీవ- మంకెనపువ్వువలె- మధుర- సుందరమైన- అధరపల్లవ- చిగురువంటిమోవియందు- కలిత- కూడుకొన్నట్టి- దరస్మిత- మందహాసముయొక్క- శోభం- కాంతిగలిగినట్టి- హరిం- శ్రీకృష్ణస్వామిని- మమ- నాయొక్క- మనః- మనస్సు- స్మరతి- స్మరింపుచున్నది॥౪॥టీ॥విపులఅధికమైన- పులక-రోమాంచములుగల- భుజపల్లవ- బాహుపల్లవములచేత- వలయిత- చుట్టబడిన.వల్లవయువతి- గొల్లపడుచులయొక్క- సహస్రం- వేయిగలిగినట్టిన్ని- కరచరణోరసి- కర- హస్తములయందును- చరణ-పాదములయందును- ఉరసి- వక్షస్థలమందును- మణిగణ-రత్నసమూహములుగలిగిన- భూషణ.ఆభరణములయొక్క- కిరణ-కాంతులచేత- విభిన్న- భేదింపబడిన- తమిస్రం- చీకటిగలిగినట్టి-హరిం- శ్రీకృష్ణస్వామిని- స్మరతి- స్మరింపుచున్నది॥౫॥టీ॥మణిమయ- రత్నవికారమైన- మకర- మొసళ్లవలె- మనోహర- ఒప్పుచున్న- కుండల- కర్ణభూషణములచేత-మండిత-అలంకరింపబడిన-గండం-చెక్కిళ్లుగలిగినట్టిన్ని - ఉదారం-

వారం॥ రాసేహరిమిహ || ౬ || విశదకదంబతలేమిళితం కలికలుషభయంశమ యంతం - మామపికిమపితరంగదనంగదృశామనసారమయంతం ॥ రాసేహరిమి హావిహి || ౭ || జలదపటలచలదిందువినిందకచందనబిందులలాటం-పీనపయోధ రపరిసరమర్దననిర్దయహృదయకవాటం ॥ రాసేహరిమిహ || ౮ || శ్రీజయదేవ ఫణితమతిసుందరమోహనమధురిపురూపం - హరిచరణస్మరణంప్రతిసంప్రతిపు ణ్యావతామనురూపం॥ రాసేహరిమిహావిహి || ౯|| శ్లో || గణయతిగుణగ్రామం భ్రామంభ్రమాదపినేహతేవహతిచపరితోషంరోషంవిముంచతిదూరతః । యు

గంభీరుడైనట్టిన్ని - పీతవసనం- పీతాంబరముగలిగినట్టిన్ని- అనుగత- అనుసరింపుచున్న- ముని-ఋషులును-మనుజ-మనుష్యులును-సుర-దేవతలును-అసుర-రాక్షసులును-వరపరి వారం - ముఖ్యపరిచారకులుగాగలిగినట్టి-హరిం- శ్రీకృష్ణస్వామిని - స్మరతి-స్మరింపుచు న్నది॥౬॥ టీక॥ విశద-నిర్మలమైన-కదంబ-కడిమచెట్లయొక్క-తలే-ప్రశమందు- మిళితం- చేరియున్నట్టిన్ని-కలికలుషభయం - కలియుగపుపాపభీతిని-శమయంతం-పోగొట్టుచు న్నట్టిన్ని-కిమపి-ఇంచుకంత-తరంగత్-చలింపుచున్న - అనంగదృశా-మన్మథోద్దీపకదృ ష్టిగల-మనసా-మనస్సుచేత - మామపి-నన్నును - రమయంతం - రజిల్ల జేయుచున్నట్టి- హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని-స్మరతి-స్మరింపుచున్నది॥౭॥ టీ॥ జలదపటల- మేఘసమూహమునం దు-చలత్-చలింపుచున్న-ఇందు-చంద్రుని-వినిందక- నిందింపుచున్నట్టి-చందనబిందు-శ్రీ గంధపుతిలకముగలిగిన-లలాటం-నుదురుగలిగినట్టిన్ని-పీన-బలిసిన- పయోధర- స్తనముల యొక్క-పరిసర-సమీపమందు-మర్దన-మర్దించుటయందు-నిర్దయ-దయలేనట్టి - హృదయక వాటం-తలుపువంటి డెందముగలిగినట్టి-హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని-స్మరతి-స్మరింపుచున్నది॥ ౮॥ టీ॥ అతిసుందరమోహనమధురరిపురూపం-అతిసుందర-మిక్కిలిచక్కనైన- మోహన మోహకరమైన-మధురిపు- శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క- రూపం-స్వరూపముగలిగిన- శ్రీజయ దేవకవిఫణితం-శ్రీజయదేవకవిచేత జెప్పబడిన యీగీతము-పుణ్యావతాం- పుణ్యపురుషుల కు-హరిచరణస్మరణం-ప్రతి-శ్రీకృష్ణపాదధ్యానమునుగూర్చి-సంప్రతి-ఇప్పుడు - అనురూ పం-యోగ్యమైనది-రాసె-రాసక్రీడాస్థలమందు-విహితవిలాసం-విహిత - చేయబడిన-వి లాసం-క్రీడగలిగిన-హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని-మమ-నాయొక్క - మనః-మనస్సు-స్మరతి- స్మరింపుచున్నది॥౧౯॥ టీక॥ మమ-నాయొక్క-మనః-మనస్సు-వామం-వక్రమైనదై-మాం వినా-నన్నువిడచి-విహారిణి-క్రీడింపుచున్నట్టిన్ని-యువతిషు - ఇతరస్త్రీలయందు-వలత్తృ ష్ణే-వలత్-వృద్ధినిబొందుచున్న-తృష్ణే-ఆశగలిగినట్టి-కృష్ణే-శ్రీకృష్ణునియందు-పునరపి- తిరిగిన్ని-కామం - అభిలాషను-కరోతి-చేయుచున్నది-గుణగ్రామం - శ్రీకృష్ణగుణసమూ

వతిషువలత్స్వపి కృష్ణే విహారిణిమాంవినా పునరపిమనోవామం కామంకరో తికరోమికిం॥

షష్ఠాష్టపదీప్రారంభః.

గుణక్రియారాగేణగీయతే ॥ ప ॥ సఖికేశిమథనముదారం॥- రమయమయాసహ మదనమనోరథభావితయాసవికారం ॥ ౧ ॥ నిభృతనికుంజగృహంగతయానిశిర హసినిలీయవసంతం - చకితవిలోకితసకలదిశారతిరభసవశేనహసంతం ॥ సఖికే శిమథనముదారం ॥ ౨ ॥ ప్రథమసమాగమలజ్జితయాపటుచాటుశతైరనుకూ లం - మృదుమధురస్మితభాషితయాశిథిలీకృతజఘనదుకూలం ॥ సఖి॥ ౩ ॥ కిసలయశయననివేశితయాచిరమురసిమమైవశయానం - కృతపరిరంభణచుం

హాముసు-గణయతి-ఎంచుచున్నది-భ్రామం - చలనమును- భ్రూమాదపి - భ్రూంతివలననైనను - సహతే - కోరను - పరితోషం - సంతోషమును - వహతి - వహించుచున్నది- రోషం- క్రోధమును- దూరతః-దూరముగాను-విముంచతి-విడుచుచున్నది-అహం నేను- కింకరోమి-ఏమిసేయుదును॥

అజనయష్టపదీటీక.

హేసఖి-ఓచెలి-ఉదారం-చక్కనివాడైనట్టి-కేశిమథనం-కేశియనెడిరాక్షసునివధించినశ్రీకృష్ణస్వామిని-మదనమనోరథభావితయా-మదనమనోరథ-కామక్రీడాభిలాషచేత-భావితయా-సంభావితురాలై-మయాసహ-నాతోడగూడ-సవికారం - నఖక్షతాదిచేష్టలతోగూడునట్లు-రమయ-క్రీడింపజేయుమా॥౧॥ టీ॥ నిభృతనికుంజగృహం- నిభృత-నిశ్శబ్దమైన-నికుంజగృహం-పొదరింటిని-గతయా-పొందిన-మయాసహ- నాతోగూడ-నిశి-రాత్రియందు-రహసి-ఏకాంతమందు-నిలీయ-అణగి-వసంతం-ఉన్నట్టిన్ని- చకితవిలోకితసకలదిశా-చకిత-భయముచేత- విలోకిత-చూడబడిన-సకలదిశా- ఎల్లదిక్కులుగలిగిన నాతోడ-రతిరభసవశేన-రతి-క్రీడలయొక్క-రభస-సంతోషమునకువశేన-అధీనమౌట చేత-హసంతం - నవ్వుచున్నట్టిన్ని - శ్రీకృష్ణస్వామిని- రమయ- రమింపజేయుము॥౨॥ టీ॥ హేసఖి- ఓచెలి-ప్రథమసమాగమలజ్జితయా-ప్రథమసమాగమ-తొలికూటమియందు- లజ్జితయా-సిగ్గుపడియున్ననాతోడ-పటుచాటుశతైః- పటు-వశీకరణసమర్థములైన- చాటు-నేర్పుమాటలయొక్క-శతైః-అనేకములచేత- అనుకూలం-అనుకూలుడైనట్టిన్ని- మృదు-కోమలములైన-మధుర-మనోహరములైన- స్మితభాషితయా-చిరునవ్వుతోగూడిన పలుకులుగలిగిన నాతోడశిథిలీకృతజఘనదుకూలం-శిథిలీకృత-వదలింపబడిన-జఘన-మొలయందుగల-దుకూలం-పట్టువలువగల-శ్రీకృష్ణుని-రమయ-రమింపచేయుమా ॥ ౩॥ టీ॥ హేసఖి-ఓచెలి-కిసలయశయననివేశితయా-కిసలయ-చివుళ్లయొక్క-శయన-పాన్పునందు-

బనయాపరిరభ్యకృతాధరపానం ॥ సఖి ॥ ౪ ॥ అలసనిమీలితలోచనయాపులకావళిలలితకపోలం - శ్రమజలసకలకళేబరయావరమదనమదాదతిలోలం॥సఖి॥ ౫ ॥ కోకిలకలరవకూజితయాజితమనసిజతంత్రవిచారం - శ్లథకుసుమాకులకుంతలయాసఖిలిఖితఘనస్తనభారం ॥ సఖి ॥ ౬ ॥ రతిసుఖసమయరసాలసయాదరముకుళితనయనసరోజం - నిస్సహనిపతితతనులతయామధుసూదనముదితమనోజం ॥ సఖి ॥ ౭ ॥ చరణరణితమణినూపురయాపరిపూరితసురతవితానం

నివేశితయా-కూర్చున్ననాతోడ-చిరం-తడవుగానునుము- నాయొక్క-ఉరస్యేవ-వక్షస్థలమందే-శయానం-పండుకొనియున్నట్టిన్ని- కృతపరిరంభణచుంబనయా-కృతచేయబడిన-పరిరంభణ-ఆలింగనమందు-చుంబనయా- ముద్దులుగలనాతోడ-పరిరభ్య-కౌగిలించుకొని-కృతాధరపానం-కృతచేయబడిన-అధరపానం- అధరపానముగలిగిన-శ్రీకృష్ణుని-రమయ-రమింపజేయుమా॥౪॥టీ॥ హేసఖి-ఓచెలికత్తె-అలస-మెల్లిగాను-నిమీలిత-ముయ్యబడిన-లోచనయా- కన్నులుగలనాతోడను- పులకావళిలలితకపోలం- పులక-రోమాంచములయొక్క-ఆవళి-వర్సలచేతను-లలిత- ఒప్పుచున్న-కపోలం- గండస్థలములుగలిగినట్టిన్ని-శ్రమజల-స్వేదోదకము-సకల-సమస్తమైన- కళేబరయా-శరీరమందుగలనాతోడను-వరశ్రేష్ఠమైన-మదన-మన్మథునివలనగలిగిన-మదాత్- హర్షముమువలన-అతిలోలం-మిక్కిలియాశతోగూడియున్న-శ్రీకృష్ణస్వామిని-రమయ-రమింపజేయుమా॥౫॥టీ॥ హేసఖి-ఓచెలి-కోకిల-కోవెలలయొక్క-కలరవ- అవ్యక్తమధుర-ధ్వనివంటికూజితయా-పలుకులుగలిగిననాతోడను-జిత-జయింపబడిన-మనసిజతంత్రవిచారం- కామశాస్త్రవిచారముగలశ్రీకృష్ణుని-రమయ-రమింపజేయుమా-శ్లథ-వీడిన- కుసుమ-పువ్వులచేతను-ఆకుల-కదులుచున్న-కుంతలయా-ముంగురులుగలనాతోడను - సఖి-గోళ్లచేతను-లిఖిత-నాటింపబడిన-ఘన-గొప్పలైన-స్తనభారం- కుచభారముగలిగిన- శ్రీకృష్ణుని-రమయ-రమింపజేయుమా॥౬॥టీ॥ హేసఖి-ఓచెలీ-రతిసుఖ- సురతసుఖముయొక్క-సమయ-వేళయందు-రస-అనురాగముచేత-అలసయా-అలసిననాతోడ-దర-యించుకంత-ముకుళితముయ్యబడిన-నయనసరోజం- తామరరేకులవంటికన్నులుగలిగినట్టిన్ని- నిస్సహ-రతిశ్రమచేతదుర్బలమైనదిగనుకనే-నిపతిత-పడుచున్న-తనులతయా-కోమలమైనశరీరముగలనాతోడను-ఉదిత-పుట్టింపబడిన-మనోజం-మన్మథుడుగలిగిన-మధుసూదనం-శ్రీకృష్ణుని-రమయ-క్రీడింపజేయుమా॥౭॥ టీ॥ హేసఖి-ఓచెలి-చరణ-పాదములయందు-రణిత-మ్రోయుచున్న-మణినూపురయా-రత్నఖచితములైన-అందెలుగలనాతోడను-పరిపూరిత - నిండింపబడిన- సురత- క్రీడలయొక్క- వితానం- ఆధిక్యముగలిగినట్టిన్ని- ముఖర-

ముఖరవిశృంఖల మేఖలయా సకచగ్రహచుంబనదానం ॥ సఖి ॥ ౮ ॥ శ్రీజయ
దేవభణితమిదమతిశయమధురిపునిధువనశీలం - సుఖముత్కంఠితరాధికయా కథి
తం వితనోతు సలీలం ॥ సఖి కేశి ॥ ౧౫ ॥ శ్లో॥ హస్తస్రస్తవిలాసవంశమనృజుభ్రూ
వల్లిమద్వల్లవీబృందోత్సారిదృగంతవీక్షితమతిస్వేదార్ద్రగండస్థలం । మాము
ద్వీక్ష్యవిలజ్జితస్మితసుధాముగ్ధాననం కాననే గోవిందం వ్రజసుందరీపరివృతం పశ్యా
మిహృష్యామిచ ॥ ౧౬ ॥ దురాలోక స్తోకస్తబక నవకాశోక లతికావికా

మ్రోయుచున్న-విశృంఖల-దృఢమైన-మేఖలయా-మొలనూలుగలనాతోడను-సకచగ్రహ-కొప్పుపట్టుకొనుటతోగూడిన- చుంబనదానం- అధరచుంబనదానముగలిగిన-శ్రీకృష్ణుని-రమయ-రమింపజేయుము॥ ౮॥ టీ॥ శ్రీజయదేవ- జయదేవకవిచేతను -భణితం-చెప్పబడినట్టిన్ని-అతిశయ-అధికమైన - మధురిపునిధువన- శ్రీకృష్ణరతవ్యాపార-శీల-స్వభావముగాగలిగినట్టిన్ని-సలిలం- విలాసములతోగూడినట్టిన్ని- ఉత్కంఠిత-ఆసక్తిశేషముగల-రాధికయా-రాధచేతను-కథితం- పలుకబడినట్టి- ఇదం- ఈగీతము,సుఖం-సౌఖ్యమును-వితనోతు-విస్తరింపజేయుగాక॥౧౫॥ టీ॥ కాననే-వనమందు - హస్తస్రస్తవిలాసవంశం-హస్త-హస్తమునుండి-స్రస్త-జారిన-విలాస-లీలార్హమైన-వంశం-పిల్లంగ్రోవిగలిగినట్టిన్ని-అనృజుభ్రూవల్లిమద్వల్లవీబృందోత్సారిదృగంతవీక్షితం - అనృజ-కుటిలమైన-భ్రూవల్లిమత్-కనుబొమ్మలుగలిగినటువంటి-వల్లవీ-గోపికాస్త్రీలయొక్క-బృంద - సమూహముయొక్క-ఉత్సాహ- సంతోషముగల- దృక్-దృష్టులయొక్క-అంత- కొనలచేతను-వీక్షితం-చూడబడినట్టిన్ని- అతిస్వేదార్ద్రగండస్థలం- అతి- అధికమైన స్వేద- చెమటచేతను-అర్ద్ర-తడిపిన-గండస్థలం-చెక్కిళ్లుగలిగినట్టిన్ని- మాం-నన్ను-ఉద్వీక్ష్య-చూచి-విలజ్జిత-సిగ్గుపడినట్టిన్ని-స్మిత-చిరునవ్వనెడి-సుధా- అమృతముచేతను-ముగ్ధ-మనోహరమైనట్టి-ఆననం-ముఖముగలిగినట్టిన్ని-వ్రజసుందరీ-గోపికాస్త్రీలచేతను- పరివృతం-చుట్టబడియున్నట్టి-గోవిందం-గోపాలకృష్ణుని-పశ్యామి-చూచుచున్నాను- హృష్యామిచ-సంతోషపడుచున్నాను॥౧౬॥ టీ॥ హేసఖి-ఓచెలి-దురాలోక- చూడనశక్యమైనట్టిన్ని స్తోక-కొంచెములైన-స్తబక-పూగొత్తులయందు-నవక నూతనములైన- అశోక- అశోకవృక్షములయొక్క-లతికా-తీగెలయొక్క-వికాసః-వికసనముగలిగినట్టిన్ని-అయం-ఈ-కాసారోపవనపవనః-కాసార-సరస్సులతోగూడిన- ఉపవన- ఉద్యానవనమందలి-పవనః- వాయువు-వ్యథయతి- బాధింపుచున్నది-అపిచ- ఇంతేకాదు-భ్రామ్యత్ -తిరుగుచున్న-భృంగీ-ఆడుతుమ్మెదలయొక్క - రణిత - ఝుంకారములచేతను - రమణీయా- ఒప్పుచున్నట్టి - శిఖరి

సఃకాసారోపవనపవనోయంవ్యథయతి । అపిభ్రాష్యద్భృంగిరణితరమణీయా నముకుళప్రసూతిశ్చూతానాంసఖిశిఖరిణీయంసుఖయః॥ *

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌ - గీతగోవిందేమహాకావ్యే-ద్వితీయస్సర్గః.

౧౬ ॥ శ్లో ॥ కంసారిరపిసంసారవాసనాబద్ధశృంఖలాం। రాధామాధాయహృదయేతత్యాజవ్రజసుందరీః॥ ౧౭॥ ఇతస్తత స్తామనుసృత్య రాధికామనంగబాణవ్రణఖిన్నమానసః । కృతానుతాపస్సకళిందనందనీతటాంతకుంజేవిషసాదమాధవః॥ *

సప్తమాష్టపదీప్రారంభః,

౧॥ ఘూర్జరీరాగేణగీయతె ॥ మామియంచలితావిలోక్యవృతంవధూనిచయేన - సాపరాధతయామయాపిన వారితాతిభయేన ॥ ప ॥ హరిహరిహతాదర

ణీ-అగ్రములుగలిగినట్టి-ఇయం- ఈ- చూతానాం- మామిడిచెట్లయొక్క-ముకుళప్రసూతిః-ముకుళ- మొగ్గలయొక్క-ప్రసూతిః-సంతతి- నసుఖయతి-దుఃఖపెట్టుచున్నది॥

శ్రీగీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు-ద్వితీయస్సర్గముసమాప్తంబాయెను.

౧౬॥ టీక ॥ కంసారిరపి-శ్రీకృష్ణుండును-సంసారవాసనాబద్ధశృంఖలాం-సంసార-సంసారముయొక్క-వాసనా-పూర్వజన్మవాసనచేత-బద్ధ - కట్టబడిన-శృంఖలాం-ఆసక్తిరూపమైన-సంకిళ్లుగలిగిన-రాధాం-రాధను-హృదయే-మనస్సునందు-ఆధాయ-ఉంచుకొని-వ్రజసుందరీః-గోపికాస్త్రీలను-తత్యాజ- పరిత్యజించెను॥ ౧౭॥ ॥ టీక ॥ ఇతస్తతః-ఇవతలావతలను-తాం-రాధాం-ఆరాధను-అనుసృత్య-వెదకి- అనంగబాణవ్రణఖిన్నమానసః- అనంగ-మన్మథునియొక్క-బాణ- బాణమువలననైనను- వ్రణ- గాయములచేతను-ఖిన్న-క్లేశముతోగూడిన-మానసః-మనస్సుగలిగినట్టిన్ని-కృతానుతాపః-కృత-చేయబడిన-అనుతాపః. పశ్చాత్తాపముగలిగిన-సమాధవః-ఆశ్రీకృష్ణస్వామి-కళిందనందినీతటాంతకుంజే కళిందనందినీ-యమునానదియొక్క-తటాంత- దరియందుగల-కుంజే-పొదరింటియందు-విషసాద-విచారపడెను॥

ఏడవ అష్టపదటీక.

౧॥ టీక ॥ ఇయం-ఈరాధిక-వధూనిచయేన-స్త్రీసమూహముచేతను- వృతం-చుట్టబడియున్న-మాం-నన్ను-విలోక్య-చూచి-చలితా-కదలిపోయెను-సాపరాధతయా-అపరాధముతోగూడుకొనియుండుటచేతను - అతిభయేన-అత్యంతభయముగలిగిన-మయాపి-నాచేతనున్ను-నవారితా- అడ్డగించబడకపోయెను- హతాదరతయా-హత-పోయిన-

తయాసాగతాకుపితేవ ॥ హరిహరి ॥ ౨ ॥ కింకరిష్యతికింవదిష్యతిసాచిరంవి
విరహేణ - కింజనేన నేన కింమమభూషణేన గృహేణ ॥ హరి హరి ॥ ౩ ॥
చింతయామితదాననంకుటిలభ్రుకోపభరేణ - శోణపద్మమివోపరిభ్రమతాకు
లంభ్రమరేణ ॥ హరి హరి ॥ ౪ ॥ తామహంహృదిసంగతామనిశంభృశంరమ
యామి - కింవనేనుసరామితామిహకింవృథా విలపామి ॥ హరిహరి ॥ ౫ ॥
తన్విఖిన్నమసూయయాహృదయంత వకలయామి - తన్న వేద్మికుతోగతా
సినతేనతేనునయామి ॥ హరి హరి ॥ ౬ ॥ దృశ్యసేపురతోగతాగత మేవమేవిద
ధాసి - కింపురేవస సంభ్రమంపరిరంభణం నదదాసి ॥ హరిహరి ॥ ౭ ॥
క్షమ్యతామపరంకదాపిత ఈదృశంనకరోమి - దేహిసుందరిదర్శనంమమమన్మ

ఆదరతయా-ఆదరణగలుగుటచేతను-సా-ఆరాధ-కుపితేవ-కోపించినదానివలెనే-గతా
పోయెను-హరిహరి-దుఃఖము ॥ ౨ ॥ టీ ॥ సా-ఆరాధ- చిరం-ఎల్లప్పుడున్ను- విరహేణ-విర
హముచేతను-కింకరిష్యతి-ఏమిచేయగలదు- కింవదిష్యతి-ఏమిచెప్పగలదు-మమ-నాకు-జ
నేన-మనుష్యునిచేతనున్ను-ధనేన-ధనముచేతనున్ను-భూషణేన-అలంకారముచేతనున్ను
గృహేణ-ఇంటిచేతనున్ను-కిం-ఏమికార్యము ॥ ౩ ॥ టీ ॥ కోపభరేణ-కోపాతిశయముచేత
ను-కుటిలభ్రు-కుటిల-వక్రములైన - భ్రు-కనుబొమ్మలుగలిగిన-తదాననం-తత్-ఆరాధ
యొక్క-ఆననం-ముఖమును-ఉపరి-మీదను- భ్రమతా-తిరుగుచున్న-భ్రమరేణ-తుమ్మెద
లచేతను-ఆకులం-వ్యాకులమైన-శోణపద్మమివ - ఎఱ్ఱదామరనువలెనే-చింతయామి-చిం
తింపుచున్నాను ॥ ౪ ॥ టీ ॥ హృది-హృదయమందు-సంగతాం- కూడియున్న-తాం-ఆరాధ
ను-అహం-నేను-అనిశం-ఎల్లప్పుడున్ను-భృశం-మిక్కిలి-రమయామి-క్రీడింపుచున్నాను-
ఇహవనే-ఈవనమందు-కిం-ఎందుకొరకు-అనుసరామి-వెదకుచున్నాను- వృథా-వ్యర్థము
గాను-కిం-ఎందుకొరకు- విలపామి - విచారపడుచున్నాను ॥ ౫ ॥ టీ ॥ హేతన్వి-ఓరాధా-
తవ-నీయొక్క-హృదయం-హృదయమును - అసూయయా-ఈర్ష్యచేతను-ఖిన్నం-ఖేద
మునుబొంచియున్నదాన్నిగాను-సదా-ఎల్లప్పుడును-అహం- నేను-ఆకలయామి-తలంచు
చున్నాను-నతేన-నమ్రభావముచేతను-తే-నీకొఱకు- అనునయామి-మంచిమాటలాడుచు
న్నాను-కుతః-ఎందుకొఱకు-గతా-పోయినదానవు- అసి- అవుచున్నావు-తత్-దాన్నినవే
ద్మి-ఎరుగను ॥ ౬ ॥ టీ ॥ మే-నాకు-పురతః-ముందరను-దృశ్యసే-కనుపడుచున్నావు-గతా
గతమేవ-రాకపోకలనే-విదధాసి-చేయుచున్నావు- కిం-ఎందుకొరకు-పురేవ-తొల్లిటివ
లె-ససంభ్రమం-తొట్రుపాటుతో-పరిరంభణం - ఆలింగనమును-నదదాసి-ఇయ్యకయు
న్నావు ॥ ౭ ॥ టీ ॥ హేసుందరి-ఓరాధ-క్షమ్యతాం - ముందుచేసినఅపరాధముక్షమించబడు

ఘేనధునోమి ॥ హరి హరి ॥ ౧౮ ॥ వర్ణితంజయదేవకేనహరేరిదంప్రవణేన-
తిందుబిల్వసముద్రసంభవరోహిణీరమణేన ॥ హరి హరి ॥ ౧౯ ॥ శ్లో ॥ హృ
దిబిసలతాహారోనాయం భుజంగమనాయకః కువలయదళశ్రేణీకంఠేనసాగర
ళద్యుతిః । మలయజరజోనేదంభస్మప్రియారహితేమయి ప్రహరనహరభ్రాం
త్యానంగక్రుధాకి ముధావసి ॥ ౨౦ ॥ పాణౌమాకురుచూతసాయకమముం
మాచాపమారోపయ క్రీడానిర్జితవిశ్వమూర్ఛిత జనాఘాతేనకిం పౌరుషం।
తస్యాఏవ మృగీదృశో మనసిజప్రేంఖత్కటాక్షాశుగ శ్రేణీజర్జరితం మనా
గపిమనోనాద్యాపి సంధుక్షతే ॥ ౨౧ ॥ భ్రూచాపేనిహితః కటాక్షవిశిఖోని

గాక-తే-నీకొరకు-ఈదృశం-ఇటువంటి-అపరం-మరియొకఅపరాధమును-కదాపి-ఒకా
నొకప్పుడు - నకరోమి-చేయను-మమ- నాకు-తే . నీయొక్క-దర్శనం-దర్శనమును-దే
హి-ఇమ్ము-పన్నఘేన-పన్నభుని చేతను-ధునోమి - పరితాపమునుబొందుచున్నాను॥౧౮॥
టీ॥ హరేః-శ్రీకృష్ణస్వామికి-ప్రవణేన-సేవకుడైనట్టిన్ని-తిందుబిల్వ-తిందుబిల్వగ్రామము
నెడి-సముద్ర-సముద్రమందు-సంభవ-పుట్టిన-రోహిణీరమణేన- చంద్రుడైన-జయదేవకే
న-జయదేవకవిచేతను-ఇదం-ఈగీతము-వర్ణితం-రచియింపబడెను ॥ ౧౯ ॥ టీక॥ హే
అనంగ-ఓయిమన్మథుడా-హృది-రొమ్మునందు-అయం-ఇది - బిసలతాహారః-తామరకా
డలదండ-భుజంగమనాయకః-సర్పరాజైనవాసుకి-న - కాదు-కంఠే-కంఠమందు-కువల
యదళశ్రేణీ-నల్లకలువరేకులపఙ్క్తి-సా-అది-గరళద్యుతిః - గరళవిషముయొక్క-ద్యు
తిః-కాంతి-న-కాదు-ఇదం-ఇది-మలయజరజః- శ్రీగంధపుపరాగము-భస్మ- భస్మము-న-
కాదు-ప్రియారహితే-ప్రియురాలినెడబాసియున్న-మయి-నాయందు-హరభ్రాంత్యా-శివు
డనెడిభ్రమచేతను-నప్రహర - కొట్టకుము- క్రుధా- క్రోధముచేతను-కిము-ఎందుకొర
కు-ధావసి-పరుగుచున్నావు॥ ౨౦ ॥ టీక॥ క్రీడానిర్జితవిశ్వ-క్రీడా-విలాసముచేత-
నిర్జిత-జయింపబడిన-విశ్వ- ప్రపంచముగలిగిన- హేమనసిజ- ఓమన్మథుడా- పాణౌ-
హస్తమందు- చూతసాయకం- మామిడిచిగుళ్లనెడిబాణమును- మాకురు- చేయకుము-
అముంచాపం- ఈధనుస్సును- మారోపయ- ఎక్కుపెట్టకుము- మూర్ఛితజనాఘాతేన-
మూర్ఛిత- మూర్ఛబొందియున్న- జన- జనులయొక్క- ఆఘాతేన- కొట్టుటచేతను-కిం-
ఏమి-పౌరుషం-పురుషధర్మము-మృగీదృశః- లేడిచూపులవంటిచూపులుగలిగిన-తస్యాఏవ
ఆరాధనుయొక్కయే-ప్రేంఖత్-చలింపుచున్న-కటాక్ష-కడగంటిచూపులనెడి-ఆశుగ-
బాణములయొక్క-శ్రేణీ- పఙ్క్తులచేతను- జర్ఝరితం- నొవ్వబడిన-మే-నాయొక్క-
మనః- మనస్సు- మనాగపి- కొంచమైనను- అద్యాపి- ఇప్పుడున్ను- నసంధుక్షతే- స్వాస్థ్యప
డలేదు-నసంతుష్యతి- సంతోషపడలేదు- అనియొకపాఠముగలదు ॥ ౨౧॥ టీక॥ హేత
న్వి-ఓకాన్తా- ఘూర్ణిచాపే భ్రూలనుబొమ్మలనెడి-చాపే- వింటియందు-నిహితః-సంధిం

ర్మాతుమర్మ వ్యధాంశ్యా మాత్మాకుటిలః కరోతుకబరీ భారోపిమా రోద్యమః।
మోహంతా వదముం చతన్వితనుతాం బిబాధరో రాగవాక్ సద్వృత్తస్తన
మండలంతవ కథం ప్రాణైర్మమక్రీడతే ॥ ౨౨ ॥ తానిస్పర్శసుఖాని తేపిసర
ళాస్స్నిగ్ధాదృశోర్విభ్రమా స్తద్వక్త్రాంబుజ సౌరభంసచసుధా స్యందీగిరాం
వక్రిమా । సాబింబాధర మాధురీతివిషయాసం గేపిచేన్మా నసంతస్యాంలగ్న
సమాధీహంతవిరహవ్యాధిఃకథంవర్తతే ॥ ౨౩ ॥ భ్రూపల్లవంధనురపాంగ

చబడిన-కటాక్షవిశిఖః-కడకంటిచూపులనెడిబాణము- మర్మవ్యధాం-మర్మ-మర్మస్థానమందు-వ్యధాం-బాధను-నిర్మాతు- చేయుగాక- బాణముజీవస్థానమందుబాధగలుగజేయుటయుక్తమె-శ్యామాత్మా- నల్లనిస్వరూపముగలిగినట్టిన్ని- కుటిలః- వక్రమైన-కబరీభారః-కబరి-కొప్పుయొక్క-భారః-అతిశయము- మారోద్యమం - మరణోద్యోగమును-కరోతు-చేయుగాక (నల్లనిరూపముగలిగి కుటిల స్వభావుడైయున్నవాడు మరణోద్యోగముచేయుటఆశ్చర్యముగాదు) రాగవాన్ - రక్తిమగలిగిన- అయం-ఈ-బింబాధరః-దొండపండువంటిఅధరము- మోహం- మోహమును- వనుతాం-విస్తరింపజేయుగాక-(అనురాగవంతుడుమోహమునుగలుగజేయుటవిచిత్రముగాదు)తవ.నీయొక్క.సద్వృత్తస్తనమండలం-సత్-లెస్సైనట్టిన్ని-వృత్త-గుండ్రనైనట్టి- స్తనమండలం- కుచమండలము-మమ-నాయొక్క-ప్రాణైః-ప్రాణములతోడను-కథం-ఎట్లు-క్రీడతి- ఆడుచున్నది (సద్వృత్తుడనగాసదాచారముగలవాడు ప్రాణహింసజేయుటయుక్తముగాదనిభావము॥ ౨౨॥ టీ॥స్పర్శ-స్పృశించుటచేతనైన-సుఖాని-సుఖములు- తాని-అటువంటివి-తరళాః-చంచలములైనట్టిన్ని-స్నిగ్ధాః-మనోహరములైనట్టి-దృశోః-నేత్రములయొక్క-విభ్రమాః-విలాసములు-తె-అటువంటివి-వక్త్రాంబుజసౌరభం వక్త్రాంబుజ-ముఖకమలముయొక్క-సౌరభం-పరిమళము-తత్-అటువంటిది-సుధాస్యందీ-అమృతమునుగురియుచున్న-గిరాం-వాక్కులయొక్క-వక్రిమా- వక్రత్వము [అనగాఅర్థాంతరధ్వనిగలిగియుండుట] సచ-అటువంటిది-బింబాధరమాధురీ-బింబ-దొండపండువంటి-అధర-మోవియొక్క- మాధురీ-మాధుర్యము-నా-అటువంటిది-ఇతి-ఇట్లని-విషయాసంగే-విషయ-విషయములయొక్క-ఆసంగే-కూటమియందు-మానసం-మనస్సు-లగ్నసమాధిచేత్- లగ్న-తగిలిన- సమాధిచేత్-ధ్యానముగలిగినదాయెనా-తస్యాం-ఆరాధవిషయమై-విరహవ్యాధిః-విరహ-వియోగముచేతనైన-వ్యాధిః-మనోవ్యాధి- కథం-ఎట్లు-వర్తతే-ఉంచున్నది॥ ౨౩॥ టీక॥ భ్రూపల్లవం-భ్రూ-కనుబొమ్మలనెడి- పల్లవం- చిగుళ్లుగలిగిన-ధనుః-విల్లున్ను-అపాంగతరంగితాని-అపాంగ-కడకన్నులయొక్క-తరంగితాని- వీక్షణపరంపరలనెడి- బాణాః-బాణములున్ను- శ్రవణపాళిః - శ్రవణ - చెవులనెడి - పాళిః- చిహ్నముగలిగిన - గుణః-

తరంగితానిబాణాగుణ శ్రవణపాళిరితిస్మరేణ।తస్యాఘనంగజయజంగమదేవతాయామస్త్రాణినిర్జితజగంతికిమర్పితాని॥

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌ గీతగోవిందేమహాకావ్యేతృతీయస్సర్గః.

౨౮॥శ్లో॥ యమునాతీరవానీరనికుంజేమందమాస్థితం।ప్రాహప్రేమభయోద్భ్రాంతంమాధవంరాధికాసఖీ॥

ఆష్టమాష్టపదీప్రారంభః.

౧ ॥ సౌరాష్ట్రరాగేణగీయతే ॥ నిందతిచందనమిందుకిరణమనువిందతిఖేదమధీరం-వ్యాళనిలయమిళనేనగరళమివకలయతిమలయసమీరం ॥ ప ॥ సావిరహేతవదీనాకృష్ణసావిరహేతవదీనా - మాధవమనసిజవిశిఖభయాదివ।భావనయాత్వయిలీనా ॥ సావిరహేతవ ॥ ౨ ॥ అవిరళనిపతితమదనశరాదివభవదవనా

అల్లెయున్న-ఇతి-ఈప్రకారముగా-స్మరేణ-మన్మథునిచేతను- నిర్జితజగంతి-నిర్జిత-జయింపబడిన-జగంతి- లోకములుగలిగిన- అస్త్రాణి- బాణములు-అనంగజయజంగమదేవతాయాం-అనంగ-మన్మథునియొక్క-జయ-జయసంబంధియైన-జంగమదేవతాయాం-సంచరణశీలదేవతారూపిణియైన-తస్యాం.ఆరాధయందు-అర్పితానికిం-ఉంచబడినవోఏమొ.

శ్రీగీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు-తృతీయస్సర్గ- సమాప్తంబాయెను.

౨౮ ॥టీ॥యమునా-యమునానదియొక్క-తీర- దరియందలి-వానీర-ప్రబ్బలిచెట్లయొక్క.నికుంజ-పొదరింటియందు- ఆస్థితం-ఉన్నట్టిన్ని- ప్రేమభయోద్భ్రాంతం- ప్రేమ-స్నేహముచేతనున్ను- భయ- పూర్వకృతాపరాధమువల్లగలిగినభయముచేతనున్ను-ఉద్భ్రాంతం-భ్రమసియున్నట్టి-మాధవం- శ్రీకృష్ణస్వామినిగూర్చి- రాధికాసఖీ-రాధికా-రాధయొక్క-సఖీ-చెలికత్తె-మందం-మెల్లగాను-ప్రాహ-పలికెను॥

యెనిమిదవ అష్టపది టీక.

౧॥ హేమాధవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ- మనసిజవిశిఖభయాదివ-మనసిజ-మన్మథునియొక్క-విశిఖ-బాణములవల్లనైన-భయాదివ- భయమువలనవలెనె-భావనయా-తలంపుచేతను-త్వయి-నీయందు-లీనా-అణగియున్న-సా-ఆరాధ-తవ- నీయొక్క-విరహే-వియోగమందు-దీనా-దీనురాలైనది-చందనం-శ్రీగంధమునున్ను-ఇందుకిరణం-చంద్రకిరణమునున్ను-నిందతి నిందింపుచున్నది-అధీరంధైన్యమానట్లుగాను- ఖేదం- దుఃఖమును-అనువిందతి-పొందుచున్నది-మలయసమీరం-మలయమారుతమును- వ్యాళనిలయమిళనేన-వ్యాళ-సర్పములయొక్క-నిలయ-స్థానముయొక్క-మిళనేన- కలయికచేతను- గరళమివ-విషమువలెనే-కలయతి-తలంచుచున్నది ॥ ౨॥టీక ॥ సా - ఆరాధ-అవిరళ-ఎడతెగనట్టుగాను-

యవిశాలం - స్వహృదయమర్మణివర్మకరోతిసజలనళినీదళజాలం॥ సావిరహే॥
3 ॥ కుసుమవిశిఖశరతల్పమనల్పవిలాసకళాకమనీయం - వ్రతమివతవపరిరంభ
సుఖాయకరోతికుసుమశయనీయం ॥ సావిరహే ॥ ౪ ॥ వహతిచగళితవిలోచ
నజలధరమాననకమలముదారం - విధుమివవికటవిధుంతుదదంతదళనగళితామృ
తధారం ॥ సావిరహే ॥ ౫ ॥ విలిఖతిరహసికురంగమదేన భవంతమసమశర
భూతం - ప్రణమతిమకరమధోవినిధాయకరేచశరంనవచూతం ॥ సావిరహే॥
౬ ॥ ప్రతిపదమిదమపినిగదతిమాధవ తవచరణేపతితాహం - త్వయివిముఖే

నిపతిత-పడుచున్న-మదనశరాత్-మన్మథబాణమునుంచి.భవదవనాయ-భవత్-తలంపు
చేతతనహృదయమందువసించియున్ననీయొక్క-అవనాయేవ -రక్షణకొరకో అన్నట్టువ
లెనే-విశాలం-విస్తీర్ణమైనట్టి-సజలనళినీదళజాలం- సజల-ఉదకముతోగూడియున్న-నళినీ
దళ-తామరరేకులయొక్క-జాలం-సమూహమును-స్వ-హృదయమర్మణి-స్వ-తనయొక్క-
హృదయ-హృదయముయొక్క-మర్మణి-జీవస్థానమందు-వర్మ-కవచముగాను-కరోతి-చే
యుచున్నది॥ 3॥ టీ॥ సా-ఆరాధ- కుసుమవిశిఖశరతల్పం-కుసుమవిశిఖ-మన్మథునియొ
క్క-శరతల్పం-అంబులపాన్పువలెనున్నట్టిన్ని-అనల్పవిలాసకళాకమనీయం-అనల్ప- అధి
కమైన-విలాసకళా-శృంగారకళలచేతను-కమనీయం-ఒప్పుచున్నట్టి-కుసుమశయనీయం
పువ్వులపాన్పును-తవ- నీయొక్క- పరిరంభసుఖాయ- పరిరంభ- ఆలింగనముయొక్క-
సుఖాయ-సుఖముకొరకై-వ్రతమివ-వ్రతమువలెనే-కరోతి-చేయుచున్నది॥౪॥ టీ॥ సా-
ఆరాధ- గళితవిలోచనజలధరం-గళిత- జారిన- విలోచనజల-కన్నీళ్లను-ధరం-ధరించి
యున్నట్టిన్ని-ఉదారం-సుందరమైనట్టి-ఆననకమలం- ముఖకమలమును-వికట-విరోధియై
న-విధుంతుద-రాహువుయొక్క- దంత- దంతములయొక్క-దళన-కాటుచేతను-గళి
త-జారుచుండెడిఅమృతధారం-అమృతధారలుగలిగిన- విధుమివ-చంద్రునివలె-వహతి-
వహించుచున్నది॥౫॥టీ॥ సా-ఆరాధ-రహసి-ఏకాంతమందు-కురంగమదేన-కస్తూరిచేత
ను-అసమశరభూతం-మన్మథసమానుడవైన-భవంతం-నిన్ను-విలిఖతి-వ్రాయుచున్నది-అ
ధో-అటుతర్వాతను-మకరం-మకరధ్వజమునున్ను-కరే-హస్తమందు- నవ-నూతనమైన-
చూతం- మామిడిచిగురనెడిశరంచ-బాణమునున్ను- వినిధాయ-వ్రాసి- ప్రణమతి-మ్రొ
క్కుచున్నది॥౬॥టీ॥ సా-ఆరాధ- హేమాధవ-శ్రీకృష్ణస్వామి- తవనీయొక్క- చరణే-
పాదమునందు-అహం-నేను-పతితా.పడినదానను-త్వయి-నీవు-విముఖేసతి- పరాఙ్ముఖుడ
వగుచుండగాను-సపది-ఇప్పుడు-సుధానిధిరపి-చంద్రుడున్ను-మయి నావిషయమై-తను
దాహం-తను-శరీరముయొక్క-దాహం- పరితాపమును- తనుతే-విస్తరింపజేయుచున్నా

మయిసపదిసుధానిధిరపితనుతేతనుదాహం ॥ సావిర ॥ ౭ ॥ ధ్యానలయేనపురఃపరికల్ప్యభవంతమతీవదురాపం - విలపతిహసతివిషీదతిరోదతిభ్రమతివిముంచతితాపం ॥ సావిర ॥ ౮ ॥ శ్రీజయదేవభణితమిదమధికంయదిమనసానటనీయం - హరివిరహాకులవల్లవయువతిసఖీవచనంపఠనీయం॥ సావిరహేతవ॥౯॥

శ్లో॥ఆవాసోవిపినాయతేప్రియసఖీ మాలాపిజాలాయతే తాపోనిశ్వసితేనదావదహనజ్వాలాకరాళాయతే। సాపిత్వద్విరహేణహంతహరిణీరూపాయతేహాకథం।కందర్పోపియమాయతేవిరచయన్ శార్దూలవిక్రీడితం॥

నవమాష్టపదీప్రారంభః,

౧ ॥ దేశాక్షరీరాగేణగీయతే॥ స్తనవినిహితమపిహారముదారంసామనుతే

దు-ఇదం-ఈమాటను-ప్రతిపదమపి- పలుమారున్ను- నిగదతి- పలుకుచున్నది॥౭॥సా-ఆరాధ-అతీవ-మిక్కిలిన్ని-దురాపం- పొందగూడనట్టి- భవంతం-నిన్ను-ధ్యానలయేన-ధ్యాన-స్మరణయొక్క-లయేన-చిత్తైకాగ్రత్వచేతను-పురః-ఎదుటను-పరికల్ప్య-కల్పించుకొని-విలపతి-విచారపడుచున్నది-హసతి-నవ్వుచున్నది-విషీదతి-ఖేదముబొందుచున్నది-రోదతి-ఏడ్చుచున్నది-భ్రమతి-తిరుగుచున్నది- తాపం-పరితాపమును-విముంచతి-బైలుపరచుచున్నది॥౮॥ టీ॥మనసా-మనస్సుచేతను-అధికం-మిక్కిలి-నటనీయంయది- సంతోషపడవలసినట్టాయెనా-శ్రీజయదేవభణితం- శ్రీజయదేవ- శ్రీజయదేవకవిచేతను- భణితం-చెప్పబడిన-ఇదం-ఈ-హరివిరహాకులవల్లవయువతిసఖీవచనం- హరి-శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క-విరహ-వియోగముచేతను-ఆకుల-వ్యాకులపడుచున్న-వల్లవయువతీ-రాధయొక్క-సఖీ-చెలికత్తెయొక్క-వచనం-వాక్యము-పఠనీయం-పఠింపదగినది॥ ౯॥టీ ॥ హేమాధవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ-త్వద్విరహేన-త్వత్-నీయొక్క-విరహేణ- వియోగముచేతను ఆవాసః-నివాసగృహము-విపినాయతే-అడవివలెనాదరించుచున్నది-ప్రియసఖీమాలాపి-ప్రియ-ప్రియురాండ్రైన-సఖీ-చెలికత్తెలయొక్క-మలాపి-పజ్తియు- జాలాయతే-వలవలెనాదరించుచున్నది-నిశ్వసితేన-నిట్టూర్పుచేతను - తాపః- శరీరతాపము- దావదహనజ్వాలాకరాళాయతే- దావదహన- కార్చిచ్చులయొక్క- జ్వాలా- మంటలవలెనే-కరాళాయతే-భయంకరమౌచున్నది-సాపి-ఆరాధయు - హరిణీరూపయతే- లేడివలెకృశించియున్నది-హంత-కటాకటా-కందర్పోపి- మన్మథుడున్ను- శార్దూలవిక్రీడితం-శార్దూల-పులియొక్క-విక్రీడితం-విలాసమును- విరచయన్- చేయుచున్నవాడై- యమాయతే-యమునివలెనాచరింపుచున్నాడు-కథం-ఎట్లు-హా-కటాకటా॥

తొమ్మిదవయష్టపదిటీక.

౧॥టీక॥ హేశవా-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ-కృశ-చిక్కిన-తనుః- శరీరముకల-సారాధికా-ఆరాధ-తవ-నీయొక్క-విరహేసతి - వియోగముగలుగుచుండగా- స్తనవినిహితం- స్తన-

కృశతనురివభారం ॥ ౧ ॥ రాధికాకృష్ణరాధికా- రాధికావిరహేతవకేశవ-రాధికాకృష్ణారాధికా॥ ౨॥ శ్వసితపవనమనుపమపరిణాహం - మదనదహనమివవహతిసదాహం॥రాధికాకృష్ణారా॥ ౩॥ సరసమసృణమపిమలయజపంకం-పశ్యతివిషమివవపుషిసశంకం ॥ రాధికాకృ ॥ ౪ ॥ దిశిదిశికిరతిసజలకణజాలం-నయననళినమివవిగళితనాళం ॥ రాధికాకృ ॥ ౫ ॥ నయనవిషయమివకిసలయతల్పం-కలయతివిరహిహుతాశనకల్పం ॥ రాధికాకృ ॥ ౬ ॥ త్యజతినపాణితలేనకపోలం-బాలశశినమివసాయమలోలం ॥ రాధికాకృష్ణా ॥ ౭॥హరిరితిహరిరితిజపతిసకామం - విరహవిహితమరణేవనికామం ॥ రాధికా ॥ ౮ ॥ శ్రీజయదేవభణితమితిగీతం - సుఖయతుకేశవపదముపనీతం॥రాధికాకృష్ణరాధికా॥

స్తనములయందు-వినిహితం-ధరింపబడినట్టిన్ని-ఉదారం - అమూల్యమైన-హారమపి-ముత్యాలహారమున్ను - భారమివ - భారమువలెనే-మనుతే - తలంచుచున్నది॥ ౨॥ టీ॥ అనుపమపరిణాహం-అనుపమ-సరిలేని-పరిణాహం - విశాలతగలిగిన - శ్వసితపవనం-నిట్టూర్పువాయువును-సదాహం-ఉష్ణసహితమైన- మదనదహనమివ-మన్మథాగ్నినివలెనే-వహతి-వహించుచున్నది॥ ౩ ॥ టీక॥ వపుషి-శరీరమందుపూయబడిన-సరసమసృణం-సరస-ద్రవసహితమైనట్టిన్ని-మసృణం-చిక్కనైనట్టి-మలయజపంకమపి-శ్రీగంధపుబురదనున్ను విషమివ-కాలకూటమువలె- సశంకం- శంకతోగూడుకొన్నట్టుగాను- పశ్యతి-చూచుచున్నది-శంకయనగాభయము॥ ౪॥ టీ ॥ సజలకణజాలం-ఉదకబిందుసమూహముతోగూడుకొనియున్నట్టిన్ని-విగళితనాళమివ-విగళిత-పీడిన-నాళమివ- తొడిమగలదానివలెనున్నట్టి-నయననళినం-నేత్రకమలమును-దిశిదిశి-ప్రతిదిక్కులు-కిరతి- వెదచల్లుచున్నది-అనగా-ప్రతిదిక్కుల్లయందునుచూచుచున్నదనుట॥ ౫॥ టీ॥ నయనవిషయం-దృష్టిగోచరమైన-కిసలయతల్పం-చిగురుటాకులపాన్పును-విరహిహుతాశనకల్పం-విరహి-వియోగజనులకు-హుతాశనకల్పమివ--అగ్నిహోత్రముతో- సమానమయినదానివలెనే- కలయతి-తలంచుచున్నది॥ ౬॥ టీ॥ సాయం-సాయంకాలమందు-అలోలం- కదలకయున్న-బాలశశినమివ-బాలచంద్రునివలెనున్నట్టి-కపోలం-గండస్థలమును-పాణితలేన-హస్తముచేతను నత్యజతి-విడువదు॥ ౭॥ టీ॥ విరహవిహితమరణేన- విరహ-వియోగముచేతను-విహిత-చేయబడిన-మరణేన-మరణముగలయదివలెనే-హరిరితిహరిరితి- హరిహరియని-సకామం-కోరికెలతోగూడుకొన్నట్లుగాను- నికామం-మిక్కిలిన్ని- జపముచేయుచున్నది॥ ౮॥ టీ॥ హేజనాః-ఓజనులారా-ఇతి-ఈప్రకారముగాను-కేశవపదం-శ్రీకృష్ణచరణమునుగూర్చి ఉపనీతం-సమర్పించబడినట్టిన్ని-శ్రీజయదేవభణితం- జయదేవకవిచేజెప్పబడినట్టి-గీతం-

౨౬||శ్లో||స్మరాతురాందైవతవైద్యహృద్యత్వదంగసంగామృతమాత్రసాధ్యాం। నివృత్తబాధాంకురుషేనరాధాముపేంద్రవజ్రాదపిదారుణోసి|| ౨౭|| కందర్పజ్వరసంజ్వరాకులతనో ర్ాశ్చర్యమస్యాశ్చిరంచేతశ్చందనచంద్రమః కమలినీచింతాసుసంతామ్యతి। కింతుక్లాంతివశేనశీతలపరంత్వామేకమేవప్రియంధ్యాయంతీరహసిస్థితంకథమపిక్షీణాక్షణంప్రాణితి|| ౨౮|| క్షణమపివిరహఃపురానసేహేనయననిమీలితఖిన్నయాతయా తే । శ్వసతికథమసౌరసాలశాఖాం చిరవిరహేణవిలోక్యపుష్పితాగ్రాం|| *

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌగీతగోవిందేమహాకావ్యేచతుర్థస్సర్గః.

గానమును-సుఖయతు-సేవకులసుఖింపజేయుగాక || ౨౬ || టీ|| దైవతవైద్యహృద్య-దైవతవైద్య-అశ్వినీదేవతవలెనే. హృద్య-అపేక్షణీయుడవైన-హేఉపేంద్ర-ఓశ్రీకృష్ణ-స్మరాతురాం-స్మర-మన్మథునిచేతను-ఆతురాం-పీడితురాలైనట్టిన్ని - త్వదంగసంగామృతమాత్రసాధ్యాం-త్వత్-నీయొక్క-అంగశరీరముయొక్క- సంగ- కూటమియనెడి- అమృతమాత్ర-అమృతముచేతనే-సాధ్యాం-సాధ్యురాలగునట్టి-రాధాం-రాధను-నివృత్తబాధాం-నివృత్త-పోయిన- బాధాం- మన్మథపీడగలదాన్నిగాను- నకురుషే-యది- చేయవైతివేని-వజ్రాదపి-వజ్రాయుధమునకంటె దారుణః-భయంకరుడవు- అసి-అవుచున్నావు||౨౭|| టీ||కందర్పజ్వరసంజ్వరాకులతనోః-కందర్పజ్వర-మన్మథజ్వరముచేతనైన- సంజ్వర-తాపముచేతను-ఆకుల-వ్యాకులమైన-తనోః-శరిరముగలిగిన-అస్యాః-ఈరాధయొక్క- చేతః-మనస్సు-చందనచంద్రమః-కమలినీచింతాసు-చందన-గంధముయొక్కయు- చంద్రమః-చంద్రునియొక్కయు-కమలినీ కమలమాలయొక్కయు - చింతాసు-స్మరణలవిషయమై-చిర-చిరకాలము-సంతామ్యతి-పరితాపమునుబొందుచున్నది-ఆశ్చర్యం-ఆశ్చర్యము-కింతు-మరియేమన్నను-క్లాంతివశేన-క్లాంతి- బడలికయొక్క-వశేన - అధీనముచేతను-రహసి-ఏకాంతమందు-స్థితం- ఉన్నప్రియం- ప్రియుడైన-త్వాం-నిన్ను-ఏకమేవ-ఒక్కనినే-శీతలతరం-మిక్కిలిచల్లనివానిగాను- ధ్యాయంతీ- స్మరింపుచున్నదై-క్షీణాపి-కృశురాలైనదైనను-కథమపి-అతిప్రయత్నముగాను-క్షణం- క్షణకాలము-ప్రాణితి-బ్రతుకుచున్నది|| ౨౮|| టీ|| పురా-పూర్వకాలమందు-తే-నీయొక్క-విరహః-వియోగము నయననిమీలితఖిన్నయా-నయన-కన్నులయొక్క-నిమీలిత - మూయ్యబడుటచేతను- ఖిన్నయా-ఖిన్నురాలైన-తయా-ఆరాధచేతను-క్షణమపి- క్షణమాత్రమైన-నసేహే-సహింపబడదు-అసౌ-ఈరాధ-చిరవిరహేణ-చిరకాలవియోగముచేతను- పుష్పితాగ్రాం - పుష్పిత- పుష్పించిన-అగ్రాం-కొనలుగలిగిన- రసాలశాఖాం - రసాల- తియ్యమామిడిచెట్టుయొక్క- శాఖాం-కొమ్మను-విలోక్య-చూచి-కథం-ఎట్టు-శ్వసతి-బ్రదుకుచున్నది||

శ్రీగీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు చతుర్థసర్గ సమాప్తంబాయెను.

౨౯॥ శ్లో ॥ అహమిహనివసామియాహిరాధామనునయమద్వచనేన చానయేథాః। ఇతిమధురిపుణాసఖీనియుక్తాస్వయమిదమేత్యపునర్జగాదరాధాం॥

దశమాష్టపదీప్రారంభః,

౧ ॥ పంతువరాళిరాగేణగీయతే ॥ వహతిమలయసమీరేమదనము పనిధాయ-స్ఫుటతికుసుమనికరేవిరహిహృదయదళనాయ ॥ ప ॥ తవవిరహేవనమాలీ - సఖిసీదతిరాధేతవవిరహే వనమాలీ ॥ ౨ ॥ దహతిశిశిరమయూఖే మరణమనుకరోతి - పతతిమదనవిశిఖేవిలపతివికలీకరోతి ॥ తవవిరహేవనమాలీ॥ ౩ ॥ ధ్వనతిమధుపసమూహేశ్రవణమపిదధాతి - మనసివలితవిరహేనిశినిశిరుజముపయాతి ॥ తవవిరహేవనమాలీ॥ ౪ ॥వసతివిపినవితానేత్యజతిలలితధామ - లుఠతిధరణి

౨౯॥ టీ ॥ అహం- నేను-ఇహ-ఈపొదరింటియందు- నివసామి-ఉంచున్నాను-యాహి-పొమ్ము-రాధాం-రాధను-అనునయ-ఊరడించుము-మద్వచనేన- మత్-నాయొక్క-వచనేన-వాక్యముచేతను-అనయేథాః-పిలుచుకొనిరమ్ము-ఇతి-ఇట్లని- మధురిపుణా-కృష్ణస్వామిచేతను-నియుక్తా- ఆజ్ఞాపించబడినదై- సఖీ- చెలికత్తె-స్వయం-తాను-ఏత్య-వచ్చి-పునః-తిరిగిన్ని-రాధాం-రాధనుగూర్చి-ఇదం-ఈవాక్యమును- జగాద-పలికెను॥

పదియవయష్టపదిటీక.

౧ ॥ టీ ॥ సఖి-చెలికత్తెయైన-హేరాధే-ఓరాధ- మలయసమీరే- మలయ-మారుతము-మదనం-మన్మథుని-ఉపనిధాయ- సహాయముచేసుకొని- వహతిసతి- వీచుచుండగాను-కుసుమనికరే-పుష్పసమూహము-విరహిహృదయదళనాయ- విరహి- వియోగవంతులయొక్క-హృదయ-హృదయముయొక్క- దళనాయ-వ్రక్కలించుటకొరకు- స్ఫుటతిసతి వికసింపుచుండగాను-తవ-నీయొక్క-విరహే-వియోగమందు-వనమాలీ-శ్రీకృష్ణస్వామి సీదతి-బాధపడుచున్నాడు॥ టీ॥ శిశిరమయూఖే- చంద్రుడు- దహతిసతి-దహింపుచుండగాను-మరణం- ప్రాణత్యాగమును-అనుకరోతి-అనుసరింపుచున్నాడు- మదనవిశిఖే-మన్మథబాణము-పతతిసతి-పడుచుండగాను- విలపతి- విచారపడుచున్నాడు- వికలీకరోతి-కళారహితుడగుచున్నాడు॥ టీ ॥ మధుపసమూహే-తుమ్మెదలగుంపు-ధ్వనతిసతి-ఝుంకారముచేయుచుండగాను-శ్రవణం-శ్రోత్రమును-అపిదధాతి-మూసుకొనుచున్నాడు-మనసి-మనస్సు-వలితవిరహే-వలిత-వృద్ధిబొందిన- విరహేసతి- విరహముగలిగినదౌచుండగాను-నిశినిశి-ప్రతిరాత్రియందును-రుజం-ఉపతాపమును- ఉపయాతి-పొందుచున్నాడు॥ టీ॥ విపినవితానే - అడవియొక్కసమూహమందు - వసతి - ఉంచున్నాడు - లలితధామ-లలిత-రమణీయమైన-ధామ-గృహమును- త్యజతి-విడిచిపెట్టుచున్నాడు- ధరణిశయనే-భూశయ్యయందు-లుఠతి-పొర్లుచున్నాడు- తవ-నీయొక్కనామ- పేరును-బహు-అ

శయనేబహువిలపతిఇనామ॥ తవవిర ॥ ౫ ॥ రణతిపికసమవాయే ప్రతిదిశమను యాతి - హసతిమనుజనిచయేవిరహమపలపతినేతి॥ తవవిరహేవనమాలీ॥౬॥స్ఫురతికలరవరావేస్మరతిమణితమేవ - తవరతిసుఖవిభవేగణయతిసుగుణమతీవ ॥ తవవిరహే॥ ౭ ॥ త్వదభిదశుభదమాసంవదతినరిశృణోతి - తమపిజపతిసరసం యువతిషునరతిముపైతి॥ తవవిరహేవనమాలీ॥ ౮॥ఫణతికవిజయదేవేవిరహవిలసితేన - మనసిరభసవిభవే హరిరుదయతు సుకృతేన॥ తవవిరహేవనమాలీ॥ ౯ ॥

౧౦ ॥ శ్లో॥ పూర్వంయత్రసమంత్వయారతిపతేరాసాదితాస్సిద్ధయస్తస్మిన్నేవని

నేక-ప్రకారముగాను-విలపతి-ఉచ్చరింపుచున్నాడు॥ ౫॥ టీ॥ పికసమవాయే-పిక-కోయిలలయొక్క-సమవాయే-సమూహము-రణతి-సతి-ధ్వనిచేయుచుండగాను-ప్రతిదిశమను-ప్రతిదిక్కునుగూర్చి-యాతి-పోవుచున్నాడు-ఆకోకిలధ్వనిని వినజాలక ప్రతిదిక్కులంబరుగెత్తుచున్నాడనుట- మనుజనిచయే-మనుజ మనుష్యులయొక్క-నిచయే-సమూహము-హసతిసతి-నిష్కారణముగాబరుగులిడుటజూచినవ్వుచుండగా-విరహం- విరహమును-నేతి కాదని-అపలపతి-దాచుచున్నాడు॥ ౬॥ టీ॥ కలరవరావే-కలరవ-పావురములయొక్క-రావే-ధ్వనిస్ఫురతిసతి-ప్రకాశింపుచుండగా-మణితమేవ-రతిధ్వనినే-స్మరతి- స్మరింపుచున్నాడు-తవ-నీయొక్క-రతిసుఖవిభవే-రతిసుఖ-క్రీడాసుఖమువలనగలిగిన- విభవే.సంపదయందలి-సుగుణం-మంచిగుణమును-అతీవ-మిక్కిలిన్ని-గణయతి- ఎంచుచున్నాడు॥ ౭॥ టీ॥ త్వదభిదశుభదమాసం-త్వత్-నీయొక్క-అభిద-నామధేయముగలిగిన- అనగా వైశాఖేమాధవోరాధః-అనిరాధనామముగలిగినట్టిన్ని-శుభద-మంగళప్రదమైనట్టి-మాసం-వైశాఖమాసమును-నరి-మనుష్యుడు-వదతిసతి-చెప్పుచుండగాను-శృణోతి-వినుచున్నాడు తనుపి-!ఆరాధాఖ్య - మాసమునున్ను - సరసం-అనురాగముతో గూడుకొన్నట్టుగాను-జపతి-జపించుచున్నాడు-యువతిషు ఇతరస్త్రీలయందు-రతిం-ఆసక్తిని-నోపైతి పొందకయున్నాడు॥ ౮॥ టీ॥ కవిజయదేవే-కవి-కవియైన-జయదేవే-జయదేవుడు-విరహవిలసితేన-విరహ-వియోగముయొక్క-విలసితేన-చేష్టతోగూడ-ఫణతిసతి- చెప్పుచుండగాను-సుకృతేన-శ్రోతలయొక్కపుణ్యముచేతను-రభసవిభవే- రభస-సంతోషముయొక్క-విభవే-ఆధిక్యముగలిగిన-మనసి-మనస్సుయందు-హరిః-శ్రీకృష్ణస్వామి. ఉదయతు-ఆవిర్భవించుగాక-దీనికిజయదేవకవి-అయిదుచరణములేచెప్పినాడుగనుకనిదిపంచపదియనంబడుచున్నదితక్కినమూడుచరణములుప్రక్షిప్తములనియెరుంగునది॥ ౯॥ టీ॥ పూర్వం ముందరను-యత్ర-యేపొదరింటియందు-త్వయాసమం-నీతోగూడ-రతిపతేః - మన్మథునియొక్క-సిద్ధయః-కార్యసిద్ధులు-ఆసాదితాః-అనుభవింపబడినవో-తస్మిన్- ఆ-నికుంజ

కుంజమన్మథమహాతీర్థే పునర్మాధవః । ధ్యాయంస్త్వామనిశంజపన్నపితవైవాలాపమంత్రావళింభూయః। స్త్వత్కుచకుంభనిర్భరపరీరంభామృతంవాంఛతి॥

ఏకాదశాష్టపదీప్రారంభః.

౧॥ పాడిరాగేణగీయతే ॥ రతిసుఖసారేగతమభిసారేమదనమనోహరవేషం న కురునితంబినిగమనవిళంబనమనుసరతంహృదయేశం ॥ ప ॥ ధీరసమీరేయమునాతీరేవసతివనేవనమాలీ । గోపీపీనపయోధరమర్దనచంచలకరయుగశాలీ॥ధీర॥౨॥ నామసమేతం కృతసంకేతం వాదయతేమృదువేణుం - బహుమనుతేననుతేతనుసంగతపవనచలితమపిరేణుం ॥ ధీర ॥ ౩ ॥ పతతిపతత్రేవిచలతిపత్రేశంకితభవ

మన్మథమహాతీర్థే-నికుంజ-పొదరిల్లనెడి-మన్మథమహాతీర్థే-మన్మథమహాక్షేత్రమందు-మాధవః-శ్రీకృష్ణస్వామి-పునః-తిరిగిన్ని-త్వాం-నిన్ను-ధ్యాయన్- స్మరింపుచు-అనిశం-ఎల్లప్పుడున్ను-తవ-నీయొక్క-ఆలాపమంత్రావళిం-ఆలాప- సంభాషలనెడి-మంత్ర-మంత్రములయొక్క-ఆవళిం-పఙ్క్తిని.జపన్-జపింపుచు-భూయః- మిక్కిలిన్ని-త్వత్-నీయొక్క-కుచకుంభ- కలశములవంటిస్తనములయొక్క-నిర్భర-అధికమైన-పరిరంభ-ఆలింగనమనెడి-అమృతం-మోక్షమును-వాంఛతి-కోరుచున్నాడు॥

పదకొండవయష్టపదిటీక.

౧॥టీ॥ మోనితంబిని-ఓరాధ-రతిసుఖసారే-రతిసుఖ- క్రీడాసుఖముయొక్క-సారే-సారముగలిగిన-అభిసారే-సంకేతస్థానమందు-గతం-ఉన్నట్టిన్ని- మదనమనోహరవేషం-మదన-మన్మథునివలెనే-మనోహర-సుందరమైన-వేషం-అలంకారముగలిగినట్టిన్ని-హృదయేశం-ప్రాణేశ్వరుడైనట్టిన్ని-తం - ఆశ్రీకృష్ణస్వామినిగూర్చి-అనుసర-పొమ్మా-గమనవిళంబనం-కమన-పోవుటయందు-విళంబనం- ఆలస్యమును-నకురు-చేయకుమా॥ప॥ టీ॥ ధీరసమీరే-ధీర-మనోహరమైన-సమీరే-వాయువుగల- యమునాతీరే-యమునాతీరమందలి-వనే-వనమందు-గోపీపీనపయోధరమర్దనచంచలకరయుగశాలీ- గోపీ-గోపికలయొక్క-పీన-బలిసిన-పయోధర. స్తనములయొక్క-మర్దన - పీడనమందు-చంచల-కనులుచున్న-కరయుగ-హస్తద్వయముచేతను- శాలీ-ఒప్పుచున్న-వనమాలీ-శ్రీకృష్ణస్వామి-వసతి-ఉంచున్నాడు॥౧॥టీ॥ నామసమేతం-పేరుతోగూడుకొన్నట్టుగాను-కృతసంకేతం-కృత-చేయబడిన-సంకేతం-సంగేతస్థలముగలిగిన- మృదువేణుం-మృదు శ్రవణ-సుఖకరమైన-వేణుం-పిల్లంగ్రోవిని-వాదయతే- ఊదుచున్నాడు- హేరాధే-ఓరాధ- తే-నీయొక్క-తనుసంగతపవనచలితం-తను-శరీరమందు-సంగత-తగిలిన-పవన-వాయువుచేతను-చలితం-కదలింపబడిన-రేణుమపి - పరాగమున్ను-బహుమనుతే-బహుమానింపు

దుపయానం-రచయతిశయనంసచకితనయనంపశ్యతితవపంథానం॥ ధీర ॥ ౪॥ ముఖరమధీరం,త్యజమంజీరం రిపుమివకేళిషులోలం - చలసఖికుంజంసతిమిరపుంజంశీలయనీలనిచోళం ॥ ధీర ॥ ౫ ॥ ఉరసిమురారేరుపహితహారేఘనఇవతరళబలాకే-తటిదివపీతేరతివిపరీతేరాజసిసుకృతవిపాకే॥ ధీర॥ ౬ ॥ విగళితవసనంపరిహృతరశనంఘటయజఘనమపిధానం - కిసలయశయనేపంకజనయనేనిధిమివహర్షనిదానం ॥ ధీర ॥ ౭ ॥ హరిరభిమానీరజనిరిదానీమియముపయాతివిరామం - కురుమమవచనంసత్వరరచనంపూరయమధురిపుకామం ॥ ధీర ॥ ౮ ॥

చున్నాడుగదా॥ ౩॥ టీ॥ పతత్రేపతతిసతి-ఱెక్కగదలుచుండగానున్న-పత్రేవిచలితిసతి-ఆకుచలింపుచుండగానున్న-శంకితభవదుపయానం- శంకిత-ఊహింపబడిన-భవత్-నీయొక్క-ఉపయానం-రాకగలుగునట్లుగాను-శయనం- పాన్పును-రచయతి-చేయుచున్నాడు-సచకితనయనం-సచకిత-భయముతోగూడియున్న- నయనం-కన్నులుగలుగునట్లుగాను-తవ-నీయొక్క-పంథానం-మార్గమును-పశ్యతి-చూచుచున్నాడు॥ ౪ ॥ టీక॥ హేసఖి-ఓరాధ- ముఖరం-మ్రోయుచున్నట్టిన్ని-కేళిషు- శృంగారచేష్టలయందు-లోలం-కదలునట్టి-మంజీరం-అందెను-రిపుమివ-శత్రువునువలెనే-అధీరం- మందమౌనట్టుగాను-త్యజ-విడువుమా-సతిమిరపుంజం-కటికచీకటితోగూడియున్న- కుంజం ప్రతి-పొదనుగూర్చి-చల-తర్లిపొమ్మా-నీలనిచోళం-నల్లవలువను-శీలయ - ధరించుమా॥ ౫॥ టీ॥ హేపీతే-కనకకాంతిగలయోరాధ-త్వం-నీవు-సుకృతవిపాకే- సుకృత - పుణ్యముల యొక్క-విపాకే-ఫలరూపమైన-రతివిపరీతే-ఉపరిసురతమందు-ఉపహితహారే-ఉపహిత-పొందబడిన- హారే-ముత్యాలహారముగలిగినట్టిన్ని-తరళబలాకే-తరల-చంచలములైన-బలాకేకొక్కెరలుగలిగిన-ఘనఇవస్థితే-మేఘమువలెనున్నట్టి-మురారేః-శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క-ఉరసి-వక్షస్థలమందు-తటిదివ-మెఱుపువలెనే-రాజసి-ప్రకాశింపుచున్నావు॥ ౬॥ టీ॥ హేపంకజనయనే-ఓరాధ-విగళిత-విడువబడిన- వసనం- వస్త్రముగలిగినట్టిన్ని-పరిహృత-పరిహరింపబడిన- రశనం-మొలనూలుగలిగినట్టిన్ని-అపిధానం-ఆచ్ఛాదనరహితమైనట్టి-జఘునం-పిరుదును-కిసలయశయనే-చిగురుటాకులపాన్పునందు-హర్షనిదానం-హర్ష-సంతోషమునకు-నిదానం-ఆదికారణమైన-నిధిమివ-నిక్షేపమువలెనే- ఘటయ-చేర్చుమా॥ ౭॥ టీ॥ హరిః-శ్రీకృష్ణుడు-అభిమానీ-అభిమానముగలిగినవాడు - ఇదానీం-ఇప్పుడు-ఇయం-ఈ-రజనిః-రాత్రి-విరామం-అంతమును-ఉపయాతి-పొందుచున్నది-సత్వరరచనం- సత్వర-త్వరతోగూడిన-రచనం-రచనలుగలిగిన- మమ- నాయొక్క-వచనం-వాక్యమును-కురు-చేయుమా-మధురిపుకామం- మధురిపు-శ్రీకృష్ణునియొక్క- కామం-కోరికెను-పూర

శ్రీజయదేవేకృతహరిసేవేభణతిపరమరమణీయం - ప్రముదితహృదయంహరిమతిసదయంసమతసుకృతకమనీయం ॥ ధీరసమీరే ॥ ౩౦ ॥ శ్లో ॥ సామాంద్రక్ష్యతివక్ష్యతిస్మరకథాః ప్రత్యంగమాలింగనైః ప్రీతింయాస్యతిరంస్యతేసఖిసమాగత్యేతిచింతాకులః । సత్వాంపశ్యతివేపతేపులకయత్యానందతిస్వేదతిప్రత్యుద్గచ్ఛతిమూర్ఛతిస్థిరతమఃపుంజేనికుంజేస్థితః ॥ ౩౧ ॥ వికిరతిముహుర్నాసాశ్వాసాన్పురోముహురీక్షతే ప్రవిశతిముహుఃకుంజంగుంజన్ముహుర్బహుతామ్యతి । రచయతిముహుశ్శయ్యాం పర్యాకులం ముహురీక్షతే మదనకదనక్లాం

య-నిం. . చుమా॥ ౧॥ టీ॥ హేజనాః-ఓజనులారా- కృతహరిసేవే-కృత-చేయబడిన-హరిసేవే-శ్రీకృష్ణసేవగలిగిన-శ్రీజయదేవే-జయదేవకవి-పరమరమణీయం-పరమ-మిక్కిలిన్ని రమణీయం-మనోహరమగునట్టుగాను- భణతిసతి- పలుకుచుండగాను- ప్రముదితహృదయంప్రముదిత-సంతోషపడుచున్న-హృదయం-మనస్సుగలిగినట్టిన్ని-అతిసదయం-అత్యంతదయతోకూడుకొనియున్నట్టిన్ని-సుకృతకమనీయం-సుకృత-పుణ్యముచేతను-కమనీయంకోరదగినట్టి-హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామినిగూర్చి-నమత-నమస్కరింపుడు॥ ౩౦॥ హేసఖి-ఓరాధ-సః-ఆశ్రీకృష్ణస్వామి- స్థిరతమఃపుంజే. స్థిర-దట్టమైన - తమః-చీకటియొక్క- పుంజే-సమూహముగల-నికుంజే-పొదరింటియందు-స్థితః-ఉన్నవాడై - సా-ఆరాధ-సమాగత్య-వచ్చి-మాం-నన్ను-ద్రక్ష్యతి-చూచును-స్మరకథాః- మన్మథకథలను-వక్ష్యతి- పలుకును-ప్రత్యంగం-సర్వావయవములయందును-ఆలింగనైః-ఆలింగనములచేతను-ప్రీతిం- సంతోషమును-యాస్యతి-పొందును-రంస్యతే-క్రీడించును-ఇతి ఇట్లని- చింతాకులః- చింతా-విచారముచేతను-ఆకులః-వ్యాకులపడుచున్నవాడై-త్వాం-నిన్ను-పశ్యతి-ఎదురుచూచుచున్నాడు-వేపతే-వణకుచున్నాడు-పులకయతి- గగ్గురుపాటును పొందుచున్నాడు-ఆనందతి-సంతోషపడుచున్నాడు-స్వేదతి - చెమటగలవాడగుచున్నాడు-ప్రత్యుద్గచ్ఛతి-ఎదురుగావచ్చుచున్నాడు-మూర్ఛతి-మూర్ఛిల్లుచున్నాడు॥ ౩౧॥ టీ॥ హేకాంతే-ఓరాధ-తవ-నీయొక్క-ప్రియః-ప్రియుడు-నాసాశ్వాసాన్-నాసా-ముక్కువలన- శ్వాసాన్-నిట్టూర్పులను-ముహుః-పలుమారున్ను-వికిరతి- నెరపుచున్నాడు-పురః- ముందరను-ముహుః-మాటిమాటికిన్ని-ఈక్షతే-చూచుచున్నాడు-ముహుః-పలుమారున్ను-కుంజం-పొదరింటిని-ప్రవిశతి-ప్రవేశింపుచున్నాడు-ముహుః-పలుమారున్ను-కుంజం - పొదరింటిని-ప్రవిశతి--ప్రవేశింపుచున్నాడు-ముహుః-పలుమారున్ను-గుంజన్-మ్రోయుచున్నవాడై-బహు-అధికమైనట్టుగాను-తామ్యతి-తపించుచున్నాడు- ముహుః- పలుమారున్ను-శయ్యాం-పాన్పును-రచయతి-చేయుచున్నాడు-పర్యాకులం-వ్యాకులమైనట్టుగాను-ముహుః-పలుమారున్ను-ఈక్షతే-చూచుచున్నాడు - మదనకదనక్లాంతః-మదనకదన-మన్మథయుద్ధము

తః కాం తే ప్రియ స్తవవర్తతే॥ ౩౩ ॥ త్వద్వామ్యేనసమంసమగ్రమధునాతిగ్మాంశురస్తంగతో గోవిందస్యమనోరథేనచసమం ప్రాప్తంతమస్సాంద్రతాం। కోకానాంకరుణస్వనేనసదృశీదీర్ఘామదభ్యర్థనా। తన్ముగ్ధేవిఫలంవిలంబనమసౌరమ్యోభిసారేక్షణః ॥ ౩౪ ॥ ఆశ్లేషాదనుచుంబనాదనునఖోల్లేఖాదనుస్వాంతజప్రోద్బోధాదనుసంభ్రమాదనురతారంభాదనుప్రీతయోః। అన్యార్థంగతయోర్భ్రమాన్మిళితయోస్సంభాషణైర్జానతోర్దంపత్యోరిహ కోనుకోను తమసి క్రీడావిమిశ్రోరసః ॥ ౩౫॥ అతిచకితంవిన్యస్యంతదృశౌతిమిరేపథిప్రతితరుముహుఃస్థిత్వా

చేతను- క్లాంతః- పీడితుడైనవాడై- వర్తతే- ఉంచున్నాడు ॥ ౩౩ ॥ టీక ॥ హేముగ్ధే- ఓరాధ-అధునా-ఇప్పుడు-త్వద్వామ్యేనసమం-త్వత్-నీయొక్క-వామ్యేనసమం- వక్రత్వముతో గూడ-సమగ్రం-సంపూర్ణముగాను-తిగ్మాంశుః-సూర్యుడు-అస్తంగతః-అస్తమయమాయెను-గోవిందస్య-శ్రీకృష్ణునియొక్క-మనోరథేనసమం-మనోరథముతో గూడ-తమః- చీకటి-సాంద్రతాం-సాంద్రభావమును-ప్రాప్తం-పొందెను- దీర్ఘా-దీర్ఘమైన-మదభ్యర్థనా-మత్-నాయొక్క-అభ్యర్థనా-పార్థన-కోకానాం - చక్రవాకములయొక్క-కరుణస్వనేన-దీనస్వరముతోడను-సదృశీ - సమానమైనదాయెను-తత్- ఆకారణమువలన-విలంబం-ఆలస్యము-విఫలం-వ్యర్థమైనది-అభిసారే-సంకేతమందు-అసౌ-ఈ-క్షణః-క్షణము-రమ్యః-రమణీయమైనది॥ ౩౪ ॥ టీ॥ ఆశ్లేషాత్- ఆలింగనమువలనను- అను-అపిమ్మట-చుంబనాత్-అధరచుంబనమువలనను-అను-ఆతర్వాతను-నఖోల్లేఖాత్-నఖక్షతమువలనను-అను-ఆవెనుక-స్వాంతజప్రోద్బోధాత్-స్వాంతజ- మనస్సునబుట్టినకోరికెలయొక్క-ప్రోద్బోధాత్-ఉద్రేకమువలనను-అను-ఆతర్వాతను-సంభ్రమాత్-సంభ్రమమువలనను-అను-ఆవెనుకను-రతారంభాత్-సురతారంభమువలనను ప్రీతయోః - సంతోషపడుచున్నట్టిన్ని-అను-ఆతర్వాతను-భ్రమాత్-భ్రాంతివలన-అన్యార్థం-మరియొకనిమిత్తము-గతయోః-పోయినట్టిన్ని-సంభాషణైః- మాటలచేతను-జానతోః-ఎఱుంగుచున్నట్టి-మిళితయోః-తిరుగాకూడుకొన్నట్టి-దంపత్యోః-దంపతులయొక్క-క్రీడావిమిశ్రః-క్రీడా-లీలతోడను విమిశ్రః-కూడిన-రసః- శృంగారరసము- ఇహ-ఈ-తమసి-అంధకారమందు-కోనుకోను-ఏమేమని చెప్పవచ్చును- అనగానత్యుత్తమమనుట ॥ ౩౫॥ టీక॥ హేసుముఖి-ఓరాధ-సుభగః-సుందరుడైన-సః-ఆశ్రీకృష్ణుడు-అతిచకితం- మిక్కిలిభయపడునట్లుగాను-దృశౌ-చూపులను-పథి-మార్గమందలి-తిమిరే-చీకటియందు- విన్యస్యంతీం-ఉంచుచున్నట్టిన్ని-ప్రతితరు-ప్రతివృక్షముక్రిందను-ముహుః- మాటిమాటికి-స్థిత్వా-నిలచి- మందం-మందమానట్లుగాను-పదాని-అడుగులను-వితన్వతీం- పెట్టుచున్నట్టిన్ని-అనంగతరంగిభిః అనంగ-మన్మథునిచేతను-తరంగిభిః-చంచలములైన-అంగైః-అవయవములచేతను-కథం-

మందంపవానివితన్వతీం। కథమపిరహః ప్రాప్తామంగైరనంగతరంగిభిః- సుముఖి సుభగః పశ్యన్ సత్వాముపైతుకృతార్థతాం॥

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌ గీతగోవిందేమహాకావ్యేపంచమస్సర్గః.

3౬॥ అథతాంగంతుమశక్తాంచిరమనురక్తాంలతాగృహేదృష్ట్వా। తచ్చరితంగోవిందేమనసిజమందేసఖీప్రాహ॥

ద్వాదశాష్టపదీప్రారంభః.

౧॥ శంకరాభరణరాగేణగీయతే॥ పశ్యతిదిశిదిశిరహసిభవంతంతదధరమధురమధూనిపిబంతం॥ ప॥ నాథహరేజగన్నాథహరేసీదతిరాధావాసగృహే॥ నాథ॥

౨॥ త్వదభిసరణరభసేనవసంతీ - పతతిపదానికియంతిచలంతీ ॥ నాథహరే॥

అతిప్రయత్నముగాను- రహః- ఏకాంతమందు- ప్రాప్తాం- పొందినట్టి- త్వాం- నిన్ను- పశ్యన్-చూచుచున్నవాడై-కృతార్థతాం-కృతార్థత్వమును-ఉపైతు-పొందుగాక॥ *

గీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు పంచమసర్గసమాప్తంబాయెను.

3౬॥ టీ॥ అథ-అపిమ్మట-గంతుం-పోవుటకొరకు-అశక్తాం-అసమర్థురాలైనట్టినిన్ను-చిరం- బహుకాలము మొదలుకొని- అనురక్తాం- అనురాగమునుబొందియున్నట్టి- తాం- ఆరాధను-లతాగృహే- పొదరింటియందు-దృష్ట్వా-చూచి- తచ్చరితం-తత్-ఆరాధయొక్క-చరితం-చరిత్రమును-మనసిజమందే-మనసిజ-మన్మథునిచేతను-మందే-మందుడైనట్టి-గోవిందే- శ్రీకృష్ణస్వామియందు-సఖీ-చెలికత్తె-ప్రాహ-పలికెను॥

పన్నెండవయష్టపదీటీక.

౧॥ టీ॥ రహసి-ఏకాంతమందు-తత్-ఆరాధయొక్క-అధర- మోవియొక్క-మధుర-తియ్యనైన-మధూని-తేనెలను-పిబంతం- పానముచేయునట్టి-భవంతం-నిన్ను-దిశిదిశి-ప్రతిదిక్కులయందున్ను-పశ్యతి-చూచుచున్నది-హేజగన్నాథ-లోకనాథుడవైనట్టినిన్ను-హేనాథ- రాధానాథుడవైనట్టి- హేహరే- ఓశ్రీకృష్ణస్వామి-రాధా-రాధ-ఆవాసగృహే లతాగృహమందు-సీదతి-బాధపడుచున్నది-నాథహరే (ఓపశుప్రాయుడా-అనియునర్థము-నాథహరియనగా- ముక్కుకట్టినయెద్దు - నాథంనాసారజ్జుంహరతిగచ్ఛతీతి) నాథహరికి-అనిముఖ్యార్థముగనుకచెప్పవలెను॥ ౨ టీ॥ హేహరే-ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ-త్వదభిసరణరభసేన-త్వత్-నీయొక్క-అభిసరణ-రాకయందలి-రభసేన - వేగముచేతను-వసంతీ-ఉంచున్నట్టి-రాధా-రాధ-కియంతి-కొన్నైన-పదాని-అడుగులనుగూర్చి-చలంతీ-కదలుచున్నదై- పతతి- పడుచున్నది. 3॥ టీ॥ హేహరే. ఓశ్రీకృష్ణస్వామి-రాధా- రాధ-విహి

౩॥ విహితవిశదబిసకిసలయవలయా-జీవతిపరమిహతవరతికలయా ॥ నాథహ॥
౪॥ ముహురవలోకనమండనలీలా-మధురిపురహమితిభావనశీలా॥ నాథహరే॥
౫॥ త్వరితముపైతినకథమభిసారం - హరిరితివదతసఖీమనువారం॥ నాథహరే॥
౬॥శ్లిష్యతిచుంబతిజలధరకల్పం - హరిరుపగతఇతితిమిరమనల్పం ॥ నాథహరే॥
౭ ॥ భవతివిళంబిని విగళితలజ్జా - విలపతిరోదతి వాసక సజ్జా ॥ నాథహరే ॥
౮॥ శ్రీజయదేవకవేరిదముదితం • రసికజనంతనుతామతిముదితం ॥ నాథహరే॥
౩౭॥ శ్లో॥ విపులపులకపాళిస్ఫీతసీత్కారమంతర్జనితజడిమకాకూరాకులంవ్యా

త-చేయబడిన- విశద-స్వచ్ఛమైన- బిసకిసలయ- లేతతామరతూండ్లే-వలయా-కంకణ ముగాగలిగినదై-పరం-మిక్కిలిన్ని-తవ-నీయొక్క-రతికలయా-రతి-క్రీడలయొక్క-కల యా-అంశచేతను- (అనగామనస్సంగముచేతననుట) ఇహ- ఈవనమందు-జీవతి-బ్రతు కుచున్నది॥౪॥టీ॥ హేహరే-ఓశ్రీకృష్ణస్వామి-రాధా-రాధ-ముహుః-మాటిమాటికిన్ని- అవలోకన-చూడదగినట్టి-మండన- అలంకారముయొక్క-లీలా- విలాసముగలదై-మధు రిపుః-శ్రీకృష్ణుడు-అహమితి-నేనని-భావనశీలా-భావన- భావించునట్టి-శీలా-స్వభావము గలదైయున్నది॥౫॥టీ॥ హేహరే-ఓశ్రీకృష్ణస్వామి-సా-ఆరాధ-హరిః-కృష్ణుడు-అభిసా రం-సంకేతస్థానమును-త్వరితం-సత్వరముగాను-కథం-ఎట్లు- నోపైతి-పొందకయున్నా డు-ఇతి-ఇట్లని-సఖీం-చెలికత్తియమైననన్ను గూర్చి- అనువారం-మాటిమాటికిన్ని-వదతి- పలుకుచున్నది॥౬॥టీక॥ హేహరే-ఓశ్రీకృష్ణ-సా-అరాధ జలధరకల్పం-జలధర-మేఘము తోడను-కల్పం-సమానమైనట్టిన్ని-అనల్పం- అధికమైనట్టి-తిమిరం-చీకటిని గూర్చి-హరిః- శ్రీకృష్ణుడు-ఉపగతః ఇతి వచ్చెనని-శ్లిష్యతి-కౌగిలించుకొనుచున్నది- చుంబతి- ముద్దుబెట్టు కొనుచున్నది॥౭॥టీ॥ హేహరే-ఓయికృష్ణా-సా-ఆరాధ-వాసకసజ్జా-వాసక-నివాసస్థా నమందు-సజ్జా-అయత్తముగానున్నదై-భవతి-నీవు - విళంబినిసతి-ఆలస్యముగలవాడవగు చుండగాను-విగళితలజ్జా-విగళిత-పోయిన-లజ్జా-సిగ్గుగలదై-విలపతి-ప్రలాపించుచున్న ది-రోదతి-దుఃఖించుచున్నది॥౮॥టీ॥ శ్రీజయదేవకవేః- జయదేవకవియొక్క-ఇదం• ఈ- ఉదితం- చెప్పబడినగీతము - రసికజన - రసికజనమును - అతిముదితం - అధికసంతోష ముగలవానినిగాను-తనుతాం-చేయుగాక॥౩౭॥టీక॥ హేకితవ- ఓవంచకుడవైనకృష్ణా• మృగాక్షీ-రాధ-విపులపులకపాళిః-విపుల-అతిశయములైన-పులక- రోమాంచములయొ క్క-పాళిః-పఙ్క్తిగలదై-స్ఫీతసీత్కారం-స్ఫీత-తరుచైన-సీత్కారం-సీత్కారములుగలు గునట్టుగాను- అంతః- లోపలను- జనితజడిమకాకూః- జనిత-పుట్టిన-జడిమ-జాడ్యము చేతనైన-కాకూః-అవికారధ్వనులను-ఆకులం- వ్యాకులమౌనట్టుగాను-వ్యాహరంతీ-పలు

హరంతీ। తవకేతవవిధత్తేమందకందర్పచింతాంరసజలధినిమగ్నాధ్యానలగ్నామృగాక్షీ॥౩౮॥ అంగేష్వాభరణంకరోతిబహుశఃపత్రేతిసంచారిణి ప్రాప్తంత్వాం పరిశంకతేవితనుతేశయ్యాంచిరంధ్యాయతి। ఇత్యాకల్పవికల్పతల్పరచనాసంకల్పలీలాశత।వ్యాసక్తాపివినాత్వయావరతనుర్నైషానిశాంనేష్యతి॥

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌగీతగోవిందేమహాకావ్యే షష్ఠస్సర్గః.

౩౯॥ శ్లో॥ అత్రాంతరేచకులటాకులవర్త్మపాతసంజాతపాతకఇవస్ఫుటలాంఛనశ్రీః। బృందావనాంతరమదీపయదంశుజాలైర్దిక్సుందరీ వదనచందన

కుచున్నదై-రసజలధినిమగ్నా-రస-శృంగారరసమనెడి-జలధి-సముద్రమందు-నిమగ్నా-మునిగినదై-తవ-నీయొక్క-ధ్యానలగ్నా-ధ్యాన-ధ్యానమందు-లగ్నా-తగిలినదై-అమందకందర్పచింతా-అమంద-అధికమైన-కందర్పచింతా-మన్మథవిచారమును-విధత్తే-చేయుచున్నది॥ ౩౮॥ టీ॥ హేకేశవ-ఓవంచకుడవైనకృష్ణా- వరతనుః- సుకుమారశరీరియైన రాధ-అంగేషు-అవయవములయందు-బహుశః-అనేకవిధములుగాను-ఆభరణం-అలంకారమును-కరోతి-చేయుచున్నది-పత్రే- ఆకు-సంచారిణినత్యపి- కదలుచుండగానున్న-త్వాం-నిన్ను-ప్రాప్తం-వచ్చినవానినిగాను- పరిశంకతే- ఊహించుచున్నది-శయ్యాం-పాన్పును-వితనుతే.విస్తరింపజేయుచున్నది-చిరం-తడవుగాను.ధ్యాయతి-స్మరించుచున్నది ఇతి-ఈప్రకారముగాను-ఆకల్ప.భూషణములయొక్కయు.వికల్ప.నీవువచ్చితివనెడిసందేహముయొక్కయు.తల్పరచనా-శయనకల్పనలయొక్కయు-సంకల్ప-మనోరథములయొక్కయు-లీలా-విలాసములయొక్కయు-శత-నూటియందు-వ్యాసక్తాపి-అసక్తురాలైనదైనను-త్వయావినా-నిన్నువిడిచి.ఏనానిశాం-ఈరాత్రిని-ననేష్యతి-కడవెళ్లింపజాలదు॥

గీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు షష్ఠసర్గసమాప్తమాయెను.

౩౯॥ టీక॥ అత్రాంతరె-ఈలోపలను- కులటాకులవర్త్మపాతసంజాత-పాతకఇవ-కులటాకుల-జారస్త్రీసమూహముయొక్క-వర్త్మ-మార్గమందు- పాత-ప్రవర్తించుటచేతను-సంజాత- పుట్టిన-పాతకఇవ- పాపముగలవానివలెనే- స్ఫుటలాంఛనశ్రీః-స్ఫుట-వ్యక్తమయిన.లాంఛనశ్రీః-కళంకకాంతిగలిగినట్టిన్ని - దిక్సుందరీవదనచందనబిందుః-దిక్ - పూర్వదిక్కనెడి-సుందరీ- స్త్రీలయొక్క- వదనముఖమునకు-చందనబిందుః- శ్రీగంధపుతిలకమైనట్టి - ఇందుః-చంద్రుడు- అంశుజాలైః-కిరణసమూహములచేతను-బృందావనాంతరం బృందావన-బృందావనముయొక్క-అంతరం-మధ్యప్రదేశమును-అదీపయత్-ప్రకాశింపజేసెను॥౪౦॥ టీ॥ సా-ఆరాధ- శశధరబింబే-చంద్రబింబము-ప్రసరతిసతి-ఉదయింపుచుండగాను- రాధవె- శ్రీకృష్ణుడు-విహితవిళంబేసతిచ-విహిత-

బిందురిందుః॥౪౦॥ ప్రసరతిశశధరబింబేవిహితవిలంబేచమాధవేసాచ।విధురరచితవివిధవిలాపాపరితాపంచకారోచ్చైః॥

త్రయోదశాష్టపదీప్రారంభః.

౧॥ మాళవరాగేణగీయతే॥ కథితసమయేపిహరిరహహనయయౌవనం - మమ విఫలమిదమమలరూపమపియౌవనం॥ ప ॥ యామిహేకమిహశరణం-సఖీజనవచనవంచితాహంయామిహేకమిహశరణం॥ ౨ ॥ యదనుగమనాయనిశిగహనమపిశీలితం- తేనమమహృదయమిదమసమశరకీలితం ॥ యామిహేకమిహశరణం॥ ౩ ॥ మమమరణమేవవరమతివితథకేతనా - కిమిహవిషహామి విరహానలమచేతనా॥యామిహే॥౪॥మామహహవిధురయతిమధురమధుయామినీ - కాపిహరిమ

చేయబడిన- విలంబేసతి-చ- ఆలస్యముగలవాడౌచునుండగాను- విధురరచితవివిధవిలాపా-విధుర-దుఃఖముచేతను-రచిత-చేయబడిన-వివిధ-నానావిధములైన-విలాపా- పరిదేవనముగలదై-ఉచ్చైః మిక్కిలిన్ని-పరితాపం-సంతాపమును-చకార-చేసెను॥

పదమూడవ అష్టపదీటీక.

౧॥ టీక॥ (హేవిషే ఓద్రైవమా) హరిః-శ్రీకృష్ణుడు-కథితసమయేపి-కథిత-చెప్పబడిన-సమయేపి-సమయమందైనను-వనం-వనమును- నయయౌ-పొందడాయెను-మమ-నాయొక్క-ఇదం-ఈ-యౌవ్వనం-వయస్సు-అమలరూపమపి-అమల - స్వచ్ఛమైన-రూపమపి-సౌందర్యముగలదైనను-విఫలం-వ్యర్థమా॥ప॥సఖీజనవచనవంచితా-సఖిజన-చెలికత్తెలయొక్క-వచన- మాటలచేతను- వంచితా- వంచింపబడిన- అహం-నేను- ఇహ-ఈవనమందు- కం- ఎవ్వని- శరణం- రక్షకునిగాను- యామి - పొందును- అహహ-కటకటా॥ ౨॥ టీక॥ యదనుగమనాయ-యత్- శ్రీకృష్ణునియొక్క- అనుగమనాయ-వెంబడిపోవుటకొరకు - నిశి-రాత్రియందు - గహనమపి- అడవిన్ని -శీలితం- సంచరింపబడెనో- తేన- ఆశ్రీకృష్ణునిచేతను- మమ- నాయొక్క- ఇదం ఈ- హృదయం- మనస్సు- అసమశరకీలితం- అసమశర- మన్మథునిచేత- కీలితం- కట్టబడెను॥ ౩॥ టీ॥ అతివితథకేతనా- అతివితథ- మిక్కిలివ్యర్థమైన కేతనా- సంకేతస్థానముగలిగినట్టిన్ని- అచేతనా- వివేకహీనురాలైనట్టి-అహం- నేను- విరహానలం - విరహాగ్నిని- ఇహ-ఈవనమందు-కింవిషహామి-ఎట్లుసహింతును-అతః-ఈహేతువువలన- మమ-నాకు- మరణమేవ-మరణమే-వరం. శ్రేష్ఠము॥ ౪॥ టీ॥ కృతసుకృతకామినీ- కృత- చేయబడిన- సుకృత-పుణ్యముగల- కామినీ- స్త్రీ-కాపి-ఒకానొకతె-హరిం-శ్రీకృష్ణుని-అనుభవతి-అనుభవించుచున్నది-మాం-నన్ను-మధురమధుయామినీ-మధుర-మనోహరమైన-మధు-వసంతఋతువునందలి- యామినీ- రాత్రి- విధురయతి- దుఃఖింపజేయుచున్నది- అహహ- కటకటా॥

సుభవతికృతసుకృతకామినీ॥యామి॥౫ ॥అహహకలయామివలయాదిమణిభూషణం-హరివిరహదహనవహనేనబహుదూషణం॥యామి॥౬॥కుసుమసుకుమారతనుమతనుశరలీలయా,స్రగపిహృదిహంతిమామతివిషమశీలయా॥యామి॥ ౭.అహమిహనివసామ్యనవగణితవేతసాస్మరతిమధుసూదనోమామపినచేతసా॥యామి॥ ౯.హరిచరణశరణజయదేవకవిభారతీ.వసతిహృదియువతిరివకోమలకళావతీ॥యామి॥౧౦॥శ్లో॥ తత్కింకామపికామినీమభిసృతః కింవాకళాకేళిభిర్బద్ధోబంధుభిరంధకారిణివనాభ్యర్ణేకిముద్భ్రామ్యతి।కాంతఃక్లాంతమనామనాగపిపథిప్రస్థాతుమేవాక్షమస్సంకేతీకృతమంజువంజుళలతాకుంజేపియన్నాగతః॥ ౧౧॥అథాగతాంమాధ

౫॥ టీ॥హరివిరహదహనవహనేన-హరి-శ్రీకృష్ణునియొక్క-విరహదహన-విరహాగ్నియొక్క-వహనేన-వహించుటచేతను-వలయాదిమణిభూషణం-వలయాది-కంకణములు మొదలుగాగల-మణిభూషణం-రత్నఖచితాభరణమును-బహు-మిక్కిలిన్ని-దూషణం-దూషణమైనదాన్నిగాను-కలయామి-తలంచుచున్నాను-అహహ-కటకటా॥౬॥టీ॥హృది-హృదయమందలి. స్రగపి- పుష్పమాలికయును. అతివిషమశీలయా-అతివిషమ-మిగులవిరుద్ధమైన-శీలయా-స్వభావముగలిగిన-అతనుశరలీలయా-అతనుశర- మన్మథబాణములయొక్క-లీలయా-విలాసముచేత. కుసుమసుకుమారతను- కుసుమ- పుష్పములకంటె.సుకుమార-మృదువైన-తనుం-శరీరమునుగలిగిన-మాం-నన్ను-హంతి-హింసింపుచున్నది ॥ ౭ ॥ టీ॥అనవగణిత-లెక్కింపబడనట్టి-వేతసా-ప్రబ్బలిచెట్లుగలదానవై-అహం-నేను- ఇహ-ఈపొదరింటియందు-నివసామి-ఉంచున్నాను-మధుసూదనః-శ్రీకృష్ణుడు- చేతసాపి-మనస్సుచేతనైనను-మాం-నన్ను-నస్మరతి-స్మరించడు -హా-కటకటా॥౯॥టీ॥హరి-భారతీ।హరి-శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క- చరణ-పాదములే-శరణ-రక్షకములుగాగలిగిన-జయదేవకవి-జయదేవుడనుకవీశ్వరునియొక్క-భారతీ- వాక్కు-కోమలకళావతీ-కోమల-మృదువులైన-కళావతీ- కళలుగల-యువతిరివ-స్త్రీవలె - హృది-హృదయమందు.వసతు- ఉండుగాక॥౧౦॥టీ॥ యత్-ఏకారణమువలన-కాంతః- సుందరుడైనశ్రీకృష్ణుడు-సంకేతీకృత-సంకేతముగాజేయబడిన-మంజు-రమ్యమైన-వంజుళ-ప్రబ్బలిచెట్లయొక్క- లతా- తీగెలయొక్క-కుంజేపి-పొదరింటియందును-నాగతః-రాకపోయెనో-తత్-ఆకారణమువలన. కామపి- ఒకానొక-కామినీం-స్త్రీని.అభిసృతఃకిం- అనుసరించిపోయెనో యేమో- కళాకేళిభిః-కళా-కళలయొక్క- కేళిభిః-క్రీడలుగల-బంధుభిః-స్నేహితులచేతను-బద్ధఃకిం- అడ్డగించబడెనో యేమో-అంధకారిణి-చీకటిగల-వనాభ్యర్ణే-వన-ఈవనముయొక్క- అభ్యర్ణే-సమీపమందు-భ్రామ్యతికిము-తిరుగుచున్నాడో యేమో-(అథవా-అట్లుగాకపోయెనేని) క్లాంతమనాః-కలకనొందినమనస్సుగలవాడై-పథి-మార్గమందు-మనాగపి- కొంచమైనను-ప్రస్థాతుం-వెడలివచ్చుటకొరకు-అక్షమ ఏవ-అసమర్థుడైయున్నాడో యేమో

వసంతరేణసఖీమియంవీక్ష్య విషాదమూకాం । విశంకమానారమితంకయాపిజనార్దనందృష్టవదేతదాహ॥ ... . *

చతుర్దశాష్టపదీప్రారంభః

౧॥వసంతరాగేణగీయతే॥స్మరసమరోచితవిరచితవేషా- గళితకుసుమదరవిలులితకేశా॥ధ్రువపదం॥కాపిమధురిపుణా -సహవిహారతియువతిరధికగుణా॥కాపిమధురిపుణా॥౨॥హరిపరిరంభణచలితవికారా- కుచకలశోపరితరళితహారా॥కాపిమ॥౩॥విచలదలకలలితాననచంద్రా- తదధరపానరభసకృతతంద్రా॥కాపిమ॥౪॥చంచలకుండలలలితకపోలా- ముఖరితరశనజఘనగతిలోలా॥కాపిమ॥౫॥దయితవిలోకితలజ్జితహసితా- బహువిధకూ

౪౨॥టీ॥ అథ- తర్వాతను-ఇయం-ఈరాధ-మాధవసంలరేణ-శ్రీకృష్ణునివినాగాను- ఆగతాం-వచ్చినట్టిన్ని-విషాదమూకాం-విషాద-మఃఖముచేత- మూకాం-ఊరకయున్నట్టి సఖీం-చెలిని-వీక్ష్య-చూచి-జనార్దనం-శ్రీకృష్ణస్వామిని- కయాపి- ఒకానొకస్త్రీతోడను-రమితం-క్రీడింపుచున్నవానినిగాను-విశంకమాన - ఊహింపుచున్నదై- దృష్టవత్-చూచినదానివలెనే-ఏతత్-వక్ష్యమాణవాక్యమును-ఆహ-పలికెను॥

పదునాలుగవ అష్టపదీటీక

౧॥టీ॥స్మరసమర- మన్మథయుద్ధమునకు- ఉచిత-తగునట్లుగాను- విరచిత-రచియింపబడిన-వేషా-వేషముగలిగినట్టిన్ని-గళిత- జారుచున్న-కుసుమ-పుష్పములుగలిగినట్టిన్ని దర-ఇంచుకంత-విలులిత-నలుపబడిన-కేశా-వెండ్రుకలుగలిగినట్టిన్ని-కాపి-ఒకానొక యువతిః-స్త్రీ-అధికగుణా-ఆధిక-అతిశయమువైన-గుణా-గుణములుగలదై-మధురిపుణా సహ-శ్రీకృష్ణునితోగూడ-విహరతి-క్రీడింపుచున్నది॥౨॥టీ॥హరి- శ్రీకృష్ణునియొక్క- పరిరంభణ-ఆలింగనముచేతను-చలిత-ప్రకటింపబడిన- వికారా-మన్మథవికారముగలిగినట్టిన్ని-కుచకలశ-కలశములవంటి స్తనములయొక్క- ఉపరి-మీదను- తరళిత-కదలుచున్న-హారా-ముత్యాలహారముగల-కాపి-ఒకానొక-యువతిః-స్త్రీ-మధురిపుణా-శ్రీకృష్ణస్వామితోడను-విహరతి-క్రీడింపుచున్నది॥౩॥టీ॥విచలత్-కదులుచున్న-అలక-ముంగురులచేతను-లలిత-ఒప్పుచున్న-ఆననచంద్రా- ముఖచంద్రుడుగలిగినట్టిన్ని-తత్-ఆశ్రీకృష్ణుని యొక్క-అధరపాన-అధరచుంబనమందలి-రభస-వేగముచేతను-కృత-చేయబడిన-తంద్రా-అలసటగలిగినట్టి-కాపి- ఒకానొకస్త్రీ-మధురిపుణా-శ్రీకృష్ణునితోను-విహరతి-క్రీడింపుచున్నది ॥ ౪ ॥ టీ ॥ చంచల- కదులుచున్న- కుండల- కుండలములచేతను-లలిత-ఒప్పుచున్న-కపోల-చెక్కిళ్ళుగలిగినట్టిన్ని-ముఖరిత- మ్రోయుచున్న-రశన-మొలనూలుగలిగిన-జఘన-కటిపురోభాగనుయొక్క- గతి-గమనముచేతను-లోలా-చలింపుచున్నట్టి-కాపి-ఒకానొకస్త్రీ-మధురిపుణా-శ్రీకృష్ణునితోడను-విహరతి-క్రీడింపుచున్నది॥ ౫॥ టీ॥దయిత-ప్రియుడైనశ్రీకృష్ణునిచేతను-విలోకిత-చూడబడుటచేతను- లజ్జిత-సిగ్గుపడిన

జితరతిరసరసితా॥కాపి॥ ౬ ॥విపులపులకపృథువేపథుభంగా-శ్వసితనిమీలితవికసదనంగా॥కాపి॥ ౭ ॥శ్రమజలకణభరసుభగశరీరా-పరిపతితోరసిరతిరణధీరా॥కాపిమ॥ ౮ ॥శ్రీజయదేవఫణితహరిచరితం-కలికలుషంజనయతుపరిశమితం॥కాపిమధురిపుణా॥౪౩॥శ్లో ॥ విరహపాండుమురారిముఖాంబుజద్యుతిరయంతిరయన్నపి వేదనాం। విధురతీవతనోతిమనోభువస్సుహృదయేహృదయేమదనవ్యథాం॥ ... ... *

పంచదశాష్టపదీ ప్రారంభః

౧॥ఘూర్జరీరాగేణగీయతే॥సముదితమదనేరమణీవదనేచుంబనలలితాధరే-విలిఖతితిలకంప్రవిలసదలకం-మృగమివరజనీకరే॥ప॥రమతేయమునా

దై-హసితా-నవ్వుచున్నట్టిన్ని-బహువిధ-అనేకవిధములైన.కూజిత-ధ్వనులుగలిగిన-రతి-సురతమందుగల-రస-అనురాగముచేతను-రసితా-ధ్వనిచేయుచున్నట్టి- కాపి-ఒకానొకస్త్రీ-మధురిపుణా-శ్రీకృష్ణస్వామితోడను-విహరతి-క్రీడింపుచున్నది ॥ ౬॥ టీ॥ విపుల-గొప్పలైన-పులక-రోమాంచములుగలిగినట్టిన్ని-పృథు-అధికమైన-వేపథు - వణుకుయొక్క-భంగా-తరంగములుగలిగినట్టిన్ని-శ్వసిత-నిట్టూర్పుచేతను.నిమీలిత- ముయ్యబడినట్టిన్ని-వికసత్-ప్రకాశింపుచున్నట్టి-అనంగ- మన్మథుడుగలిగిన-కాపి- ఒకానొకస్త్రీ-విహరతి-క్రీడింపుచున్నది॥ ౭॥టీ॥శ్రమజలకణ.చెమటబిందువులయొక్క-భర- ఆధిక్యముచేతను-సుభగ-ఒప్పుచున్న-శరీర-శరీరముగలిగినట్టి ఉరసి-వక్షస్థలమందు-పరిపతితా-పడుచున్నట్టిన్ని-రతిరణధీరా-రతి-సురతమనెడి.రణ-యుద్ధమందు-ధీరా-శూరురాలైనట్టి-కాపి-ఒకానొకస్త్రీ-మధురిపుణా-శ్రీకృష్ణునితోడను-విహరతి-క్రీడింపుచున్నది॥ ౮॥శ్రీజయదేవ-జయదేవకవిచేతను-ఫణిత-చెప్పబడిన-హరిచరితం-శ్రీకృష్ణచరిత్రము- కలికలుషం.కలి-కలియుగసంబంధమైన-కలుషం- పాపమును-పరిశమితం- శాంతిబొందినదానినిగాను-జనయతు-చేయుగాక॥౪౩॥టీ॥అయే-ఓచెలి-మనోభువః-మన్మథునికి-సుహృత్-స్నేహితుడైనట్టిన్ని-విరహపాండుమురారిముఖాంబుజద్యుతిః-విరహ- విరహముచేతను-పాండు-తెల్లనైన-మురారిముఖాంబుజ- శ్రీకృష్ణునిముఖకమలముయొక్క-ద్యుతిః కాంతివంటి కాంతిగలిగిన-అయం-ఈ.విధుః-చంద్రుడు-వేదనాం-వ్యథను- తిరయన్నపి-శ్రీకృష్ణముఖకాంతిగలిగియుండుటవలన-ఆచ్ఛాదింపుచున్నవాడైనను-అతీవ-మిక్కిలిన్ని హృదయే- హృదయమందు-మదనవ్యథాం-మన్మథపీడను- తనోతి- విస్తరింపజేయుచున్నాడు॥

పదియైదవయష్టపదీటీక.

ప॥టీ॥హేసఖి-ఓచెలి-అధునా- ఇప్పుడు-విజయీ- జయశీలుడయిన-మురారిః-శ్రీకృష్ణుడు- యమునాపులినవనే- యమునా-కాళిందీనదియొక్క- పులిన-ఇసుకదిన్నెలుగల.వనే-వనమందు-రమతే-క్రీడింపుచున్నాడు॥౧॥టీ॥సముదిత-పుట్టింపబడిన-మదనే.మన్మథలీలగలిగినట్టిన్ని-చుంబనలలితాధరే-చుంబన-ముద్దుపెట్టుటచేతను- లలిత-ఒప్పుచున్న-

పులినవనే-విజయీహ మురారిరధునా- రమతేయమునాపులినవనే॥౨॥ఘన
చయరుచిరేరచయతిచికురేతరళితతరుణాననే-కురవకకుసుమంచపలాసు
షమంరతిపతిమృగకాననే॥రమతే॥౩॥ఘటయతిసుఘనే కుచయుగగగనే
మృగమదరుచిరూషితే-మణిసరమమలంతారకపటలం నఖపదశశిభూషి
తే॥రమతే॥౪॥జితబిసశకలేమృదుభుజయుగళేకరతలనళినీదళే - మరక
తవలయంమధుకరనిచయంవితరతిహిమశీతలే॥రమతే॥౫॥ రతిగృహజఘ
నేవిపులాపఘనేమనసిజకనకాసనే- మణిసరరశనాంతోరణహాసనాంవి

అధరే-మోవిగలిగినట్టి-రమణీవదనే- స్త్రీముఖమందు-ప్రవిలసత్-ప్రకాశింపుచున్న-అల
కం-ముంగురులుగలుగునట్టుగాను-తిలకం- తిలకమును-రజనీకరే-చంద్రునియందు- మృ
గమివ-లేడినివలెనే- లిఖతి-వ్రాయుచున్నాడు॥౨ ॥టీ॥మురారిః- శ్రీకృష్ణుడు- ఘనచ
యరుచిరే- ఘనచయ-మేఘసమూహమువలెనే-రుచిరే-ఒప్పుచున్నట్టిన్ని-తరళితతరుణా
ననే-తరళిత-కదిలించబడిన-తరుణ-యౌవనయుక్తమైన-ఆననే-ముఖముగలిగినట్టిన్ని-ర
తిపతిమృగకాననే-రతిపతి-మన్మథుడనెడి-మృగ-మృగమునకు-కాననే-అడవియైనట్టి-చి
కురే-కేశపాశమందు-చపలాసుషమం-చపలా- మెరుపుయొక్క-సుషమం-ఉత్తమకాం
తివంటికాంతిగల- కురవకకుసుమం- గోరంటపువ్వును- రచయతి-అలంకరింపుచున్నా
డు॥౩॥టీ॥మురారిః-శ్రీకృష్ణుడు-మృగమదరుచిరూషితే-మృగమద-కస్తూరియొక్క- రు
చి-కాంతిచేతను-రూషితే-వ్యాప్తమైనట్టిన్ని-సుఘనే-లేస్సగాదట్టమైనట్టిన్ని-నఖపదశశి
భూషితే-నఖపద-నఖక్షతములనెడి-శశి- చంద్రవంకలచేతను-భూషితే- అలంకరింపబడి
నట్టి-కుచయుగగగనే-కుచయుగ-స్తనద్వయమనెడి-గగనే- ఆకాశమందు-అమలం- ని
ర్మలమైన-మణిసరం-ముత్యాలహారమనెడి-తారకపటలం-తారక-నక్షత్రములయొక్క-
పటలం-సమూహమును.ఘటయతి-కూర్చుచున్నాడు॥౪॥టీ॥మురారిః-శ్రీకృష్ణుడు-జితబి
సశకలే-జిత-జయింపబడిన-బిస-తామరతూండ్లయొక్క-శకలే- తునకలుగలిగినట్టిన్ని-
కరతలనళినీదళే-కరతల-హస్తప్రదేశమనెడి-నళినీదళే-తామరరేకులుగలిగినట్టిన్ని- హి
మశీతలే-హిమ-మంచువలె-శీతలే-చల్లనైన- మృదుభుజయుగళే- మృదు-కోమలమైన-భు
జయుగళే-బాహుద్వయమందు-మరకతవలయం-మరకత-పచ్చలవికారమైన- వలయం-
కడియమనెడి-మధుకరనిచయం-తుమ్మెదలసమూహమును- వితరతి-ప్రతిపాదింపుచున్నా
డు॥౫॥టీ॥మురారిః-శ్రీకృష్ణస్వామి-విపులాపఘనే-విపుల-విశాలమైన-అపఘనే- ఆకృతి
గలిగినట్టిన్ని-కృతవాసనే-కృత-చేయబడిన-వాసనే-వాసనగలిగినట్టిన్ని-మనసిజకనకాస
నే-మనసిజ-మన్మథునియొక్క-కనకాసనే- స్వర్ణసింహాసనమువలెనున్న -రతిగృహజఘ
నే-రతి-శృంగారములకు-గృహ-ఉనికిపట్టయిన.జఘనే- మొలయందు.తోరణహాసనాం
తోరణ-తోరణమును-హాసనాం-అపహసించునట్టి-మణిసరరసనాం- మణిసర-మౌక్తికప
ఙ్క్తి-గల-రశనాం-మొలనూలును-వికిరతి-కట్టుచున్నాడు॥౬॥టీ॥మురారిః-శ్రీకృష్ణుడు-

కిరతికృతవాసనే॥రమతే॥౮॥ చరణకిసలయేకమలానిలయే నఖమణిగణ
భూషితే-బహిరపవరణంయావాభరణంజనయతిహృదియోజితే॥ రమ
తే॥౯॥ ధ్యాయతిసదృశంకామపిసుదృశంఖలుహలధరసోదరే - కిమఫల
మవశంచిరమిహవిరసంవదసఖివిటపోదరే॥రమతే॥ ౧౦॥ ఇహరసభణనే
కృతహరిగుణనేమధురిపుపదసేవకే- కలియుగచరితంనవసతుదురితంకవి
నృపజయదేవకే ॥ రమతే॥ ౧౧॥ శ్లో॥నాయాతస్సఖినిర్దయోయదిశఠ
స్త్వందూతికిందూయసేస్వచ్ఛందంబహువల్లభస్సరమతేకింతత్రతేదూష
ణం|పశ్యాద్యప్రియసంగమాయదయితస్యాకృష్యమాణంగుణైరుత్కంఠా
ర్తిభరాదివస్ఫుటమిదంచేతస్స్వయంయాస్యతి ॥ ... *

కమలానిలయే-కమలా- లక్ష్మీదేవికి- నిలయే- ఉనికిపట్టయిన-నఖమణిగణభూషితే.నఖ-గోళ్ళనెడి-మణిగణ-రత్నసమూహముచేతను- భూషితే- అలంకరింపబడిన- హృది-వక్షస్స్థలమందు-యోజితే-కూర్చబడిన-చరణకిసలయే- చిగుళ్ళవంటిపాదములయందు - బహిః-బాహ్యప్రదేశమును.అపవరణం-కప్పనట్టి- యావాభరణం-యావ-లత్తుకయనెడి-ఆభరణం-భూషణమును-జనయతి-పుట్టించుచున్నాడు॥౯॥టీ॥హలధరసోదరే-శ్రీకృష్ణుడు-కామపి-ఒకానొక-సుదృశం-స్త్రీని-సదృశం - సమానమౌనట్టుగాను - ధ్యాయతి సతి-తలంచుచుండగాను-ఇహ- ఈ-విటపోదరే-పొదరింటియందు - అవశం-అస్వాధీనమౌనట్టుగాను-చిరం-తడవుసేయుట-అఫలం-నిష్ఫలమైనదిన్ని-విరసంఖలు- నిస్సారమైనదిన్నిగదా-హెసఖి-ఓచెలి-కిం-ఏమి-వద-చెప్పుమా॥౧౦॥టీ॥రసభణనే-రస-శృంగారాదిరసయుక్తములైన-భణనే-పలుకులుగలిగిన-ఇహ- ఈగీతమునందు - కృతహరిగుణనే-కృత-చేయబడిన- హరి- శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క- గుణనే- ఒల్లించుటగలిగిన- మధురిపుపదసేవకే-శ్రీకృష్ణపాదసేవకుడయిన-కవినృప-కవిశ్రేష్ఠుడయిన-జయదేవకే-జయదేవునియందు-కలియుగచరితం-కలియుగ-కలియుగమందు-చరితం- ఆచరింపబడిన-దురితం-పాపము-నవసతు-లేకపోగాక॥౧౧॥టీ॥హేసఖి-ఓచెలి.హేదూతి-ఓదూతిక-శఠః-ధూర్తుడయిన- నిర్దయః - దయాశూన్యుడయినట్టి - సః-ఆకృష్ణుడు - నాయాతో యది-రాకపోయినట్టాయెనా-త్వం-నీవు-కిం-ఎందుకొరకు-దూయసే-దుఃఖపడుచున్నావు-సః ఆకృష్ణుడు-స్వచ్ఛందం-స్వతంత్రమౌనట్టుగాను-బహువల్లభః-బహు-అనేకస్త్రీలకు- వల్లభః- ప్రియుడయినవాడయి- రమతే -క్రీడింపుచున్నాడు-తత్ర- ఆవిషయమందు- తే-నీకు-కిం-ఏమి.దూషణం-అవమానము.అద్య-ఇప్పుడు.ఉత్కంఠార్తిభరాత్-ఉత్కంఠా-ఇష్టవస్తుప్రాప్తియందుకలికాలవిడంబనము చేర్వజాలమియొక్కయు-ఆర్తి-మనఃపీడయొక్కయు-భరాదివ-అతిశయమువలననవలెనే-స్ఫుటం-వ్యక్తముగాను-ఇదం-ఈ-చేతః-మనస్సు-దయితస్య-ప్రియుడయినశ్రీకృష్ణునియొక్క-గుణైః-సౌందర్యాదిగుణములచేతను-ఆకృష్యమాణంసత్-ఆకర్షింపబడినదై-ప్రియసంగమాయ-ప్రియ-ప్రియునియొక్క-సం

షోడశాష్టపదీ ప్రారంభః.

౧॥ వరాళిరాగేణగీయతే ॥అనిలతరలకువలయనయనేన-పతతినసాకిసల
యశయనేన॥ప॥యాంరమితావనమాలినా-సఖియాంరమితావనమాలినా॥
౨॥వికసితసరసిజలలితముఖేన-స్ఫుటతినసామనసిజవిశిఖేన॥ యాంరమి॥ ౩
అమృతమధురమృదువరవచనేన-జ్వలతినసామలయజరచనేన॥యాంరమి
౪॥స్థలజలరుహరుచికరచరణేన-లుఠతినసాహిమకరకిరణేన॥ యాంరమి ॥
౫॥సజలజలదసముదయరుచిరేణ - దళతినసాహృదివిరహభరేణ ॥ యాం
రమి॥౬॥ కనకనిచయరుచిశుచివసనేన-శ్వసతినసాపరిజనహాసనేన॥యాం
రమి॥ ౭॥ సకలభువనజనవరతరుణేన-వహతినసారుజమతికరుణేన॥ యాంర

గమాయ-కూటమికొరకు- స్వయం- తాను - యాస్యతి-పోగలదు - పశ్య-చూడుమూ ॥

పదియారవయష్టపదిటీక

౧టీ॥ హేసఖి-వోచెలి.అనిల-వాయువుచేతను-తరల-చంచలమైన.కువలయ.నల్లకలువల
వంటి-నయనేన-నేత్రములుగలిగిన-వనమాలినా-శ్రీకృష్ణస్వామిచేతను-యాం-ఏస్త్రీ-రమి
తా- క్రీడింపబడెనో-సా-ఆస్త్రీ-కిసలయశయనేన-చిగురుటాకులపాన్పుచేతను-నపతతి-
పడదు॥౨॥టీ॥వికసిత-వికసించిన-సరసిజ-తమలములవలె-లలిత- ఒప్పుచున్న-ముఖేన-ము
ఖముగలిగిన-వనమాలినా-శ్రీకృష్ణునిచేతను-యాం-ఏస్త్రీ-రమితా-క్రీడించబడెనో-సా-
ఆస్త్రీ-మనసిజవిశిఖేన-మన్మథబాణముచేతను-నస్ఫుటతి-వ్రక్కలుగాదు॥౩॥టీ॥ అమృత-
అమృతమువలెనే-మధుర-మధురమైన-మృదు-కోమలమైన-వర-శ్రేష్ఠమైన-వచనేన
పలుకులుగల-వనమాలినా-శ్రీకృష్ణునిచేతను-యాం-ఏస్త్రీ-రమితా-రమింపబడెనో-సా-
ఆస్త్రీ-మలయజ-గంధముయొక్క-రచనేన-అలదుటచేతను.నజ్వలతి-పరితాపమునుబొం
దదు॥౪॥టీ॥ స్థలజలరుహ-మెట్టదామరలయొక్క-రుచి-కాంతివంటికాంతిగల-కర-హస్త
ములును-చరణైన-పాదములునుగల-వనమాలినా-శ్రీకృష్ణునిచేతను. యాం- ఏస్త్రీ. రమి
తా-రమింపబడెనో.సా-ఆస్త్రీ-హిమకరకిరణేన-చంద్రకిరణముచేతను-నలుఠతి - పొ
ర్లాడదు॥౫॥టీ॥సజల-జలయుక్తమయిన-జలద.మేఘములయొక్క-సముదయ- సమూహ
మువలెనే-రుచిరేణ.ఒప్పుచున్న-వనమాలినా-శ్రీకృష్ణునిచేతను-యాం-ఏస్త్రీ- రమితా-ర
మింపబడెనో-సా-ఆస్త్రీ-విరహభరేణ-విరహోద్రేకముచేతను- హృది- హృదయమం
దు-నదళతి-వ్రక్కలింపబడదు॥౬॥టీ॥కనక-బంగారుయొక్క-నిచయ-సమూహముయొ
క్క-రుచి-కాంతివంటికాంతిగల-శుచి-పరిశుద్ధమయిన-వసనేన-వస్త్రములుగలిగిన- వ
నమాలినా-శ్రీకృష్ణునిచేతను.యాం-ఏస్త్రీ.రమితా-రమింపబడెనో.సా-ఆస్త్రీ.పరిజనహాస
నేన.పరిజన-పరిజనులయొక్క.హాసనేన-నవ్వుటచేతను.నశ్వసతి.నిట్టూర్పులువిడువదు॥౭
టీ॥సకల.సమస్తమైన.భువన.లోకములయందుగల.జన-జనులలోపలను.వర-శ్రేష్ఠుడయి
న.తరుణేన.యౌవనవంతుడయిన.వనమాలినా-శ్రీకృష్ణునిచేతను.యాం.ఏస్త్రీ.రమితా.స

మి ॥౮॥ శ్రీజయదేవభణితమనసేన-ప్రవిశతుహరిరపిహృదయమనేన॥ యారమితా॥ ౪౫ ॥ శ్లో॥ మనోభవానందనచందనానిలప్రసీదహేదక్షిణముంచవామతాం। క్షణంజగత్ప్రాణనిధాయమాధవం పురోమమప్రాణహరోభవిష్యతి॥౪౬॥ బాధాంవిధేహిమలయానిలపంచబాణప్రాణాన్ గృహాణనపునర్గృహమాశ్రయిష్యే। కింతేకృతాంతభగినిక్షమయాతరంగైరంగానిసించమమశామ్యతుదేహదాహః॥ ... ...

ఇతిశ్రీకృష్ణదాస జయదేవకృతౌగీతగోవిందే మహాకావ్యేసప్తమస్సర్గః.

౪౭॥ శ్లో॥ అథకథమపియామినీంవినీయస్మరశరజర్ఝరితాపిసాప్రభాతే। అనునయవినయం వదంతమగ్రేప్రణతమపిప్రియమాహసాభ్యసూయం ॥

మింపబడెనో. సా-ఆస్త్రీ. అతికరుణేన. అత్యంతకరుణారసముచేతను. రుజం. ఉపతాపమును. నపహాతి. వహించదు॥౮॥ టీ॥ అనేన. ఈ. శ్రీజయదేవ. జయదేవకవిచేతను. భణిత. చెప్పబడినగీతముయొక్క. మనసేన. అభ్యాసముచేతను. హరిరపి. శ్రీకృష్ణుడున్ను. హృదయం మనస్సును. ప్రవిశతు. ప్రవేశించుగాక॥౪౫॥ టీ॥ మనోభవానందన. మనోభవ. మన్మథునికి. ఆనందన. సంతోషకరుడవైన. దక్షిణ. సముద్భూతుడవైన. హేచందనానిల. ఓమలయమారుతమా. వామతాం. వక్రత్వమును. ముంచ. విడువుమా. మమ. నాయొక్క. పురః. ముందర. మాధవం. శ్రీకృష్ణస్వామిని. క్షణం. క్షణకాలము. నిధాయ. ఉంచి. ప్రసీద. ప్రసన్నుడవగుము. జగత్ప్రాణ. జగత్. లోకములకు. ప్రాణ. ప్రాణస్వరూపముయినవాడవయ్యున్ను. మమ. నాయొక్క. ప్రాణహరః. ప్రాణములహరించువాడవు. భవిష్యతి. కాగలవు॥౪౬॥ టీ॥ హేమలయానిల. ఓమలయమారుతమా. త్వం. నీవు. బాధాం. బాధను. విధేహి. చేయుమా. హేపంచబాణ. ఓమన్మథుడా. మమ. నాయొక్క. ప్రాణాన్. ప్రాణములను. గృహాణ. గ్రహించుకొనుమా. హేకృతాంతభగిని-ఓయమునానదీ. తే. నీయొక్క. క్షమయా. సైరణచేతను. కిం. ఏమిప్రయోజనము. తరంగైః. అలలచేతను. మమ. నాయొక్క. అంగాని. అవయవములను. సించ. తడుపుమా. మమ. నాయొక్క. దేహదాహః. శరీరతాపము. శామ్యతు. శాంతిబొందుగాక. అహం. నేను. పునః. తిరిగిన్ని. గృహం. గృహమును. నాశ్రయిష్యే. పొందను॥ శ్రీగీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందుసప్తమసర్గ సమాప్తమాయెను.

౪౭॥ టీ॥ అథ. తర్వాతను. సా. ఆరాధ. స్మరశర. మన్మథబాణములచేతను. జర్ఝరితాపి-నొప్పించబడినదైనను. కథమపి. అతిప్రయాసగాను. యామినీం. రాత్రిని. వినీయ. గడపి. ప్రభాతే. ప్రాతఃకాలమందు. అగ్రే. ముందరను. అనునయవినయం. అనునయ. మంచిమాటలచేత. వినయం. వినయమానట్లుగాను. వదంతం. పలుకుచున్న. ప్రణతమపి. నమ్రుడయిన. ప్రియం. ప్రియుడయినశ్రీకృష్ణునిగూర్చి. సాభ్యసూయం. అసూయతోగూడుకొన్నట్టుగా. ఆహ. పలికెను॥

సప్తదశాష్టపదీప్రారంభః.

౧॥ భైరవీరాగేణగీయతే॥ రజనిజనితగురుజాగరరాగకషాయితమలసనిమేషం-వహతినయనమనురాగమివస్ఫుటముదితరసాభినివేశం॥ ప॥ యాహిమాధవయాహికేశవమావదకైతవవాదం- తామనుసరసరసీరుహలోచనయాతవహరతివిషాదం॥ ౨॥ కజ్జలమలిన విలోచనచుంబన విరచితనీలిమరూపం-దశనవసనమరుణంతవకృష్ణతనోతితనోరనురూపం॥ యాహిమా॥ ౩॥ వపురనుసరతితవస్మరసంగరఖరనఖరక్షతరేఖం- మరకతశకలకలితకలధౌతలిపేరివరతిజయరేఖం॥ యాహిమా॥ ౪॥ చరణకమలదళలక్తకసిక్తమిదంతవహృదయముదారం- దర్శయతీవ బహిర్మదనద్రుమ నవకిసల

పదియేడవఅష్టపదిటీక.

ప॥ టీ॥ హేమాధవ. ఓశ్రీకృష్ణ. త్వం. నీవు. యాహి. పొమ్మా. కైతవవాదం. కపటపుమాటను. మావద. పలుకకుమా. హే కేశవ. ఓ శ్రీకృష్ణస్వామి. యాహి. పొమ్మా. హేసరసీరుహలోచన. ఓకమలలోచనుడా. యా. ఏనాయకురాలు. తవ. నీయొక్క. విషాదం. దుఃఖమును. హరతి- హరింపుచున్నదో. తాం. ఆస్త్రీని. అనుసర. అనుసరించిపొమ్మా ॥ ౧॥ రజని. రాత్రియందు. జనిత. పుట్టిన. గురు. అధికమయిన. జాగర. నిద్రాభావముచేతనైన. రాగ. రక్తిమచేతను. కషాయిత. రక్తాధికశ్వేతవర్ణముగలదిగాజేయబడిన. అలసనిమేషం. అలస. మందమయిన. నిమేషం. రెప్పపాట్లుగలిగిన. ఉదితరసాభినివేశం. ఉదిత. పుట్టిన. రస. అనురాగముయొక్క. అభినివేశం. ఆగ్రహముగలిగిన. తవ. నీయొక్క. నయనం. నేత్రము అనురాగం. అనురాగమును. స్ఫుటం. స్వచ్ఛమైనట్టుగాను. వహతి. వహించుచున్నదో యన్నట్టువలెనున్నది॥ ౨॥ హే. కృష్ణ. ఓశ్రీకృష్ణా. కజ్జల. కాటుకచేతను. మలిన. మాసిన. విలోచన. కన్నులయొక్క. చుంబన. ముద్దుపెట్టుటచేత. విరచిత. చేయబడిన. నీలిమరూపం. నల్లనిస్వరూపముగలిగిన. అరుణం. ఎఱ్ఱనైన. దశనవసనం. అధరము. తవ. నీయొక్క. తనోః. శరీరముయొక్క- అనురూపం. సాదృశ్యమును. తనోతి. చేయుచున్నది॥ ౩॥ హేమాధవ. ఓశ్రీకృష్ణా. తవ. నీయొక్క. వపుః. శరీరము. స్మర. మన్మథునియొక్క. సంగర. యుద్ధమందు. ఖర. తీక్ష్ణమైన. నఖర. గోళ్ళచేతనైన. క్షత. గాయములయొక్క. రేఖం. రేఖలుగలదై. మరకతశకలకలితకలధౌతలిపేః. మరకత మణులయొక్క. శకల. తునకలయందు. కలిత. ఒప్పుచున్న. కలధౌత. బంగారుయొక్క. లిపేః. లిపివలననైన. రతిజయరేఖం. రతి. రతీదేవియొక్క. జయరేఖాం. జయ రేఖను. అనుసరతీవ. అనుసరింపుచున్నట్టువలెనున్నది॥ ౪ ॥ టీ॥ హేమాధవ. ఓశ్రీకృష్ణా. ఇదం. ఈ. ఉదారం. వెడలుపైన. తవ. నీయొక్క. హృదయం. వక్షస్థలము. చరణ కమలదళలక్తకసిక్తం. చరణ- పాదములనెడి. కమల. కమలములయొక్క. దళ. రేకులయందుగల. లక్తక. లత్తుకచేతను. సిక్తం- తడుపబడినదై. మదనద్రుమనవకిసలయపరివారం. మదన. మన్మథుడనెడి. ద్రుమ. వృ

యపరివారం॥ యాహిమా॥౫॥దశనపదంభవదధరగతంమమరచయతిచే తసిఖేదం- కథయసికథమధునాపిమయాసహతవవపురేతదభేదం॥ యాహిమా॥ ౬ ॥బహిరివమలినతరంతవకృష్ణమనోపిభవిష్యతినూనం- కథమనువంచయసేజనమనుగతమసమశరజ్వలమానం॥ యాహిమా॥ ౭॥భ్రమతిభవానబలాకబలాయవనేషుకిమత్రవిచిత్రం ప్రథయతిపూతనికైవవధూవధనిర్దయబాలచరిత్రం॥యాహిమా॥ ౮ ॥శ్రీజయదేవఫణితరతివంచితఖండితయువతివిలాపం- శృణుతసుధామధురంవిబుధావదతాపిసుఖంసురవాపం॥యాహిమా॥ ౯॥శ్లో॥మమేదంపశ్యంత్యాఃప్రసరదనురాగంబ

తుమయొక్క. నవ- నూతనమయిన. కిసలయ - చిగుళ్ళయొక్క. పరివారం-సమూహమును. బహిః.వెలపటను. దర్శయతీవ- చూపుచున్నదోయన్నటువలెనున్నది॥ ౫॥టీ॥ హే మాధవ - ఓకృష్ణా. భవదధరగతం. భవత్- నీయొక్క. అధర- అధరమును.గతం-పొందియున్న. దశనపదం-దంతక్షతము. మమ-నాయొక్క.చేతసి- మనస్సునందు. ఖేదం- దుఃఖమును. రచయతి-చేయుచున్నది. అధునాపి- ఇప్పుడున్ను. తవ-నీయొక్క. ఏతత్- ఈ.వపుః- శరీరమును.మయాసహ- నాతోగూడ. అభేదం - భేదములేనిదానిగాను. కథం- ఎట్లు.కథయసి-చెప్పుచున్నావు॥ ౬॥టీ॥ హేకృష్ణ-ఓకృష్ణా.తవ- నీయొక్క. మనోపి- మనస్సున్ను. బహిరివ- బాహ్యశరీరమువలెనే. మలినతరం- మిక్కిలిమలినమైనదిగాను. భవిష్యతి- కాగలదు. నూనం- నిశ్చయము. అథవా-అట్లుగాకపోయినట్లాయెనా. అనుగతం- శరణముబొందిన. అసమశరజ్వలమానం- అసమశర- మన్మథుని చేతను. జ్వలమానం- తపింపజేయబడుచున్న. జనం- జనుని. కథం- ఎట్లు. అనువంచయసే - మోసపుచ్చుచున్నావు॥ ౭॥ టీ॥ హేమాధవ- ఓకృష్ణా. భవాన్- నీవు. వనేషు- బృందావనములయందు. అబలాకబలాయ- అబలా- స్త్రీలయొక్క. కబళాయ-కబళించుటకొఱకు. భ్రమతి- తిరుగుచున్నావు. అత్ర- ఈయర్థమందు.కింవిచిత్రం - ఏమిఆశ్చర్యము. వధూవధనిర్దయబాలచరిత్రం- వధూ- స్త్రీలయొక్క. వధ-వధమందు. నిర్దయ- దయలేని. బాలచరిత్రం- శైశవచారిత్రమును. పూతనికైవ- పూతనయనురాక్షసస్త్రీయే. ప్రథయతి-ప్రసిద్ధముచేయుచున్నది॥ ౮ ॥ టీ ॥ హేవిబుధాః - ఓవిద్వాంసులార.సుధా- అమృతమువలెనే. మధురం - శ్రోత్ర మధురమైన. శ్రీజయదేవఫణితరతివంచితఖండితయువతివిలాపం- శ్రీజయదేవ-శ్రీజయదేవకవిచేతను. ఫణిత-పలుకబడిన. రతి- క్రీడయందు. వంచిత- మోసపుచ్చబడిన. ఖండిత- ఖండితనాయికురాలైన. యువతి-రాధయొక్క. విలాపం- దుఃఖరూపమైనగీతమును. శృణుత- వినుడు. అపిచ-ఇంతేకాదు. సురవాపం- పొందనశక్యమైన. సుఖం-సుఖకరమైన. గీతం -ఈగానమును. వదత-గానముచేయుడు॥ ౯॥ టీ॥ హేకితవ - ఓవంచకుడవైనశ్రీకృష్ణా.త్వత్-నీయొక్క. ఆలోకః- చూపు. ప్రియాపాదాలక్తచ్ఛురితం ప్రియా- ప్రియురాలి యొక్క. పాద- చర

హిరివప్రియాపాదాలక్తచ్ఛురితమరుణచ్ఛాయహృదయం। మమాద్యప్ర ఖ్యాతప్రణయభరభంగేనకితవత్వదాలోకశ్శోకాదివకిమపిలజ్జాం జనయ తి॥ ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌగీతగోవిందేమహాకావ్యేఅష్టమస్సర్గః॥

౪౯॥శ్లో॥తామథమన్మథఖిన్నాంరతిరసభిన్నాంవిషాదసంపన్నాం। అనుచింతితహరిచరితాంకలహాంతరితాముమువాచరహస్సఖీ॥.........*

అష్టాదశాష్టపదీప్రారంభః

౧॥గుజ్జరీరాగేణగీయతే॥హరిరభిసరతివహతిమధుపవనే-కిమపరమధికసు ఖంసఖిభవనే॥పల్లవి॥మాధవేరమాధవే-మాకురుమానినిమానమయే॥మా ధవేర॥ ౨॥ తాళఫలాదపిగురుమతిసరసం-కిమువిఫలీకురుషేకుచకలశం

ణములయొక్క. అలక్త- లత్తుకచేతను. ఛురితం- వ్యాప్తమైన. బహిః- వెలపటను. ప్రస రత్- ప్రసరింపుచున్న. అనురాగమివస్థితం- అనురాగమువలెనున్న. తవ- నీయొక్క. ఇదం- ఈ. అరుణచ్ఛాయహృదయం- అరుణ- ఎఱ్ఱనైన. ఛాయ.కాంతిగల.హృదయం- వక్షస్థలమును.పశ్యంత్యాః - చూచుచున్న. మమ - నాకు.ప్రఖ్యాతప్రణయభర భం గేన - ప్రఖ్యాత- ప్రసిద్ధమైన. ప్రణయభర - ప్రేమాధిక్యముయొక్క. భంగేన - నాశ ముచేతను. అద్య- ఇప్పుడు. శోకాదివ- శోకమువలనవలెనే. కిమపి- ఒకానొకవిధము గా. లజ్జాం- సిగ్గును. జనయతి-పుట్టింపుచున్నది॥ ... *

గీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు- అష్టమసర్గసమాప్తమాయెను.

౪౯॥ టీ॥ అథ- అతర్వాతను. మన్మథఖిన్నాం- మన్మథ-మన్మథునిచేతను. ఖిన్నాం - ఖిన్నురాలైన. రతిరసభిన్నాం- రతి- సురతమునందుగల. రస- అనురాగముచేతను- భి న్నాం- భేదింపబడిన. విషాదసంపన్నాం- విషాద- దుఃఖములోడను. సంపన్నాం- కూ డుకొన్న. అనుచింతితహరిచరితాం- అనుచింతిత - స్మరింపబడిన. హరిచరితాం- శ్రీకృష్ణచరిత్రముగలిగిన. కలహాంతరితాం- కలహ - కలహముచేతను. అంతరితాం-మరి యొకప్రదేశమునుబొందియున్న. తాం- ఆరాధనుగూర్చి. రహః- ఏకాంతమందు.సఖీ- చెలికత్తె. ఉవాచ- పలికెను॥ ... ... *

పదునెనిమిదవ అష్టపది టీక.

ప॥ టీ॥ అయే - ఓరాధా. మానిని- అభిమానిమైన. రమాధవే - శ్రీపతిఅయిన. మాధవే- శ్రీకృష్ణునియందు. మానం- కోపమును. మాకురు- చేయకుమా॥౧॥టీ॥హరిః- శ్రీకృష్ణుడు. మధుపవనే- మధు- వసంతఋతువుయొక్క. పవనే- వాయువు. వహతిస తి-వీచుచుండగాను. అభిసరతి- వచ్చుచున్నాడు. హేసఖి - ఓరాధ - భవనే-యింటి యందు.అపరం-మరియొకటైన.అధికసుఖం-ఘనమైనసుఖము. కిమస్తి - ఏమియున్నది॥ ౨॥ టీ॥ అయే- ఓరాధా. తాళఫలాదపి - తాటిపండుకంటె.గురుం-గొప్పలయిన. అతిసరసం- మిక్కిలిరసయుక్తములైన. కుచకలశం- కుంభములవంటిస్తనములను.కిము-

మాధవే॥ ౩॥ కఠినకథితమిదమనుపదమచిరం - మాపరిహరహరిమతిశయరుచిరం॥ మాధవే॥ ౪ ॥కిమితివిషీదసిరోదిషివికలా - విహసతియువతిసభాతవసకలా॥మాధవే॥ ౫ ॥మృదులనళినదళశీలితశయనే- హరిమవలోకయసఫలయనయనే॥మాధవేర॥ ౬ ॥జనయసిమనసికిమితిగురుఖేదం - శృణుమమసువచనమవిహితభేదం॥ మాధవే॥ ౭॥హరిరుపయాతువదతుబహుమధురం-కిమితికరోషిహృదయమతివిధురం॥మాధవే॥ ౮॥శ్రీజయదేవభణితమతిలలితం-సుఖయతురసికజనంహరిచరితం॥మాధవేరమాధవే ॥ ౧౦॥స్నిగ్ధేయత్పరుషాసి యత్ప్రణమతిస్తబ్ధాసియద్రాగిణిద్వేషస్థాసియదున్ముఖేవిముఖతాంయాతాసితస్మిన్ప్రియే। తద్యుక్తంవిపరీతకారిణితవ

విఫలీకురుషే- ఏలవ్యర్థముజేయుచున్నావు॥౩॥టీ॥అయే-ఓరాధా. అనుపదం- మాటిమాటికిన్ని.కఠినకథితం- కఠిన- కఠినమౌనట్లుగాను.కథితం-చెప్పబడిన.ఇదం- ఈవాక్యమును.మాపరిహర-పరిహరించకుమా.అతిశయరుచిరం-మిక్కిలిసుందరుడైన.హరిం-శ్రీకృష్ణుని.అచిరం-శీఘ్రముగాను.అనుసర- అనుసరించుమా॥౪॥టీ॥అయే-ఓరాధా.కిమితి-ఏమని.విషీదసి-దుఃఖపడుచున్నావు.వికలా-కళాహీనురాలవై.కిమితి- ఏమని.రోదిషి-ఏడ్చుచున్నావు.తవ-నీయొక్క.సకలా-సమస్తమైన.యువతిసభా-చెలికత్తెలసమూహము.విహసతి-నవ్వుచున్నది॥౫॥టీ॥అయే-ఓరాధా. మృదుల. కోమలమైన. నళిన- పద్మములయొక్క.దళ-రేకులచేతను. శీలిత-రచియింపబడిన.శయనే-పాన్పునందు.హరిం-శ్రీకృష్ణుని.అవలోకయ- చూడుమా.నయనే-నేత్రములను. సఫలయ- కృతార్థములుగాజేయుమా॥ ౬॥ టీ॥ అయే-ఓరాధా.మనసి- చిత్తమందు. గురుఖేదం-అధికదుఃఖమును. కిమితి-ఏమని.జనయసి- పుట్టించుచున్నావు.అవిహితభేదం- అవిహిత-చేయబడని. భేదం-భేదముగల.మమ-నాయొక్క.సువచనం-మంచివచనమును.శృణు-వినుము॥౭॥టీ॥ అయే-ఓరాధా-హరిః-శ్రీకృష్ణుడు.ఉపయాతు-వచ్చుగాక.బహు-మిక్కిలి. మధురం-ప్రియమౌనట్లుగాను.వదతు-పలుకుగాక.కిమితి-ఎందుకొరకు. హృదయం- మనస్సును.అతివిధురం-మిగులదుఃఖపడినదానిగాను.కరోషి-చేయుచున్నావు॥ ౮॥ శ్రీజయదేవ-జయదేవకవిచేతను.భణితం-చెప్పబడిన.అతిలలితం-మిక్కిలిమృదువైన.హరిచరితం- శ్రీకృష్ణచరిత్రము.రసికజన-శృంగారాదిరసజ్ఞజనమును.సుఖయతు-సుఖింపజేయుగాక॥ ౧౦॥టీ॥హేవిపరీతకారిణి- వ్యత్యాసముగాచేయుచున్నయోరాధ.యత్-ఏకారణమువలన. తస్మిన్ప్రియే-ఆకృష్ణస్వామి.స్నిగ్ధేసతి-సరసుడౌచుండగాను. త్వం-నీవు.పరుషా - కఠినురాలవు.అసి-అగుచున్నావో.యత్-ఏకారణమువలన.తస్మిన్ప్రియే-ఆప్రియుడు. ప్రణమతిసతి-నమ్రుడగుచుండగాను. స్తబ్ధా- స్తబ్ధురాలవు.అసి-అవుచున్నావో.యత్-ఏకారణమువలన.తస్మిన్ప్రియే-ఆశ్రీకృష్ణుడు.రాగిణిసతి-అనురాగముగలవాడౌచుండగాను. ద్వేషస్థా-శత్రురాలవు. అసి-అవుచున్నావో.యత్-ఏకారణమువలన.తస్మిన్ప్రియే-ఆ

శ్రీఖండచర్చావిషం శీతాంశుస్తపనోహిమం హుతవహః క్రీడాముదా యాతనా॥ ... ... *

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌగీతగోవిందేమహాకావ్యేనవమస్సర్గః.

౫౧॥శ్లో॥ అత్రాంతరేమసృణరోషవశాదసీమనిశ్వాసనిస్సహముఖీం సుముఖీముపేత్య। సవ్రీడమీక్షితసఖీవదనాందినాంతేసానందగద్గదపదం హరిరిత్యువాచ॥ ... ... *

ఏకోనవింశాష్టపదీప్రారంభః.

౧॥దేశవరాళిరాగేణగీయతే॥ వదసియదికించిదపిదంతరుచికౌముదీహరతుదరతిమిరమతిఘోరం-స్ఫురదధరశీధవేతవవదనచంద్రమారోచయతు

ప్రియము. ఉన్మేషేసతి- ప్రసన్నుడవుచుండగాను.విముఖతాం- విముఖత్వమును. యాతాసి-పొందినదానవౌచున్నావో.తత్-ఆకారణమువలన.తవ-నీకు. శ్రీఖండచర్చా- శ్రీగంధలేపనము. విషం-విషమున్ను. శీతాంశుః-చంద్రుడు.తపనః-సూర్యుడున్ను-హిమం. మంచు.హుతవహః-అగ్నిహోత్రమున్ను. క్రీడాముదా-క్రీడవలనగలుగుసంతోషము. యాతనా-తీవ్రవేదనయున్ను. (భవతి-అవుచున్నది)యుక్తం-యుక్తము॥

గీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు-నవమసర్గసమాప్తమాయెను.

౫౧॥టీ॥ అత్రాంతరే-అయ్యవసరంబున. హరిః-శ్రీకృష్ణుడు.దినాంతే-సాయంకాలమందు. ఉపేత్య-వచ్చి. మసృణ-అధికమైన.రోషవశాత్-కోపాధీనమవుటవలన. అసీమ-కడలేనట్టి.నిశ్వాస- నిట్టూర్పుచేతను. నిస్సహ-సహింపనశక్యమైన.ముఖీం- ముఖముగలిగిన. సవ్రీడం - సిగ్గుతోకూడుకొన్నట్టుగాను. ఈక్షిత-చూడబడిన. సఖీ- చెలికత్తెయొక్క. వదనాం-ముఖముగలిగిన.సుముఖీం-ప్రసన్నముఖిఅయినరాధనుగూర్చి.సానందగద్గదపదం- సానంద.సంతోషముతోగూడుకొనుటచేతను.గద్గద-తొట్రుపడుచున్న. పదం-వాక్యములుగలుగునట్టుగాను.ఇతి- ఇట్లని.ఉవాచ-పలికెను॥

పం దొ మ్మి ద వ య ష్ట ప ది టీ క.

ప॥ టీ॥ చారు-ఒప్పుచున్న. శీలే-స్వభావముగల. హేప్రియే- ఓ రాధ.మయి-నాయందు. అనిదానం- నిష్కారణమైన. మానం-కోపమును.ముంచ-విడువుము. సపది-ఇప్పుడు.మదనానలః-మన్మథాగ్ని.మమ-నాయొక్క.మానసం-మానసమును.దహతి-దహింపుచున్నది.ముఖకమల-ముఖకమలముయొక్క. మధు-తేనెయొక్క.పానం-పానమును. దేహి-ఇమ్మా॥౧॥టీ॥కించిదపి-కొంచెమైనను.వదసియది-పలికితివాయెనా.తవ-నీయొక్క దంత-దంతములయొక్క.రుచి-కాంతియనెడి.కౌముదీ-వెన్నెల.అతిఘోరం- అత్యుగ్రమైన.మమ-నాయొక్క.దరతిమిరం-దర-వెరపనెడి.తిమిరం-చీకటిని.హరతు- హరించుగాక.తవ-నీయొక్క.వదనచంద్రమాః-ముఖచంద్రుడు. స్ఫురదధరశీధవే- స్ఫురత్- ప్రకాశింపుచున్న.అధర శీధవే-అధరామృతముకొరకు.లోచనచకోరం- లోచన-కన్నులనె

లోచనచకోరం॥ ప ॥ ప్రియేచారుశీలే ప్రియేచారుశీలే, ముంచమయిమానమనిదానం సపదిమదనానలోదహతిమమమానసం-దేహిముఖకమలమధుపానం, ప్రియేచా॥ ౨॥ సత్యమేవాసియదిసుదతిమయికోపినీ-దేహిఖరనఖరశరఘాతం-ఘటయభుజబంధనం జనయరదఖండనం యేనవాభవతుసుఖజాతం॥ ప్రియేచా॥ ౩॥ నీలనళినాభమపితన్వితవలోచనం-ధారయతికోకనదరూపం-కుసుమశరబాణభావేనయదిరంజయతి కృష్ణమిదమేతదనురూపం॥ ప్రియేచా॥ ౪॥ త్వమసిమమభూషణం త్వమసిమమజీవనం- త్వమసిమమభవజలధిరత్నం- భవతుభవతీహమయిసతతమనురోధినీ-తత్రమమహృదయమతియత్నం॥ ప్రియేచా॥ ౫॥ స్ఫురతుకుచకుంభయోరుపరిమణిమంజరీరంజయతుతవహృదయదేశం-రసతురశనాపితవఘనజఘనమండలేఘో

డి. చకోరం-చకోరపక్షిని. రోచయతు-రుచింపజేయుగాక ॥ ౨॥ టీ॥ హేసుదతి-ఓరాధ. మయి-నాయందు. సత్యమేవ-యథార్థముగానే. కోపినీ-కోపముగలదానవు. అసియది-అయితివాయేనా. ఖర-తీక్ష్ణమైన. నఖ-గోళ్ళనెడి. శర-బాణములయొక్క. ఘాతం-ప్రహారమును. దేహి-ఇమ్ము. భుజబంధనం-భుజ - బాహువులచేత. బంధనం- కట్టుటను. ఘటయ-చేయుము. రద- దంతములచేత. ఖండనం- కొఱుకుటను. జనయ- పుట్టింపుము. యేనవా-దేనిచేతనైన. సుఖజాతం-సుఖసమూహము. భవతు-ఔగాక॥ ౩॥ హేతన్వి - ఓరాధ- తవ-నీయొక్క. లోచనం-కన్నులు. నీలనళిన-నల్లగలువయొక్క. ఆభమపి- కాంతివంటి కాంతిగలదైనను. కోకనద-కెంజామరలయొక్క. రూపం- ఆకారమును. ధారయతి-ధరించుచున్నది. ఇదం-ఈనేత్రము. కుసుమశరబాణభావేన-కుసుమశర-మన్మథునియొక్క- బాణభావేన-బాణమౌటచేత. కృష్ణం-నీలవర్ణుడును శ్రీకృష్ణుండును నైననన్ను. రంజయతియది-రంజిల్లజేయుచున్నట్టాయెనా. ఏతత్-ఈకోకనదరూపము ధరించుట. అనురూపం- తగినదౌను॥ ౪॥ హేప్రియే-వోరాధ. త్వం-నీవు. మమ-నాకు. భూషణం-అలంకారము. అసి-అవుచున్నావు. త్వం-నీవు. మమ-నాకు. జీవనం-జీవనము. అసి-అవుచున్నావు. త్వం- నీవు. మమ-నాకు. భవ-సంసారమనెడి. జలధి-సముద్రమందలి. రత్నం- రత్నము. అసి- అవుచున్నావు. ఇహ-ఇప్పుడు. మయి-నాయందు. భవతీ-నీవు. సతతం-ఎల్లప్పుడున్ను. అనురోధినీ-అనుసరించుదానవు. భవతు-అవుదువుగాక. తత్ర-ఆవిషయమై. మమ-నాయొక్క. హృదయం-చిత్తము. అతియత్నం-అధికయత్నముగలది. భవతి-అవుచున్నది॥ ౫॥ హేతన్వి- వోరాధా. తవ-నీయొక్క. కుచకుంభయోః-కలశములవంటికుచములయొక్క. ఉపరి-మీదను. మణిమంజరీ-రత్నహారము. స్ఫురతు-ప్రకాశించుగాక. తవ-నీయొక్క. హృదయదేశం ఉరఃప్రదేశము. రంజయతు-రంజిల్లుగాక. తవ-నీయొక్క. రశనాపి-మొలనూలున్ను. ఘన-దట్టమైన. జఘనమండలే-కటిపురోభాగప్రదేశమందు. రసతు-ధ్వనించుగాక. మన్మథ-మన్మథునియొక్క. నిదేశం-ఆజ్ఞను. ఘోషయతు-చాటించుగాక॥ ౬॥ హేమసృణవాణి-

షయతుమన్మథనిదేశం॥ప్రియేచా॥౬॥స్థలకమలగంజనంమమహృదయరంజనం-జనితరతిరంగపరభాగం-ఘణమసృణవాణికరవాణిచరణద్వయం-సరససదలక్తకసరాగం॥ప్రియేచా॥ ౭ ॥స్మరగరళఖండనంమమశిరసిమండనం-దేహిపదపల్లవముదారం-జ్వలతిమయిదారుణోమదనకదనానలో -హరతుతదుపాహితవికారం॥ప్రియేచా.౮॥ఇతిచటులచాటుపటుచారుమురవైరిణా-రాధికామధివచనజాతం-జయతుపద్మావతీరమణజయదేవకవిభారతీఫణితమితిగీతం॥ ప్రియేచారుశీలేప్రియేచారుశీలే॥౫౨॥ శ్లో॥ పరిహరకృతాశంకేశంకాంత్వయా సతతంఘనస్తనజఘనయాక్రాంతేస్వాంతేపరానవకాశిని। విశతిపితనోరన్యాధన్యానకాపిమమాంతరం స్తనభర

మృదుభాషిణియైన-యోరాధా.స్థలకమలమెట్టదామరలను.గంజనం.తిరస్కరించునట్టిన్ని మమ-నాయొక్క.హృదయ-మనస్సును.రంజనం-సంతోషపెట్టునట్టిన్ని.జనిత-పుట్టింపబడిన.రతిరంగ-సురతముయొక్క.పరభాగం-ఉత్తమాంశముగలిగిన.తవ-నీయొక్క.చరణద్వయం-పాదద్వయమును.సరస-మృదువైన.సత్-శ్రేష్ఠమయిన.అలక్తక-లత్తుకచేతను సరాగం-రక్తిమతోగూడినదానిగా.కరవాణి-చేయుచున్నాను.ఘణ-పలుకుము॥౭॥ హే ప్రియే - ఓరాధ-స్మర- మన్మథుడనెడి.గరళ- విషమును.ఖండనం - ఖండించునట్టిన్ని. మమ-నాయొక్క. శిరసి-శిరస్సునందు.మండనం-అలంకారమయినట్టి. తవ-నీయొక్క. ఉదారం-శ్రేష్ఠమయిన.పదపల్లవం-చివుళ్ళవంటిపాదమును. దేహి-ఇమ్ము. దారుణః-భయంకరమయిన.మదన-మన్మథునియొక్క.కదన-యుద్ధమనెడి.అనలః-అగ్ని. మయి-నాయందు.జ్వలతి-ప్రజ్వలింపుచున్నది.తదుపాహితవికారం-తత్-ఆమన్మథునిచే. ఉపాహిత-పొందబడిన.వికారం-తాపమును.హరతు-పోగొట్టుగాక॥౮॥టీ॥ఇతి- ఈప్రకారముగా చటుల-చంచలమయిన. చాటు - నేర్పుమాటలచేత. పటు-సమర్థుడైనట్టిన్ని. చారు-ఒప్పుచున్నట్టి.మురవైరిణా-శ్రీకృష్ణునిచేతను.రాధికామధి-రాధనుగూర్చిపలుకబడిన. వచనజాతం-వాక్సమూహముగలిగినట్టిన్ని.పద్మావతీరమణజయదేవకవిభారతీఫణితం-పద్మావతీరమణ-పద్మావతీప్రియుడైన. జయదేవకవి- జయదేవకవియొక్క.భారతీ-వాక్కుచేతను.ఫణితం-చెప్పబడిన.ఇతిగీతం-ఈగీతము.జయతు-సర్వోత్కృష్టమయివర్ధిల్లుచుగాక కదనశబ్దమునకు.బాధయనిచెప్పవచ్చును॥౫౨॥టీ॥హేకృతాశంకే-చేయబడినశంకగలయోరాధా-శంకాం-సందేహమును.పరిహర-పరిహరించుమా.ఘనస్తనజఘనయా-ఘన గొప్పలైన. స్తన-కుచములున్ను.జఘనయా-పిరుదులున్నుగలిగిన.త్వయా-నీచేతను. పరానవకాశిని -మరియొక్కరికి తావుతేనట్టి. మమ-నాయొక్క. స్వాంతే- చిత్తము.సతతం ఎల్లప్పుడున్ను. ఆక్రాంతేసతి-ఆక్రమింపబడుచుండగాను.వితనోః- మన్మథునికంటే. అన్యా-మరియొక్క.ధన్యా-కృతార్థురాలైన.కాపి-ఏవనితయు.మమ-నాయొక్క.అంతరం అవకాశమును.నవిశతి-ప్రవేశించదు. స్తన- స్తనములయొక్క.భార-భారముయొక్క. ప

పరీరంభారంభేవిధేహివిధేయతాం॥ ౫౩ ॥ వ్యథయతివృథామౌనంతన్వి ప్రపంచయపంచమంతరుణిమధురాలాపైస్తాపంవినోదయదృష్టిభిః।సుముఖివిముఖీభావంతావద్విముంచనముంచమాం స్వయమతిశయస్నిగ్ధోముగ్ధేప్రియోయముపస్థితః॥ ౫౪ ॥ముగ్ధేవిధేహిమయినిర్దయదంతదంశదోర్వల్లిబంధనిబిడస్తనపీడనాని। చండిత్వమేవముదమంచనపంచబాణచండాలకాండదళనాదసవఃప్రయాంతు॥౫౫॥ బంధూకద్యుతిబాంధవోయమధరఃస్నిగ్ధోమధూకచ్ఛవిఃగండేచండిచకాస్తినీలనళినశ్రీమోచనంలోచనం

రిరంభ - ఆలింగనముయొక్క. ఆరంభే - ఉపక్రమమందు.విధేయతాం - విధేయుడౌట ను.విధేహి-చేయుమూ॥౫౩॥టీ॥హేముగ్ధే- ఓయవివేకశూన్యురాలా. అతిశయస్నిగ్ధః-మిక్కిలినునుపుకాడైనట్టిన్ని.ప్రియః-ప్రియుడయిన.అయం-ఈకృష్ణుడు.స్వయం-తాను.ఉపస్థితః-వచ్చియున్నాడు.అనగానేను వచ్చియున్నాననుట.మాం-నన్ను.నముంచ-విడువకుమూ. హేతన్వి-ఓరాధ.వృథా-వ్యర్థమయిన. మౌనం-మౌనము. మాం-నన్ను. వ్యథయతి-బాధింపుచున్నది.హేతరుణి-ఓరాధా.మధురాలాపైః-మధురవాక్యములచేతను. పంచమ-పంచమస్వరమును. ప్రపంచయ-విస్తరింపజేయుమూ. హేతన్వి-ఓరాధా-దృష్టిభిః-వీక్షణములచేత. తాపం- తాపమును.వినోదయ-పోగొట్టుమూ. హేసుముఖి-ఓసుముఖురాలా.విముఖీభావం-విముఖీత్వమును.తావత్-అంతమట్టుకు.విముంచ-విడువుమూ ౫౪॥టీ॥హేముగ్ధే-ఓవివేకశూన్యురాలా.మయి-నాయందు. నిర్దయ-దయలేనట్టుగాను.దంతదంశ-దంతక్షతములనున్ను.దోర్వల్లిబంధ-ఆలింగనమునున్ను.నిబిడ- కఠినములైన. స్తన-స్తనములయొక్క.పీడనాని- పీడనములనున్ను. విధేహి- చేయుమూ. హేచండి- కోపముగలయోరాధా. ముదం- ఆనందమును. త్వమేవ- నీవే. అంచ- పొందుమూ. పంచబాణచండాలకాండదళనాత్-పంచబాణ-మన్మథుడనెడి.చండాల- పాపాత్ముని యొక్క.కాండ-బాణములచేత. దళనాత్- వ్రక్కలించుటవలన.మమ-నాయొక్క.అసవః.ప్రాణములు.నప్రయాంతు-పోకయుండుగాక॥౫౫॥టీ॥హేకుందాభదంతే-మొల్లమొగ్గలవంటిదంతములుగలయోరాధ- సపుష్పాయుధః-ఆమన్మథుడు.ప్రాయః-తరుచుగా. త్వన్ముఖసేవయా- త్వత్-నీయొక్క.ముఖ-ముఖముయొక్క. సేవయా-సేవచేతను విశ్వం-జగత్తును.విజయతే-గెలుచుచున్నాడు.తవ-నీయొక్క.అయం-ఈ- అధరః.మోవి. బంధూకద్యుతిబాంధవః-బంధూక-మంకెనపూలయొక్క.ద్యుతి-కాంతికి.బాంధవః-చుట్టమైనదై.చకాస్తి-ప్రకాశింపుచున్నది.హేచండి.ఓకోపముగలరాధ-తవ-నీయొక్క. గండే-చక్కిలియందు.స్నిగ్ధా-సుందరమయిన. మధూకచ్ఛవిః-ఇప్పపువ్వులకాంతివంటి కాంతి. చకాస్తి- ప్రకాశింపుచున్నది. హేప్రియే- ఓప్రియురాలా. నీలనళినశ్రీమోచనం-నీలనళిన.నల్లకలువలయొక్క.శ్రీ-కాంతిని. మోచనం-పోగొట్టునట్టి.తవ-నీయొక్క. లోచనం-నేత్రము.చకాస్తి-ప్రకాశింపుచున్నది.తవ-నీయొక్క.నాసా-ముక్కు. తిలప్ర

నాసాభ్యేతితిలప్రసూనపదవీంకుందాభదంతే ప్రియే ప్రాయస్త్వన్ముఖసేవయా విజయతే విశ్వం సపుష్పాయుధః॥౫౬॥ దృశౌతవమదాలసే వదనమిందుమత్యుజ్జ్వలం గతిర్జనమనోరమా విధుతరంభమూరుద్వయం । రతిస్తవకళావతీ రుచిరచిత్రరేఖే భ్రువావహో విబుధయౌవతం వహసి తన్విపృథ్వీంగతా॥ ... ... ❋

ఇతి శ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌ గీతగోవిందే-మహాకావ్యే దశమస్సర్గః.

౫౭ సుచిరమనునయేన ప్రీణయిత్వా మృగాక్షీం గతవతి కృతవేషే కేశవే కుంజశయ్యాం। రచితరుచిరభూషా దృష్టిమోషే ప్రదోషే స్ఫురతి నిరవసాదాం కాపి రాధాం జగాద॥ ... ... ❋

వింశాష్టపదీ ప్రారంభః.

౧॥ మోహనవసంతరాగేణ గీయతే॥ విరచితచాటువచనరచనం చరణే రచిత

సూనపదవీం-తిలప్రసూన.నువ్వుపువ్వులయొక్క.పదవీం-పద్ధతిని.అన్వేతి- అనుసరించుచున్నది॥౫౬॥టీ॥ హేతన్వి-ఓ రాధ.తవ-నీయొక్క.దృశౌ-కన్నులు.మదాలసే-మద. మదము చేతను.అలసే-అలసములైయున్నవి.వదనం-ముఖము.ఇందుమత్యుజ్జ్వలం- చంద్రునతిక్రమించిప్రకాశించునట్టిది.గతిః-గమనము.జనమనోరమా-జన-జనులకు.మనోరమా-మనోహరమయినది.ఊరుద్వయం-తొడలజంట.విధుతరంభం- విధుత. తిరస్కరింపబడిన. రంభం-అరటిచెట్లుగలిగినట్టివి.తవ- నీయొక్క.రతిః - సురతము. కళావతీ- కళలుగలిగినది.భ్రువౌ-కనుబొమ్మలు.రుచిరచిత్రరేఖే-రుచిర-ఒప్పుచున్న.చిత్రరేఖే-చిత్రరేఖలుగలవి.త్వం-నీవు-పృథ్వీం-భూమిని.గతా-పొందినదానవయి.విబుధయౌవతం - దేవస్త్రీసమూహమును.వహసి-వహింపుచున్నావు.అహో-ఆశ్చర్యము

గీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు- దశమసర్గసమాప్తమాయెను

౫౭॥టీ॥కృతవేషే-కృత-చేయబడిన.వేషే- అలంకారముగల. కేశవే - శ్రీకృష్ణుడు.సుచిరం-మిక్కిలితడవుగాను.మృగాక్షీం-లేడిచూపులుగల-రాధాం-రాధను. అనునయేన-మంచిమాటలచేత.ప్రీణయిత్వా-సంతోషపెట్టి.కుంజశయ్యాం-కుంజ-పొదరింటియందుగల.శయ్యాం-పాన్పును.గతవతిసతి.పొందుచుండగాను.రచితరుచిరభూషా-రచిత-చేయబడిన.రుచిర-సుందరమయిన.భూషా-అలంకారముగల.కాపి-ఒకానొకచెలి. దృష్టిమోషే-దృష్టి-చూపును.మోషే-అపహరించునట్టి.ప్రదోషే-ప్రదోషకాలము.స్ఫురతిసతి-ప్రకాశింపుచుండగాను.నిరవసాదాం-కృశత్వములేనట్టి-రాధాం-రాధనుగూర్చి. జగాద-పలికెను

ఇరువదియవ అష్టపదిటీక.

౧॥టీ॥ హేముగ్ధే-ఓ రాధ.విరచిత-చేయబడిన.చాటువచన - ప్రియవాక్యములయొక్క.రచనం-రచనగలిగినట్టిన్ని.చరణే-పాదమందు.రచిత-చేయబడిన. ప్రణిపాతం.

ప్రణిపాతం-సంప్రతిమంజులవంజులసీమని కేళిశయనముపయాతం॥ప॥ము
గ్ధే మధుమథనం-అనుగతమనుసర రాధే॥ ముగ్ధే॥౨॥ఘనజఘనస్తనభారభ
రేదరమందగచరణవిహారం- ముఖరితమణిమంజీరముపైహి విధేహి మరా
ళవికారం॥ముగ్ధే॥౩॥ శృణురమణీయతరంతరుణీజనమోహనమధురవిరా
వం-కుసుమశరాసనవందినిపికనికరేభజభావం॥ముగ్ధే॥౪॥ అనిలతరళకిసల
యనికరేణకరేణలతానికురుంబం- ప్రేరణమివకరభోరుకరోతిగతింప్రతి
ముంచవిలంబం॥ముగ్ధే॥౫॥ స్ఫురితమనంగతరంగవశాదివసూచితహరిపరి

నమస్కారముగలిగినట్టిన్ని.సంప్రతి-ఇప్పుడు.మంజుళ-మనోహరమైన. వంజుళ-ప్రబ్బలి పొదయొక్క.సీమని-ప్రదేశమందు.కేళిశయనం-క్రీడాశయ్యను. ఉపయాతం - పొందియున్నట్టిన్ని.అనుగతం-శరణాగతుడైనట్టి.మధుమథనం-కృష్ణుని.అనుసర- అనుసరించుమా॥౨॥హేముగ్ధే-ఓరాధ.ఘన-గొప్పలైన.జఘన-పిరుదులయొక్కయు.స్తన-స్తనములయొక్కయు.భార-గురుత్వమును.భరే-వహించుటయందు.దర-ఇంచుకంత. మందగ-తిన్నదనమునుబొందిన.చరణ-పాదములయొక్క.విహారం-సంచారముగలుగునట్టుగాను. ముఖరిత.మ్రోయుచున్న.మణి-రత్నఖచితములైన.మంజీరం- అందెలుగలుగునట్టుగాను. మధుమథనం-శ్రీకృష్ణస్వామిని.ఉపైహి-పొందుమా.మరాళ-హంసలయొక్క.వికారం-గమనవికారమును.విధేహి-చేయుమా॥ ౩॥ హేముగ్ధే-ఓరాధా.రమణీయతరం-మిగుల శ్రావ్యమైనట్టిన్ని.తరుణీజన-స్త్రీజనమును.మోహన-మోహింపజేయునట్టి. మధుప- తుమ్మెదలయొక్క.విరావం-ధ్వనిని.శృణు-వినుము.కుసుమశరాసన- మన్మథునియొక్క . శాసన-ఆజ్ఞవలన.వందిని-స్తోత్రముజేయుచున్న.పిక-కోయిలలయొక్క.నికరే-సమూహమందు.భావం-అభిప్రాయమును.భజ-పొందుమా॥౪॥హేకరభోరు-ఓరాధా. లతా-తీగెలయొక్క.నికురుంబం-సమూహము.అనిల-వాయువుచేతను.తరళ-చంచలములైన.కిసలయ-చిగుళ్ళయొక్క.నికరేణ-సమూహమనెడి.కరేణ-హస్తముచేతను.ప్రేరణం- ప్రేరణమును.కరోతీవ-చేయుచున్నదోయన్నట్టువలెనున్నది. సంప్రతి-ఇప్పుడు.గతింప్రతి- గమనమునుగూర్చి.విలంబం- ఆలస్యమును.ముంచ-విడువుమా॥౫॥ హేముగ్ధే-ఓరాధా.అనంగ-మన్మథునియొక్క.తరంగ-తరంగములయొక్క.వశాదివ-పారవశ్యము వలనవలెనే.స్ఫురితం-అదురుచున్నట్టిన్ని.సూచిత-అగుపరచబడిన.హరి- శ్రీకృష్ణునియొక్క. పరిరంభం-ఆలింగనముగలిగినట్టిన్ని.మనోహర-ఒప్పుచున్న.హార-ముక్తాహారమనెడి. విమల నిర్మలమైన.జలధారం-ఉదకధారలుగల. అముం- ఈ. కుచకుంభం-కుచకలశమును. పృచ్ఛ-అడుగుమా॥౬॥హేముగ్ధే-ఓరాధ.తవ-నీయొక్క. ఇదం- ఈ. వపురపి- శరీరము

రంభం-పృచ్ఛమనోహరహారవిమలజలధారమముంకుచకుంభం॥ముగ్ధే.౬
అధిగతమఖిలసఖీభిరిదంతవవపురపిరతిరణసజ్జం-చండిరసితరశనారవడిం
డిమమభిసరసరసమలజ్జం॥ముగ్ధే॥ ౭ ॥స్మరశరసుభగనఖేనసఖీమవలంబ్యక
రేణసలీలం-చలవలయక్వణితైరధిబోధయహరిమపినిజగతిశీలం॥ ముగ్ధే ॥
౮॥శ్రీజయదేవఫణితమధరీకృతహారముదాసితవామం-హరివినిహితమన
సామధితిష్ఠతుకంఠతటీమవిరామం॥ముగ్ధే॥ ౫౮ ॥శ్లో॥అక్ష్ణోర్నిక్షిపదంజ
నంశ్రవణయో స్తాపింఛగుచ్ఛావళిం మూర్ధ్ని శ్యామసరోజ దామకుచ

న్ను.అఖిల-సమస్తమైన.సఖీభిః-చెలికత్తెలచేతను.రతిరణసజ్జం-రతి- సురతమనెడి. రణ-యుద్ధమునకు.సజ్జం-సన్నద్ధమైనదిగాను.అధిగతం-తెలియబడెను. హేచండి-ఓకోపము గలరాధ.రసిత-మ్రోయుచున్న.రశనా-మొలనూలుయొక్క.రవ-ధ్వనియనెడి. డిండిమం-డిండిమమనువాద్యవిశేషముగలుగునట్లుగాను.సరసం-అనురాగముతోకూడుకొన్నట్లుగాను.అలజ్జం- లజ్జారహితమైనట్లుగాను.అభిసర-పొమ్మా॥ ౭ ॥హేముగ్ధే- ఓరాధ. స్మర-మన్మథునియొక్క.శర-బాణములవలెనే.సుభగ-ఒప్పుచున్న. నఖేన-గోళ్ళుగల. కరేణ-హస్తములచేతను.సఖీం-చెలిని.అవలంబ్య-పట్టుకొని.సలీలం-విలాసముతోగూడుకొన్నట్లుగాను.చల-పొమ్మా-వలయ-కంకణములయొక్క.క్వణితైః-ధ్వనులచేతను.నిజ-స్వకీయమైన.గతి-గమనముయొక్క.శీలం-స్వరూపమును.హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామినిగూర్చి. అధిబోధయ - తెలియజేయుమా॥ ౮ ॥ టీ ॥ అధరీకృత - తిరస్కరించబడిన. హారం - ముక్తాహారముగలిగినట్టిన్ని.అనగాముత్యములుగూర్చినట్టున్నదనుట.ఉదాసిత.పోగొట్టబడిన.వామం-వక్రత్వముగలిగినట్టిన్ని.శ్రీజయదేవ-జయదేవకవిచేతను. ఫణితం-వచింపబడిన యీగీతము. హరివినిహితమనసాం-హరి - శ్రీకృష్ణస్వామియందు.వినిహిత- ఉంచబడిన. మనసాం-మనస్సుగలవారియొక్క.కంఠతటీమధి-కంఠప్రదేశమందు.అవిరామం-ఎడతెగనట్లుగా.తిష్ఠతు-ఉండుగాక॥ ౫౮ ॥ టీ॥ హేసఖి- ఓరాధ.అక్ష్ణోః-కన్నులయందు.అంజనం-కాటుకనున్ను.శ్రవణయోః-చెవులయందు. తాపింఛగుచ్ఛ - కానుగపూగుత్తులయొక్క.ఆవళిం-పఙ్క్తిని.మూర్ధ్ని- శిరస్సునందు. శ్యామసరోజ- నల్లకలువలయొక్క.దామ-మాలికనున్ను.కుచయోః- స్తనములయందు.కస్తూరికా-కస్తూరియొక్క. పత్రకం-మకరికాపత్రమునున్ను.నిక్షిపత్-ఉంచుకొన్నట్టిన్ని-నికుంజే- పొదరింటియందు.నీలనిచోళ చారు-నీల-నల్లనైన.నిచోళ-వస్త్రమువలెనే.చారు-ఒప్పుచున్న.ధ్వాంతం-చీకటినిగూర్చి.ఘూర్జనాం-వంచకులైనట్టిన్ని.అభిసారసత్వరహృదాం-అభిసార-సంకేతమందు.సత్వర-త్వరతోగూడుకొనియున్న.హృదాం-మనస్సులుగలిగినట్టి. సుదృశాం- స్త్రీల

యోః కస్తూరికాపత్రకం। ధూర్తానామభిసారసత్వరహృదాం విష్వఙ్ని కుంజే సఖి ధ్వాంతం నీలనిచోళచారుసుదృశాం ప్రత్యంగమాలింగతి॥ ౫౯ ॥
కాశ్మీరగౌరవపుషామభిసారికాణా మాబద్ధరేఖమభితో రుచిమంజరీభిః ।
ఏతత్తమాలదళనీలతమం తమిస్రం తత్ప్రేమహేమనికషోపలతాం ప్రయాతి॥ ౬౦॥ హారావళీతరళకాంచనకాంచిదామమంజీరకంకణమణిద్యుతిదీపితస్య । ద్వారే నికుంజనిలయస్య హరిం నిరీక్ష్య వ్రీడావతీమథ సఖీ మియమి త్యువాచ॥ ... ... *

ఏకవింశాష్టపదీప్రారంభః.

౧॥ బంగాళవరాళరాగేణగీయతే॥ మంజుతరకుంజతలకేళిసదనే-ఇహవిల

యొక్క.ప్రత్యంగం-ప్రత్యవయవమును.విష్వక్ - అంతటనున్న. ఆలింగతి. కౌగలించు కొనుచున్నాడు॥ ౫౯॥ టీ॥ అభిసారికాణాం-సంకేతస్థానమునుగూర్చిపొయ్యెడి స్త్రీలయొక్క.కాశ్మీరగౌరవపుషాం-కాశ్మీర-కుంకుమవలెనే-గౌర-పొంటులవర్ణమైన.వపుషాం శరీరములయొక్క.రుచిమంజరీభిః-రుచి.కాంతులయొక్క.మంజరీభిః- సమూహములచేతను.అభితః- అంతటను.ఆబద్ధరేఖం-ఆబద్ధ-కట్టుబడిన.రేఖా-పట్టెలుగలిగినట్టిన్ని.తమాలదళనీలతమం-తమాల-కానుగచెట్లయొక్క.దళ-ఆకులవలెనే.నీలతమం- మిగులనల్లనైనట్టి.ఏతత్-ఈ.తమిస్రం-చీకటి.తత్ప్రేమహేమనికషోపలతాం-తత్- ఆశ్రీకృష్ణునియొక్క.ప్రేమ-అనురాగమనెడి.హేమ-సువర్ణమునకు.నికషోపలతాం - పరీక్షాపాషాణత్వమును.ప్రయాతి-పొందుచున్నది.అనగా.ఒరుగల్లు॥ ౬౦॥ అథ- తర్వాతను. హారావళీతరళకాంచనకాంచిదామమంజీరకంకణమణిద్యుతిదీపితస్య-హార-ముక్తాహారములయొక్క-ఆవళి-పంక్తియందుగల.తరళ-నాయకమణియొక్కయు.కాంచన-స్వర్ణమయమైన.కాంచిదామ-మొలనూలుయొక్కయు.మంజీర-అందెలయొక్కయు.కంకణ-కడియములయొక్కయు.మణి-మాణిక్యములయొక్క.ద్యుతి-కాంతులచేతను.దీపితస్య- ప్రకాశింపజేయబడిన.నికుంజనిలయస్య-పొదరింటియొక్క.ద్వారే-వాకిలియందు. హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని. నిరీక్ష్య-చూచి.ఇయం-ఈదూతిక.వ్రీడావతీం-సిగ్గుగల.సఖీం-చెలికత్తెయైనరాధను గూర్చి.ఇతి-ఈవక్ష్యమాణప్రకారము.ఉవాచ-పలికెను॥

ఇరువయ్యొకటవ అష్టపదిటీక.

౧॥ టీ॥ రతి-క్రీడలయొక్క. రభస- వేగముచేతను. హసిత - నవ్వుచుండునట్టి. వదనే-ముఖముగల. హేరాధే - ఓరాధ. మంజుతర- మిగులరమణీయమైన. కుంజతల-పొదరిల్లనెడి. కేళిసదనే-క్రీడాగృహమందు.మాధవసమీపం-మాధవ.శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క.సమీపం-సన్నిధానమును గూర్చి.ప్రవిశ-ప్రవేశించుమా. ఇహ- ఈపొదరింటియందు.

సరతిరభసహాసితవదనే॥ ప్రవిశ రాధేమాధవసమీపం॥౨॥నవభవదశోకదళశయనసారే-ఇహవిలసకుచకలశతరళహారే॥ప్రవిశ॥ ౩ ॥కుసుమచయరచితశుచివాసగేహే-ఇహవిలసకుసుమసుకుమారదేహే॥ప్రవిశ॥ ౪ ॥చలమలయపవనఘనసురభిశీతే-ఇహవిలసవిలసదళిలలితగీతే॥ప్రవిశ॥ ౫ ॥మధుతరళపికనికరనినదముఖరే-ఇహవిలసదశనరుచిరశిఖరే॥ప్రవిశ॥ ౬॥వితతబహువల్లినవపల్లవఘనే-ఇహవిలసపీనకుచకుంభజఘనే॥ ప్రవిశ॥ ౭॥మధుముదితమధుపకులకలితరావే-ఇహవిలసమదనశరరభసభావే॥ప్రవిశ ॥ ౮॥విహితపద్మావతీసుఖసమాజే-ఘణతిజయదేవకవిరాజరాజె॥ ప్రవిశరా

విలస-క్రీడించుమూ॥౨॥టీ॥ కుచకలశ- కలశములవంటి స్తనములయందు. తరళ- చలింపుచున్న.హారే-ముత్యాలహారములుగల.హేరాధే-ఓరాధ.నవభవత్- నూతనముగా బుట్టుచున్న.అశోక-అశోకపుష్పములయొక్క.దళ- రేకులయొక్క.శయన- పాన్పుచేతను.సారే-శ్రేష్ఠమైన.ఇహ-ఈపొదరింటియందు.విలస-క్రీడించుమూ ॥ ౩॥ టీ॥ కుసుమ-పుష్పములవలెనే.సుకుమార-కోమలమైన.దేహే-దేహముగల. హేరాధే-ఓరాధ. కుసుమచయ-పుష్పసమూహముచేతను.రచిత-నిర్మించబడిన.శుచి-పరిశుద్ధమైన. వాసగేహే-అంతర్గృహముగలిగిన.ఇహ-ఈపొదరింటియందు.విలస-క్రీడించుమూ॥౪॥టీ॥ విలసత్-ప్రకాశింపుచున్న.అళి-తుమ్మెదగానమువలెనే.లలిత-ఒప్పుచున్న. గీతే- గానముగల. హేరాధే-ఓరాధ.చల-కదలుచున్న.మలయపవన-మలయమారుతముచేతను.ఘన-అధికమైన.సురభి-పరిమళముచేతను.శీతే-చల్లనైన.ఇహ-ఈపొదరింటియందు.విలస- క్రీడించుమూ॥౫॥టీ॥దశన-దంతములయొక్క.రుచి-కాంతిచేతను.రుచిర-ఒప్పుచున్న.శిఖరే-అగ్రములుగల.హేరాధే-ఓరాధ.మధు-వసంతఋతువునందు.తరళ-చంచలమైన.పిక-కోవెలలయొక్క.నికర-సమూహముయొక్క.నినద-ధ్వనిచేతను.ముఖరే- మ్రోయుచున్న. ఇహ-ఈపొదరింటియందు.విలస-క్రీడించుమూ॥౬॥టీ॥పీన- బలిసిన. కుచకుంభ- కలశములవంటి స్తనములున్న.జఘనే-పిరుదులున్నగల.హేరాధే-ఓరాధ.వితత - వ్యాపించిన. బహు-అనేకములైన.వల్లి-తీగెలయొక్క.నవ-నూతనమైన. పల్లవ - చిగుళ్ళచేతను. ఘనే-దట్టమైన.ఇహ-ఈపొదరింటియందు.విలస-క్రీడించుమూ॥౭॥ టీ॥ మదన- మన్మథుని యొక్క.శర-బాణములయొక్క.రభస-వేగముచేతను. భావే- సంగమాభిలాషగలిగిన. హేరాధే-ఓరాధ.మధు- తేనెచేతను. ముదిత- సంతోషమునుబొందియున్న. మధుప-తుమ్మెదలయొక్క.కుల-సమూహముయొక్క.కలిత-ఒప్పుచున్న. రావే- ధ్వనిగలిగిన. ఇహ-ఈపొదరింటియందు.విలస-క్రీడించుమూ॥౮॥హేరాధే-ఓరాధ.కృత-చేయబడిన. పద్మా

థేమాధవసమీపం॥౬౧॥శ్లో॥త్వాంచిత్తేనచిరంవహన్నయమతిశ్రాంతో భృశంతాపితః కందర్పేణతు పాతుమిచ్ఛతి సుధా సంబోధ బింబాధ రం|అస్యాంకంసమలంకురుక్షణమిహభ్రూక్షేపలక్ష్మీలవ క్రీతేదాసజనో పసేవితపదాంభోజేకుతస్సంభ్రమః॥౬౨॥ సాససాధ్వససానందంగోవిం దేలోలలోచనా| శింజానమంజుమంజీరంప్రవివేశనివేశనం॥... ... *

ద్వావింశాష్టపదీప్రారంభః

౧॥మాళవరాగేణగీయతే॥ రాధావదనవిలోకనవిలసితవివిధవికారవిభం

వళీ_పద్మావలీసంబంధమయిన.సుఖ_సుఖముయొక్క.సమూహే_సమూహముగలిగిన.జయ దేవకవిరాజరాజే_జయదేవ_జయదేవుడనెడి.కవిరాజరాజే_ కవిశ్రేష్ఠుడు. ఘణతిసతి. గానముచేయుచుండగాను.మాధవసమీపం_శ్రీకృష్ణునిసమీపమునుగూర్చి.ప్రవిశ - ప్రవే శించుమా.విలస_క్రీడించుమా॥౬౧॥హేరాధే_ఓరాధ.అయం.ఈకృష్ణస్వామి.చిరం_ తడవుగాను.త్వాం_నిన్ను.చిత్తేన_మనస్సుచేతను.వహన్_వహింపుచున్నవాడై. గమయతి- వర్తింపుచున్నాడు.కించ_ఇంతేకాదు.కందర్పేణ_మన్మథునిచేతను. భృశం_ మిక్కిలిన్ని. తాపితః_తపింపబడినవాడై.శ్రాంతస్సన్_బడలినవాడై. సుధాసంబోధబింబాధరం - సు ధా_అమృతమును.సంబోధ_సూచనసేయునట్టి.బింబ_దొండపండువంటి.అధరం_మోవి ని.పాతుం_పానముచేయుటకొరకు.ఇచ్ఛతి_ఇచ్ఛయింపుచున్నాడు. అస్య - ఈశ్రీకృష్ణ స్వామియొక్క.అంకం_తొడను.క్షణం_క్షణకాలము.సమలంకురు_అలంకరించుమా. ఇ హ_ఇప్పుడు.భ్రూక్షేపలక్ష్మీలవక్రీతే_భ్రూ_కనుబొమ్మలయొక్క.క్షేప_చలనముయొక్క లక్ష్మీ_కాంతియొక్క.లవ_లేశముచేతను.క్రీతే_కొనబడినట్టిన్ని. దాసజనోపసేవితపదాం భోజే_దాసజన.భక్తజనములచేతను.ఉపసేవిత_సేవింపబడిన.పదాంభోజే_పాదకమలము లుగలశ్రీకృష్ణునివిషయమై.సంభ్రమః_భయము.కుతః_ఎక్కడిది॥౬౨॥గోవిందే_శ్రీకృష్ణు నియందు.లోలలోచనా.లోల_ఆసక్తమయిన.లోచనా_నేత్రములుగల.సా_ఆరాధ- స సాధ్వససానందం_ససాధ్వస_భయముతోగూడుకొన్నట్టుగాను.సానందం_ సంతోష ముతోగూడుకొన్నట్టుగాను.శింజానమంజుమంజీరం_శింజాన_మ్రోయుచున్నట్టిన్ని.మం జు_ఒప్పుచున్నట్టి.మంజీరం.అందెలుగలుగునట్టుగాను.నివేశనం - లీలాగృహమునుగూ ర్చి_ప్రవివేశ_ప్రవేశించెను॥

ఇరువదిరెండవ అష్టపదిటీక.

౧॥టీ॥ సా_ఆరాధ.ఏకరసం_ఏక_ముఖ్యమయిన.రసం_అనురాగముగలిగినట్టిన్ని చిరం_చిరకాలము.అభిలషిత_కోరబడిన.విలాసం_క్రీడలుగలిగినట్టిన్ని.గురు. అధికమయి

గం-జలనిధిమివవిధుమండలదర్శనతరళితతుంగతరంగం॥౧॥హరి మేకరసం చిరమభిలషితవిలాసం-సాదదర్శ గురుహర్షవశంవదవదనమనంగవికాసం॥హరి॥౨॥హారమమలతరతారమురసిదధతంపరిరభ్యవిదూరం- స్ఫుటతరఫేనకదంబకదంబితమివయమునాజలపూరం॥హరి ॥౩ ॥శ్యామలమృదులకళేబరమండనమధిగతగౌరదుకూలం- నీలనళినమివపీతపరాగపటలభరవలయితమూలం॥హరి॥౪॥ తరళదృగంచలచలనమనోహరవదనజనితరతిరాగం-స్ఫుటకమలోదరఖేలితఖంజనయుగమివశరదితటాగం॥హరి.౫

న.హర్ష-ఆనందమునకు.వశంవద-స్వాధీనమయిన.వదనం - ముఖముగలిగినట్టి. అనంగవికాసం-అనంగ-మన్మథునియొక్క.వికాసం-కాంతివంటికాంతిగలిగినట్టిన్ని. రాధావదనవిలోకనవిలసితవివిధవికారవిభంగం-రాధా-రాధయొక్క.వదన-ముఖముయొక్క. విలోకన-చూచుటచేతను.విలసిత-ప్రకాశింపబడిన.వివిధ-నానావిధములైన. వికార- మన్మథవికారములయొక్క.విభంగం - రీతులుగలిగినట్టి. హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని. విధుమండలదర్శన తరళితతుంగతరంగం-విధుమండల-చంద్రమండలముయొక్క.దర్శన-చూచుటచేత.తరళిత-చలింపబడిన.తుంగ-గొప్పలైన.తరంగం-అలలుగలిగిన.జలనిధిమివ-సముద్రినివలె. దదర్శ - చూచెను ॥ ౨ ॥ టీ ॥ అమలతర - మిగుల స్వచ్ఛమయిన. తారం- నాయకమణిగల.హారం-ముక్తాహారమును.విదూరం - దీర్ఘమౌనట్టుగాను. ఉరసి-వక్షస్స్థలమందు. పరిరభ్య - చేర్చుకొని.దధతం - ధరించుచున్నట్టిన్ని. స్ఫుటతర-మిగులవ్యక్తమయిన.ఫేన-నురుగులయొక్క.కదంబ-సమూహముతోడను. కదంబితం - కూడుకొనియున్న.యమునాజల-యమునోదకముయొక్క.పూరమివస్థితం- ప్రవాహమువలెనున్నట్టి.హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని.ఆరాధ-చూచెను॥౩॥టీ॥శ్యామల - ఇంద్రనీలవర్ణమయిన.మృదుల-కోమలమయిన.కళేబర-శరీరముయొక్క.మండనం- అలంకారముగలిగినట్టిన్ని. అధిగత.పొందబడిన. గౌరదుకూలం - పీతాంబరముగలిగినట్టిన్ని. పీత-పచ్చనైన.పరాగ-పుష్పరజముయొక్క. పటల-సమూహముయొక్క.భర- అతిశయముచేతను. వలయిత-చుట్టబడిన.మూలం- మొదలుగలిగిన.నీలనళినమివస్థితం- నల్లకలువవలెనున్నట్టి.హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని.దదర్శ-చూచెను॥ ౪॥ తరళ-చంచలములైన.దృగంచల-కడగన్నులయొక్క.చలన-కదులుటచేతను.మనోహర-సుందరమయిన.వదన-ముఖముచేతను.జనిత- పుట్టింపబడిన.రతి-క్రీడయందు.రాగం-అనురాగముగలిగిన.స్ఫుట-వికసించిన కమల-పద్మములయొక్క.ఉదర-మధ్యప్రదేశమందు.ఖేలిత- క్రీడించుచున్న.ఖంజన- కాటుకపిట్టలయొక్క. యుగం-జంటగలిగిన.శరది-శరత్కాలమందలి.తటాగమివస్థితం-తటాకమువలెనున్నట్టి. హరిం - శ్రీకృష్ణస్వామిని. దదర్శ - చూచెను ॥ ౫ ॥

వదనకమలపరిశీలనమిళితమిహిరసమకుండలశోభం-స్మితరుచిరుచిరసము
జ్జ్వలితాధరపల్లవకృతరతిలోభం॥హ॥౬॥శశికిరణచ్ఛురితోదరజలదరసుం
దరకుసుమసుకేశం-తిమిరోదితవిధుమండలనిర్మలమలయజతిలకనివేశం॥
హరి॥౭॥ విపులపులకదరదంతురితంరతికేళికళాభిరధీరం-మణిగణకిరణస
మూహసముజ్జ్వలభూషణసుభగశరీరం॥హరి॥౮॥శ్రీజయదేవఫణితవిభవం
ద్విగుణీకృతభూషణభారం- ప్రణమతహృదివినిధాయహరింసుచిరంసుకృ
తోదయసారం॥హరి మే॥౬౩॥ అతిక్రమ్యాపాంగంశ్రవణపదపర్యంతగమ

టీ॥ వదనకమల- ముఖకమలముయొక్క. పరిశీలన- అలంకారముకొరకు. మిళిత-కూడి యున్న.మిహిర-సూర్యునితోడను.సమ-సరియైన.కుండల - కుండలములయొక్క.శోభం- కాంతిగలిగిన. స్మిత-చిరునవ్వుయొక్క.రుచి- కాంతిచేతను. రుచిర-ఒప్పుచున్న. సము జ్జ్వలిత- ప్రకాశింపబడిన. అధరపల్లవ- పల్లవమువంటి అధరముచేతను.కృత- చేయబ డిన. రతిలోభం-సురతాభిలాషగలిగిన. హరిం- శ్రీకృష్ణస్వామిని.దదర్శ-చూచెను॥౬ టీ॥శశి-చంద్రునియొక్క.కిరణ- కిరణములచేతను. ఛురిత-వ్యాప్తమయిన. ఉదర-మధ్య ప్రదేశముగలిగిన. జలధర- మేఘమువలె.సుందర-ఒప్పుచున్న.కుసుమ-పుష్పములుగల. సుకేశం- మంచివెండ్రుకలుగలిగిన. తిమిర- చీకటియందు. ఉదిత-ఉదయించిన. విధు మండల- చంద్రమండలమువలెనే. నిర్మల - స్వచ్ఛమయిన. మలయజతిలక- శ్రీగంధపు బొట్టుయొక్క.నివేశం-స్థానముగలిగిన.హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని.దదర్శ- చూచెను॥౭॥ టీ॥ విపుల-విస్తారమయిన.పులక-రోమాంచములచేతను.దర-ఇంచుకంత. దంతురితం- మిట్టపల్లముగా జేయబడిన. రతికేళి-సురతక్రీడలయొక్క. కళాభిః- కళలచేతను. అధీ రం-ధైర్యములేని. మణిగణ- మణిపట్టులయొక్క. కిరణ-కాంతులయొక్క. సమూ హ- గుంపుచేతను.సముజ్జ్వల- ప్రకాశించునట్టి.భూషణ-భూషణములచేతను.సుభగ- ఒప్పుచున్న.శరీరం-శరీరముగల.హరిం-శ్రీకృష్ణస్వామిని. దదర్శ-చూచెను॥౮॥ టీ॥ హే జనాః-ఓజనులారా.ఇతి-ఈప్రకారముగాను. శ్రీజయదేవఫణితవిభవం- శ్రీజయదేవ-జ యదేవకవిచేతను.ఫణిత.వర్ణింపబడిన.విభవం-వైభవముగలిగిన.ద్విగుణీకృతభూషణ భారం-ద్విగుణీకృత-ఇనుమడింపబడిన.భూషణ-ఆభరణములయొక్క.భార- ఆధిక్యము గలిగిన.సుకృతోదయసారం-సుకృత-పుణ్యముయొక్క.ఉదయ-ఆవిర్భావమువలన. సా రం-శ్రేష్ఠమయిన.హరిం-శ్రీకృష్ణుని.హృది-హృదయమందు.సుచిరం - తడవుగాను. విని ధాయ-ఉంచుకొని. ప్రణమత-నమస్కరింపుడు॥ ౬౩॥టీ॥ఇదానీం-ఇప్పుడు. అపాంగం- కడగన్నుచూపు.అతిక్రమ్య-అతిక్రమించి.శ్రవణపదపర్యంతం-శ్రోత్రస్థానపర్యంతము.గమన

నప్రయాసే నేవాక్ష్ణో స్తరళతరభావంగమితయోః। ఇదానీంరాధాయాః ప్రియతమసమాలోకసమయేపపాత స్వేదాంబు ప్రసరఇవ హర్షాశ్రునికరః||౬౪||భజంత్యాస్తల్పాంతంకృతకపటకండూతివిహితస్మితం యాతేగేహాద్బహిరపిహితాళీపరిజనే। ప్రియాస్యంపశ్యంత్యాఃస్మరశరసమాకూతసుభగం సలజ్జాలజ్జాసాగమదివసుదూరంమృగదృశః|| ... ...*

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌగీతగోవిందేమహాకావ్యేఏకాదశస్సర్గః.

౬౫||శ్లో||గతవతిసఖీబృందేమందత్రపాభరనిర్భరస్మరశరవశాకూతస్ఫూ

పోవుటచేతనైన.ప్రయాసే నేవ-ప్రయాసముచేతనోయన్నట్టుంబోలె. తరళతరభావం-మిక్కిలిచాంచల్యమును.గమితయోః-పొందినట్టి.రాధాయాః-రాధయొక్క.అక్ష్ణోః-కన్నులయందు.ప్రియతమ-శ్రీకృష్ణునియొక్క. సమాలోకసమయే-దర్శనసమయమందు.హర్షాశ్రునికరః-ఆనందబాష్పసమూహము.స్వేదాంబుప్రసరఇవ- స్వేదాంబు- చెమటయొక్క.ప్రసరఇవ-ప్రవాహమువలెనే. పపాత-పడెను||౬౪||హితాళీపరిజనే- ఇష్టసఖీపరిజనము. గేహాత్-పొదరింటివల్లనుండి.బహిః-వెలపటికి.యాతేసతి- పోవుచుండగాను.కృతకపటకండూతివిహితస్మితం-కృత-చేయబడిన.కపటకండూతి- కపటపుతీటచేతను.విహిత-కల్పించబడిన.స్మితం-చిరునవ్వుగలుగునట్టుగా.తల్పాంతం- శయ్యాసమీపమును.భజంత్యాః-పొందుచున్న.స్మర-మన్మథునియొక్క.శర-బాణములచేతనైన. సమాకూత-రత్యభిప్రాయముచేతను.సుభగం-ఒప్పుచున్న.ప్రియాస్యం-శ్రీకృష్ణముఖను.పశ్యంత్యాః-చూచుచున్న. మృగదృశః- లేడిచూపులవంటిచూపులుగల రాధయొక్క.సాలజ్జాపి-ఆసిగ్గున్ను.సలజ్జా-సిగ్గుతోగూడుకొన్నదై.సుదూరం-మిక్కిలిదూరముగాను. అగమదివ-పోయెనోయన్నటువలెనుండెను||

గీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందేకాదశసర్గసమాప్తమాయెను.

౬౫||టీ||సఖీబృందే-సఖీసమూహము.గతవతి-వెళ్ళుచుండగాను.మంద-కొంచెమయిన.త్రపా-సిగ్గుయొక్క.భర-భారముయొక్క.నిర్భర-ఆధిక్యచేతను.స్మర- మన్మథునియొక్క.శర-బాణములకు.వశ-ఆధీనమయిన.ఆకూత-అభిప్రాయముచేతను.స్ఫూత-కూర్చబడిన.స్మిత-చిరునవ్వుచేతను.స్నపిత-తడపబడిన.అధరాం-అధరముగలిగిన. నవ-నూతనమైన.పల్లవ- చిగుళ్ళయొక్క. ప్రసవ - పుష్పములయొక్క.శయనే - పాన్పునందు.నిక్షిప్త-ఉంచబడిన.అక్షి-కన్నులుగలిగిన.హృష్టాం-సంతోషపడుచున్నట్టి.ప్రియాం- ప్రి

తస్మితస్నపితాధరాం । సరసమలసందృష్ట్వా హృష్టో ముహుర్నవపల్లవప్రసవశయనే నిక్షిప్తాక్షీమువాచహరిఃప్రియాం॥ ... *

త్రయోవింశాష్టపదీప్రారంభః

౧॥ నాదనామక్రియారాగేణగీయతే॥ కిసలయశయనతలేకురుకామినిచరణనళినవినివేశం- తవపదపల్లవవైరిపరాభవమిదమనుభవతుసువేశం॥ ప ॥ క్షణమధునానారాయణం- అనుగతమనుభజరాధే- క్షణమధునానారాయణం॥ ౨॥ కరకమలేనకరోమిచరణమహమాగమితాసివిదూరం-క్షణముపకురుశయనోపరిమామివనూపురమనుగతిశూరం॥ క్షణమ॥ 3 ॥వదనసుధానిధిగళితమమృతమివరచయవచనమనుకూలం - విరహమివాపనయామిపయోధరరోధకమురసిదుకూలం॥ క్షణమ॥ ౪॥ ప్రియపరిరంభణరభసర

యురాలైన రాధను. హరిః- శ్రీకృష్ణుడు, ముహుః- మాటిమాటికిన్ని. దృష్ట్వా- చూచి. సరసం- రసయుక్తమౌనట్లుగా. అలసం- మెల్లగాను. ఉవాచ- పలికెను॥

ఇరువదిమూడవ అష్టపదిటీక.

౧॥ టీ॥ హేకామిని- ఓరాధ, కిసలయశయన. చిగురుటాకులపాన్పు యొక్క. తలే- ఉపరిభాగమందు. సువేశం- ప్రవేశముగలుగునట్టుగాను. చరణనళినవినివేశం- చరణనళిన- పాదకమలములయొక్క. వినివేశం- ఉంచుటను. కురు- చేయుమా. తవ- నీయొక్క. పదపల్లవ- పాదపల్లవములకు. వైరి- శత్రువైన. ఇదం- ఈపాన్పు. పరాభవం - తిరస్కారమును. అనుభవతు- అనుభవించునుగాక॥ ప॥ హేరాధే- ఓరాధ. అధునా- ఇప్పుడు, అనుగతం - అనుకూలుడైన. నారాయణం- శ్రీకృష్ణుని. క్షణం- క్షణకాలము, అనుభజ- సేవించుమా॥ ౨॥ హేరాధే- ఓరాధ. అహం- నేను. తవ- నీయొక్క. చరణం- పాదమును. కరకమలేన- హస్తాబ్జముతోడను. ఉపలక్షితం- చేరినదాన్నిగాను. కరోమి- చేయుచున్నాను. త్వం- నీవు. విదూరం- బహుదూరము. ఆగమితాసి- వచ్చినదానవైతివి. అనుగతిశూరం- అనుగతి - కూడవచ్చుటయందు. శూరం- సమర్థమయిన. నూపురం- అందెను. శయనోపరి- పాన్పుమీద. మామివ- నన్నువలెనే. క్షణం- క్షణమాత్రము. ఉపకురు- సమ్మతింపజేయుమా॥ 3॥ హేరాధే- ఓరాధ- వదనసుధానిధి- ముఖచంద్రునివలన. గళితం- జారుచున్న. అమృతమివ- అమృతమువలెనున్నట్టి. వచనం- వాక్యమును. అనుకూలం- అనుకూలమౌనట్టుగాను. రచయ- పలుకుమా. తవ- నీయొక్క. ఉరసి- వక్షస్స్థలమందు. పయోధర- స్తనములకు. రోధకం- ఆచ్ఛాదనమయిన. దుకూలం- వస్త్రమును. విరహమివ- వియోగమునువలెనే. అపనయామి. తొలగొట్టుచున్నాను॥ ౪॥ హేరాధే- ఓరాధ. ప్రియ- ప్రియునియొక్క. పరిరంభణ- ఆలింగ

భసమివపులకితమతిదురవాపం-మదురసికుచకలశంవినివేశయశోషయమ
నసిజతాపం॥క్షణమ॥౫॥ అధరసుధారసముపనయభామినిజీవయమృతమి
వదాసం- త్వయివినిహితమనసంవిరహానలదగ్ధవపుషమవిలాసం॥క్షణమ॥
౬॥ శశిముఖిముఖరయమణిరశనాగుణమనుగుణకంఠనినాదం-శ్రుతియుగ
ళేకురుతవవికలేమమశమయచిరాదవసాదం॥క్షణమ॥౭॥మామతివిఫలరు
షావికలీకృతమవలోకితమధునేదం-మీలతిలజ్జితమివనయనంతవవిరమవిసృ
జగతఖేదం॥క్షణమ ॥ ౮ ॥ శ్రీజయదేవఫణితమిదమనుపదనిగదితమధురిపు
మోదం- జనయతురసికజనేషుమనోరమరతిరసభావవినోదం॥ క్షణమ ॥

నమందు.రభస-వేగముచేతను.రభసమివ- పురికొల్పేడిదానివలెనున్న. పులకితం - రో
మాంచముగలిగిన.అతిదురవాపం-మిక్కిలిపొందనశక్యమయిన.కుచకలశం- కలశముల
వంటికుచములను.మదురసి-నావక్షస్థలమందు.వినివేశయ- ఉంచుమా. మనసిజతాపం-
మన్మథతాపమును.శోషయ-పోగొట్టుమా॥౫॥హేభామిని-ఓ రాధ.అధరసుధా-అధరా
మృతముయొక్క.రసం-మాధుర్యమును.ఉపనయ-పొందించుమా.త్వయి- నీయందు.విని
హిత-ఉంచబడిన.మనసం-మనస్సుగలిగిన.విరహానల-విరహాగ్నిచేతను.దగ్ధ-తపింపబడిన.
వపుషం-శరీరముగలిగిన. అవిలాసం - విలాసరహితుడైన. దాసం- భృత్యుడయిన. మృ
తమివ- మృతిబొందినవానివలెనున్న. మాం - నన్ను. జీవయ - బ్రతికించుమా ॥ ౬ ॥
హేశశిముఖి-ఓ రాధ.అనుగుణ-సమానమయిన.కంఠనినాదం-కంఠధ్వనిగలుగునట్లుగా
ను.తవ-నీయొక్క. మణి-మణియుక్తమయిన,రశనాగుణం-మొలనూలును. ముఖరయ-
మ్రోయించుమా.పిక-కోయిలలయొక్క.రుత-ధ్వనిచేతను.వికలే-వికలమయిన.మమ-నా
యొక్క. శ్రుతియుగళే-కర్ణద్వయమందు.చిరాత్-బహుకాలమునుంచికలిగియున్న. అ
వసాదం-కృశత్వమును.శమయ.పోగొట్టుమా॥౭॥హేరాధే- ఓ రాధ.అతివిఫలరుషా-
అతివిఫల-మిక్కిలివ్యర్థమయిన.రుషా-కోపముచేతను. వికలీకృతం- కలుషింపబడిన. త్వ
యా-నీచేతను.అధునా-ఇప్పుడు.అవలోకితం-చూడబడిన.మాం - నన్ను. విరమ- రమిం
చుమా.తవ-నీయొక్క.నయనం-నేత్రము.లజ్జితమివ-సిగ్గుపడినదానివలెనే.మీలతి - ము
కుళితమౌచున్నది.ఇదం-ఈ-మూసుకొనుటను.గతఖేదం-గత-పోయిన.ఖేదం-ఖేదముగ
లుగునట్లుగా.విసృజ-విడిచిపెట్టుమా॥౮॥ శ్రీజయదేవ - శ్రీజయదేవకవిచేతను. ఫణితం-
పలుకబడిన.అనుపద-ప్రతిపదమందును.నిగదిత-చెప్పబడిన. మధురిపు-శ్రీకృష్ణునియొక్క.
మోదం- సంతోషముగలిగిన.ఇదం-ఈగీతము.రసికజనేషు-రసికజనుల విషయమయి.మ
నోరమ-మనోహరమయిన.రతిరస- శృంగారరసముయొక్క.భావ-భావనమందు. వినో

౬౬॥శ్లో॥ ప్రత్యూహఃపులకాంకురేణనిబిడాశ్లేషేనిమేషేణచక్రీడాకూతవిలోకనేధరసుధాపానేకథానర్మభిః। ఆనందాశ్రుగమేనమన్మథకళాయుద్ధేపియస్మిన్నభూ దుద్భూతస్సతయోర్బభూవరమితా రంభఃప్రియంభావుకః ॥ ౬౭ ॥ దోర్భ్యాంసంయమితఃపయోధరభరేణాపీడితఃపాణిజైరావిద్ధోదశనైఃక్షతాధరపుటఃశ్రోణీతటేనాహతః। హస్తేనానమితఃకచేధరసుధాస్యందేనసమ్మోహితః కాంతఃకామపితృప్తిమాపతదహోకామస్యవామాగతిః॥ ౬౮ ॥మారాంకేరతికేళిసంకులరణారంభేతయాసాహసప్రాయంకాంతజయాయకించిదుపరిప్రారంభియత్సంభ్రమాత్

దం-సంతోషమును. జనయతు- పుట్టించుగాక ॥ ౬౬ ॥ టీ ॥ యస్మిన్-ఏరతిప్రారంభమందు.నిబిడాశ్లేషే-గాఢాలింగనమందు.పులకాంకురేణ-రోమాంచముచేతనున్న. క్రీడాకూతవిలోకనే-క్రీడాకూత-రత్యభిప్రాయముచేతనైన. విలోకనే - చూపుయందు.నిమేషేణ-రెప్పపాటుచేతనున్న. అధరసుధాపానే- అధరామృతపానమందు. కథానర్మభిః-రత్యభిప్రాయబోధకకథలచేతనున్న.మన్మథకళాయుద్ధే-మన్మథ-మన్మథునియొక్క.కళాయుద్ధే-బంధవిశేషములనెడియుద్ధమందు- ఆనందాశ్రుగమేన - ఆనందబాష్పములచేతనున్న.ప్రత్యూహః-విఘ్నము.అభూత్-ఆయెనో.(తథాపి-అలాగైనను)తయోః-ఆరాధాకృష్ణులకు. ఉద్భూతః-కలిగిన.సః-ఆ-రమితారంభః-క్రీడారంభము. ప్రియంభావుకః-అభీష్టప్రకారము శుభకరమయినది.బభూవ-ఆయెను॥౬౭॥దోర్భ్యాం-బాహువులచేత. సంయమితః-కట్టుబడిన.పయోధర- స్తనములయొక్క.భరేణ-భారముచేతను-ఆపీడితః-అంతటపీడింపబడిన.పాణిజైః-గోళ్ళచేతను.ఆవిద్ధః- గిల్లబడిన.దశనైః దంతములచేతను. క్షత - కొరకబడిన. అధరపుటః - అధరోష్ఠముగలిగిన. శ్రోణీతటేన- కటిప్రదేశముచేతను.ఆహతః-కొట్టబడిన.హస్తేన-హస్తముచేతను. కచే - కేశపాశమందు-ఆనమితః-వంచబడిన.అధరసుధాస్యందేన - అధరామృతస్రవణముచేతను.సమ్మోహితః-మోహింపబడిన.కాంతః-ప్రియుడయినశ్రీకృష్ణుడు.కామపి-అవాఙ్మానసగోచరమయిన.తృప్తిం-తృప్తిని(యత్-ఏకారణమువలన)ఆప.పొందెనో-తత్- ఆకారణమువలన.కామస్య-మన్మథునియొక్క.గతిః - గమనము.వామా-వక్రమయినది- అహో-ఆశ్చర్యము॥౬౮॥యత్-ఏకారణమువలన. తయా-ఆరాధచేతను. కాంతజయాయ-కాంత-శ్రీకృష్ణునియొక్క.జయాయ-జయముకొరకు.సంభ్రమాత్-సంతోషమువలన.సాహసప్రాయం-సాహసాధిక్యముగాను.ఉపరి-ఉపరిసురతము. కించిత్-కొంచెము. ప్రారంభి-ఉపక్రమింపబడెనో.తత్-ఆకారణమువలన.మారాంకే-మార- మన్మథుడే. అంకే-చిహ్నముగాగల.రతికేళిసంకులరణారంభే-రతికేళి-సురతక్రీడలచేతను. సంకుల-

నిష్పందాజఘనస్థలీశిథిలితాదోర్వల్లిరుత్కంపితం వక్షోమీలితమక్షిపౌరుషరసః(స్త్రీ)ణాం కుతస్సిద్ధ్యతి॥ ౬౯ ॥ తస్యాఃపాటలపాణిజాంకితమురోనిద్రాకషాయేదృశౌ నిర్ధౌతోధరశోణిమావిలులితాః స్రస్తాః స్రజోమూర్ధజాః। కాంచీదామదరశ్లథాంచలమితిప్రాతర్నిఖాతైర్దృశోరేభిఃకామశరైస్తదద్భుతమహోపత్యుర్మనఃకీలితం ॥ ౭౦ ॥ అథకాంతంరతిక్లాంతమపిమండనవాంఛయా। జగాదమాధవంరాధా ముగ్ధాస్వాధీనభర్తృకా॥ ... ...*

చతుర్వింశాష్టపదీప్రారంభః.

రామక్రియారాగేణగీయతే॥ ౧॥కురుయదునందనచందనశిశిరతరేణకరే

పట్టమయిన. రణారంభే - యుద్ధారంభమునందు. జఘనస్థలీ - జఘనప్రదేశము. నిష్పందా-నిశ్చలమైయుండెను.దోర్వల్లిః-బాహులత-శిథిలితా-వదిలింపడెను.వక్షః-వక్షస్థలము.ఉత్కంపితం-కదలింపబడెను.అక్షి-నయనము.మీలితం-ముయ్యబడెను(తథాహి-అదియుక్తమేకదా)పౌరుషరసః-పౌరుష-పురుషసంబంధమయిన.రసః-రసము.స్త్రీణాం స్త్రీలకు.కుతస్సిద్ధ్యతి-ఎట్లుసిద్ధింపుచున్నది॥౬౯॥తస్యాః-ఆరాధయొక్క.ఉరః - వక్షస్థలము.పాటలపాణిజాంకితం-పాటల-పాటలవర్ణమయిన.పాణిజ-గోళ్ళచేతను. అంకితం-చిహ్నితమయినదాయెను.దృశౌ-నేత్రములు.నిద్రా-నిద్రచేతను.కషాయే - ఎఱ్ఱనివాయెను.అధరశోణిమా-అధర-మోవియొక్క.శోణిమా-ఎరుపు.నిర్ధౌతః-కడగబడెను మూర్ధజాః-వెంట్రుకలు.విలులితాః-వీడినవాయెను.స్రజః-పుష్పమాలికలు.స్రస్తాః-జారినవి.కాంచీదామ-మొలనూలు.దరశ్లథాంచలం-దర-కొంచెము.శ్లథ-జారిన.అంచలం.కొనలుగలదాయెను.ఇతి-ఇట్లని.ఏభిః-ఈ-నిఖాతైః-నాటిన-కామశరైః- మన్మథబాణముల చేతను.ప్రాతః-ప్రాతఃకాలమందు.పత్యుః-శ్రీకృష్ణునియొక్క.మనః-మనస్సు. కీలితం-కట్టబడెను.తత్-అది.దృశోః- కన్నులకు. అద్భుతమహో-అత్యంతాశ్చర్యముగదా॥ ౭౦॥ టీ॥ అథ-తర్వాతను.ముగ్ధా-సౌందర్యవతియైన.స్వాధీనభర్తృకా- చెప్పినట్లువినెడిప్రియుడుగలిగిన.రాధా-రాధ.కాంతం-మనోహరుడయిన.మాధవం-శ్రీకృష్ణుని-రతి- సురతముచేతను-క్లాంతమపి-బడలినవాడయినను- మండనవాంఛయా-అలంకరించుకొనవలయుననునిచ్ఛచేతను-జగాద-పలికెను-ముగ్ధస్సుందరమూఢయోః-అనేనిఘంటువలన-చక్కదనమున్ను- మూఢత్వమున్ను- అనిఅర్థము॥

ఇరువదినాలుగవఅష్టపదిటీక-

ప॥టీ॥ సా-ఆరాధ.హృదయానందనే.మనస్సంతోషకరుడయిన-యదునందనే- శ్రీకృష్ణస్వామి. క్రీడతిసతి- క్రీడింపుచుండగాను.-నిజగాద- పలికెను ॥ ౧ ॥ హేయదునందన-

ణపయోధరేమృగమదపత్రకమత్రమనోభవమంగళకలశసహోదరే॥ప॥ నిజగాదసాయదునందనే-క్రీడతిహృదయానందనే - నిజగాదసాయదునందనే॥౨॥అళికులగంజనమంజనకంరతినాయకసాయకమోచనే- త్వదధరచుంబనలంభితకర్బ్బురముజ్జ్వలప్రియలోచనే॥ నిజగాద॥౩॥నయనకురంగతరంగవికాసనిరాసకరేశ్రుతిమండలె- మనసిజపాశవిలాసధరేశుభవేషనివేశయకుండలే॥ నిజగాద ॥ ౪॥భ్రమరచయంరచయంతముపరిరుచిరంసుచిరంమమసమ్ముఖే- జితకమలేవిమలేపరికర్మ్మయనర్మ్మజనకమలకంముఖే॥ నిజగాద॥౫॥ మృగమదరసఫలితంలలితంకురుతిలకమలికరజనికరే-విజితక

ఓశ్రీకృష్ణస్వామి.చందన-గంధమువలెనే.శిశిరతరేణ-మిక్కిలిచల్లనైన.కరేణ - హస్తముచేతను.మనోభవ-మన్మథునియొక్క.మంగళ-మంగళార్థములైన.కలశ-కలశములకు.సహోదరే-తోడబుట్టువులైన.అత్ర-ఈ-పయోధరే- స్తనములయందు. మృగమదపత్రకం-మకరికాపత్రమును.కురు-చేయుమా॥౨॥హేప్రియ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామి. రతినాయక - మన్మథునియొక్క.సాయక-బాణములకు.మోచనే-నివారకమైన.లోచనే- నేత్రమందు . త్వదధరచుంబనలంబితకర్బ్బురం-త్వత్-నీయొక్క.అధర-మోవియొక్క.చుంబన-చుంబనముచేతను.లంభిత-పొందబడిన.కర్బ్బురం-నానావర్ణముగలిగిన.అళికులగంజనం- అళి-తుమ్మెదలయొక్క.కుల-సమూహమును.గంజనం-తిరస్కరించునట్టి.అంజనం- కాటుకను.ఉజ్జ్వలయ-ప్రకాశింపజేయుమా॥౩ ॥టీ॥ హేశుభవేష-ఓశోభనాలంకారముగలశ్రీకృష్ణస్వామి.నయన-నేత్రములనెడి.కురంగ-లేళ్ళయొక్క.తరంగ-చలనముయొక్క. వికాస-ప్రకాశమును.నిరాసకరే-నివారించునట్టిన్ని.మనసిజ-మన్మథునియొక్క.పాశ-పగ్గములయొక్క.విలాసం-విలాసమును.ధరే-ధరించియున్నట్టి.శ్రుతిమండలే-శ్రోత్రమండలమందు.కుండలే-కమ్మలను.నివేశయ-ఉంచుమా॥ ౪॥ టీ॥ హేప్రియ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామి. ఉపరి-అగ్రభాగమందు.సుచిరం-తడవుగాను.భ్రమరచయం-తుమ్మెదగుంపును .రచయంతమివస్థితం-చేయుచున్నట్టువలెనున్నట్టిన్ని.నర్మజనకం-విలాసములగల్పించునట్టిన్ని.రుచిరం-ఒప్పుచున్నట్టిన్ని.అలకం-ముంగురులను.జితకమలే-జిత-జయింపబడిన. కమలే-కమలములుగలిగినట్టిన్ని.విమలే-స్వచ్ఛమైనట్టి.మమ-నాయొక్క.ముఖే-ముఖమందు.సమ్ముఖే-ఎదుటను.పరికర్మ్మయ-అలంకరించుమా॥౫॥ టీ॥హేకమలానన- ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ. విశ్రమిత-విశ్రమింపబడిన.శ్రమశీకరే-చెమటబిందువులుగలిగినట్టి.అలికరజనీకరే-లలాటచంద్రునియందు.మృగమద-కస్తూరియొక్క.రస-రసముచేతను.ఫలితం- వృద్ధిబొందింపబడినట్టిన్ని. విజితకళంకకళం-విజిత-జయింపబడిన.కళంకకళం-కళంకకళలుగలిగినట్టి.తిలకం

ళంకకళంకకమలాననవిశ్రమితశ్రమశీకరే॥నిజగాద॥౬॥మమరుచిరేచికురే కురుమానదమానసజధ్వజచామరే - రతిగళితేమిళితేకుసుమానిశిఖండిశిఖండకడామరే॥నిజగాద॥ ౭॥ సరసఘనేజఘనేమమశంబరదారణవారణకంధరే- మణిరసనావసనాభరణానిశుభాశయవాసయసుందరే ॥ నిజగాద॥౮॥శ్రీజయదేవసుకవివచనేహృదయంసదయంకురుమండనే - హరిచరణస్మరణామృతకృతకలుషజ్వరసంజ్వరఖండనే॥ నిజగాద॥ ౯॥శ్లో॥రచయకుచయోశ్చిత్రం కురుష్వకపోలయోర్ఘటయజఘనేకాంచీమంచస్రజంకబరీభరే। కలయవలయశ్రేణీంపాణౌపదేకురునూపురావితినిగది

బొట్టును.లలితం-సుందరమౌనట్టుగాను.కురు-చేయుమా॥౬॥టీ॥హేమానద- ఓశ్రీకృష్ణస్వామీ.రుచిరే-ఒప్పుచున్నట్టిన్ని.మానసజధ్వజ-మన్మథధ్వజముయొక్క. చామరే-వింజామరలవలెనున్నట్టిన్ని.రతిగళితే-రతి-సురతముచేతను.గళితే-జారినట్టిన్ని. మిళితే-కూడుకొనియున్నట్టిన్ని శిఖండిశిఖండకడామరే-శిఖండి-నెమళ్ళయొక్క.శిఖండక-పింఛమువలెనే.డామరే-ఒప్పుచున్నట్టి.మమ-నాయొక్క.చికురే-వెంట్రుకలయందు.కుసుమాని-పుష్పములను.కురు-అలంకరించుమా॥ ౭॥టీ॥ హేశుభాశయ-శుభ-శుభకరమైన. ఆశయ-అభిప్రాయముగలయోకృష్ణా.సరస-బలిమితోగూడుకొన్నట్టిన్ని.ఘనే- ఘనమైనట్టిన్ని. శంబరదారణవారణకంధరే-శంబరదారణ-మన్మథునియొక్క.వారణ-ఏనుగుయొక్క.కంధరే-మెడవలెనున్నట్టిన్ని.సుందరే-సుందరమైనట్టి.మమ-నాయొక్క.జఘనే-పిరుదులయందు.మణిరశనావసనాభరణాని-మణి-మణియుక్తమైన.రశనా- మొలనూలున్ను.వసన-వస్త్రమున్ను-ఆభరణాని-భూషణములనున్ను.వాసయ-అలంకరించుమా॥ ౮॥టీ॥హేమాధవ-ఓశ్రీకృష్ణస్వామి.మండనే- అలంకారమైనట్టిన్ని. హరి - శ్రీకృష్ణునియొక్క.చరణ-పాదములయొక్క-స్మరణ-ధ్యానమనెడి-అమృత.అమృతముచేతను.కృత-చేయబడిన.కలుష-పాపమనెడి.జ్వర-జ్వరముయొక్క.సంజ్వర-సంతాపముయొక్క.ఖండనే. ఖండనముగలిగినట్టిన్ని. శ్రీజయదేవసుకవివచనే-శ్రీ- శృంగారాదిరసాలంకారసంపద్యుక్తమైన. జయదేవసుకవి- జయదేవ కవీశ్వరునియొక్క. వచనే - వాక్యములుగలిగిన యీ గీతగోవిందమనెడి కావ్యమందు - హృదయం - చిత్తమును. సదయం - దయతో గూడిన దానిని గాను. కురు - చేయుమా॥ ౯ ॥ టీ॥హేయదునందన - ఓశ్రీకృష్ణస్వామి. మమ - నాయొక్క. కుచయోః - కుచముల యందు.పత్రం-మకరికాపత్రమును.రచయ-వ్రాయుమా-కపోలయోః- చెక్కిళ్ళయందు, చిత్రం-చిత్రరేఖను.కురుష్వ-చేయుమా.జఘనే-కటిప్రదేశమందు. కాంచీం- మొలనూలును.ఘటయ-కూర్చుమా.కబరీభరే-కేశపాశమందు.స్రజం-పూదండను. అంచ-అలం

తః ప్రీతః పీతాంబరోపితథాకరోత్ ॥ ౭౨॥ యద్గాంధర్వకళాసుకౌశలమనుధ్యాతంచయద్వైష్ణవం యచ్ఛృంగారవివేకతత్త్వమపియత్కావ్యేషు లీలాయుతం। తత్సర్వంజయదేవపండితకవేః కృష్ణైకదాసాత్మనస్సానందాః పరిశోధయంతుసుధియశ్శ్రీగీతగోవిందతః॥ ... ... *

ఇతిశ్రీకృష్ణదాసజయదేవకృతౌగీతగోవిందేమహాకావ్యేస్వాధీనభర్తృకావర్ణనే సుప్రీతపీతాంబరోనామద్వాదశస్సర్గః

కరించుచున్నా. పాణౌ-హస్తములయందు. వలయశ్రేణిం-వలయ-కంకణములయొక్క. శ్రేణీం-పజ్క్తిని-కలయ-ఉంచుమూ. పదే-పాదములయందు. నూపురౌ-అందెలను. కురు-చేయుమూ-ఇతి-ఈప్రకారముగాను. రాధయా-రాధచేతను. నిగదితః-పలుకబడినవాడై. ప్రీతః-సంతోషపడినవాడై. పీతాంబరోపి-శ్రీకృష్ణస్వామియు. తథా-అప్రకారముగా. కరోత్-చేసెను॥ ౭౨॥ యత్-ఏప్రబంధము. గాంధర్వకళాసు-గంధర్వవిద్యలయందు. కౌశలం. కుశలస్వభావముగలదో. యత్-ఏప్రబంధము. వైష్ణవం-విష్ణుసంబంధమైనదిగాను. అనుధ్యాతం-ధ్యానముచేయబడుచున్నదో. యత్-ఏప్రబంధము. శృంగార-శృంగారమందలి. వివేక-గుణాగుణజ్ఞానముయొక్క. తత్త్వం-తత్త్వముగలిగినదో. యత్-ఏప్రబంధము-కావ్యేష్వపి-కావ్యములయందును. లీలాయుతం-విలాసముతోగూడినదో. తత్సర్వం-ఆసమస్తమును. కృష్ణైకదాసాత్మనః-కృష్ణ-శ్రీకృష్ణస్వామికి. ఏక-ముఖ్యమైన. దాస-దాసులయందు. ఆత్మనః-అంతఃకరణముగలిగినట్టి. జయదేవపండితకవేః-జయదేవపండిత. జయదేవపండితుడనెడి. కవేః-కవియొక్క. శ్రీగీతగోవిందతః-నవరసాలంకారయుక్తమైనయీగీతగోవిందకావ్యమువలన. సుధియః-విద్వాంసులు. సానందాః-ఆనందముతోగూడుకొన్నవారలై. పరిశోధయంతు-పరిశోధింతురుగాక॥

శ్రీగీతగోవిందమహాకావ్యటీకయందు
ద్వాదశసర్గసమాప్తమాయెను

శ్రీకృష్ణాయనమః.